

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra biologie a environmentálních studií

**Porovnání postojů žáků ZŠ a SŠ k velkým šelmám,
zejména pak k vlku obecnému (*Canis lupus*)
a psu domácím (*Canis lupus familiaris*)**

Autor: Bc. Martin Mejzr

Vedoucí práce: Ing. Jan Andreska, Ph. D.

Praha 2012

Katedra: BIEV

Školní rok: 2011/2012

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Jméno a příjmení: Martin Mejzr

Datum narození: 14. 4. 1988

Adresa: Hradičkova 2105, Praha 4, 148 00

obor studia: Bi – Tv e-mail: martin.mejzr@centrum.cz

Název práce v českém jazyce:

Porovnání postojů žáků ZŠ a SŠ k velkým šelmám, zejména pak k vlku obecnému (*Canis lupus*) a psu domácím (*Canis lupus familiaris*)

Název práce v anglickém jazyce:

Comparison of Attitudes of Primary and Secondary Schools Students to Large Carnivores, Especially the Common Wolf (*Canis lupus*) and Domestic Dog (*Canis lupus familiaris*)

Vedoucí práce: Ing. Jan Andreska, Ph. D.

Datum: 10. 4. 2012

Podpis:

MEJZR, M. *Porovnání postojů žáků ZŠ a SŠ k velkým šelmám, zejména pak k vlku obecnému (Canis lupus) a psu domácímu (Canis lupus familiaris)*, Praha 2012. Diplomová práce, Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra biologie a environmentálních studií, 122 s., česky

Abstrakt

Vzhledem k občasnému výskytu medvědů a vlků na českém území se stále častěji hovoří o problémech spojených s jejich výskytem. Velká část veřejnosti tyto šelmy stále považuje za nebezpečné a dokonce si myslí, že člověka považují za potenciální kořist. Na toto téma byla již provedena řada průzkumů, které to potvrzují, avšak žádný z nich nebyl zaměřen na názory žáků základních a středních škol. Žáci jsou součástí školního vzdělávacího systému a na základě informací ze školní výuky by se měl z větší části formovat i jejich názor na velké šelmy. Zjišťování postojů žáků bylo provedeno na základě dotazníkového šetření. První část dotazníku zjišťovala názory žáků na nebezpečnost šelem, důvody této nebezpečnosti a na výskyt vlka obecného na území České republiky. Druhá část dotazníku je zaměřena na psa domácího, který má ve vlku svůj původ. Zabývá se zejména postoji žáků k vybraným plemenům, informovaností o domestikaci psa a názory na tzv. „bojová plemena psů“. Cílem této práce tedy bylo zjistit postoje žáků základních škol a studentů středních škol z různých oblastí České republiky k vybraným šelmám. Mezi respondenty byli zahrnuti i žáci ze základní školy ve Vysokých Tatrách, tedy oblasti, kde se všechny velké šelmy vyskytují a nikdy nebyly člověkem vyhubeny. Jak ale ukazují výsledky tohoto šetření, jsou informace žáků o nebezpečnosti šelem zkreslené. Žáci považují velké šelmy za člověku nebezpečné mnohem častěji než dospělí. Více než třetina dotazovaných žáků si myslí, že vlk je agresivní a může člověka při každém střetu napadnout. Stejný názor na medvěda jich má dokonce více než polovina. Výsledky této práce mají poukázat na informovanost žáků na naše šelmy a mohly by být prospěšné v osvětových programech zaměřených na reintrodukcii velkých šelem zpět do přírody.

Klíčová slova: medvěd, vlk, rys, liška, pes, šelmy, nebezpečnost šelem, domestikace, plemena psů

MEJZR, M. *Comparison of Attitudes of Primary and Secondary Schools Students to Large Carnivores, Especially the Common Wolf (Canis lupus) and Domestic Dog (Canis lupus familiaris)*. Praha, 2012. Diploma thesis. Charles University in Prague, Faculty of Education, Department of Biology and Environmental Studies, 122 p., in Czech.

Abstract

Today, the issues related to the presence of bears and wolves in the Czech Republic are more frequently discussed due to their occasional occurrence. The significant part of the public still considers these predators dangerous and they even think that a man is supposed to be their potential prey. A lot of surveys confirming this have been already taken, but none of them was focused on the views of primary and secondary schools students. As they are a part of the school education system, their views on the large carnivores should be mainly shaped by it. A questionnaire-based survey was used to find the attitudes of students. The first part of the questionnaire focused on the students' opinions about the dangerousness of predators, its reasons and common wolf presence in the Czech Republic. The second part of the questionnaire is focused on the domestic dog, which has wolf origins. It deals mainly with the attitudes of students to selected dog breeds, dog domestication awareness and views on the so-called "fighting breeds". This work has been aimed at identification of attitudes of the primary and secondary school students from different regions of the Czech Republic to the selected predators. The survey was also taken at primary schools in the High Tatras Mountains, an area where all the large predators still live and never have been exterminated by man. The results of this survey show that pupils' knowledge about predators' dangerousness is biased. Students considered the large predators dangerous to man much more frequently than adults. More than one third of the surveyed students think that wolves are aggressive and they can attack man on every occasion. Even more than one half of them have the same opinion about bears. The results of this work are intended to show the students' awareness of our predators and could be useful in educational programs related to reintroduction of large carnivores back into the wild.

Key words: European brown bear, grey wolf, Eurasian lynx, red fox, domestic dog, carnivores, dangerousness of carnivores, domestication, dogs breeds

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracoval samostatně pod vedením Ing. Jana Andresky, Ph. D. a že jsem citoval všechny použité informační zdroje.

Praha, 10. dubna 2012

.....

Podpis

Obsah:

Seznam tabulek

Seznam grafů

Seznam vyobrazení

Seznam zkratk

1.	ÚVOD.....	14
2.	CÍLE PRÁCE.....	15
3.	HYPOTÉZY	15
4.	SOUČASNÉ POZNATKY O VELKÝCH ŠELMÁCH.....	16
4.1	<i>Medvěd hnědý</i>	16
4.1.1	Rozmnožování medvěda hnědého	16
4.1.2	Chování medvěda hnědého	17
4.1.3	Potrava medvěda hnědého	17
4.1.4	Rozšíření medvěda hnědého	18
4.1.5	Ochrana medvěda hnědého v ČR a v SR.....	20
4.1.6	Poddruhy medvěda hnědého	20
4.2	<i>Rys ostrovid</i>	22
4.2.1	Rozmnožování rysa ostrovida.....	22
4.2.2	Chování rysa ostrovida	22
4.2.3	Potrava rysa ostrovida.....	23
4.2.4	Rozšíření rysa ostrovida.....	23
4.2.5	Ochrana rysa ostrovida v ČR a SR	25
4.2.6	Poddruhy rysa ostrovida	25
4.3	<i>Vlk obecný</i>	27
4.3.1	Rozmnožování vlka obecného	27
4.3.2	Chování vlka obecného.....	28
4.3.3	Potrava vlka obecného	28
4.3.4	Rozšíření vlka obecného.....	30
4.3.5	Ochrana vlka obecného v ČR a SR.....	33
4.3.6	Poddruhy vlka obecného.....	35
4.4	<i>Šakal obecný</i>	35
4.4.1	Rozmnožování šakala obecného	35
4.4.2	Potrava šakala obecného	35
4.4.3	Rozšíření šakala obecného	36
4.5	<i>Liška obecná</i>	37
4.5.1	Rozmnožování lišky obecné	37
4.5.2	Chování a potrava lišky obecné	37
4.5.3	Rozšíření a ochrana lišky obecné.....	38
4.5.4	Poddruhy a formy lišky obecné	38
4.6	<i>Pes domácí</i>	40

4.6.1	Původ psa domácího	40
4.6.2	Ochočení a domestikace	42
4.6.3	Obecná charakteristika psů	42
4.6.4	Plemena psů	43
4.6.5	Plemena psů vzniklá křížením s vlky	47
4.6.6	Tzv. „bojová plemena psů“	48
5.	METODIKA PRÁCE	50
5.1	<i>Obsah dotazníku</i>	50
5.2	<i>Oblast výzkumu</i>	50
5.3	<i>Tvorba dotazníku</i>	51
5.4	<i>Sběr a zpracování dat</i>	51
6.	VÝSLEDKY	53
6.1	<i>Charakteristika výzkumného vzorku</i>	53
6.2	<i>Pozorování velkých šelem v přírodě</i>	53
6.3	<i>Názory žáků na nebezpečnost vybraných šelem</i>	55
6.4	<i>Nebezpečnost šelem podle jiných (zahraničních) průzkumů</i>	60
6.5	<i>Důvody nebezpečnosti šelem</i>	62
6.5.1	Důvody nebezpečnosti lišky obecné	62
6.5.2	Důvody nebezpečnosti medvěda hnědého	64
6.5.3	Důvody nebezpečnosti vlka obecného	66
6.5.4	Důvody nebezpečnosti rysa ostrovida	68
6.5.5	Důvody nebezpečnosti psa domácího	70
6.6	<i>Funkce vlka v ekosystému</i>	72
6.7	<i>Výskyt vlků v ČR</i>	76
6.8	<i>Podobnost vybraných plemen psů vlku obecnému</i>	78
6.9	<i>Měli jste někdy psa?</i>	79
6.10	<i>Oblíbenost velkých a malých plemen psů žáky</i>	81
6.11	<i>Bojová plemena psů</i>	83
6.12	<i>Názory žáků na původ psa domácího</i>	86
6.13	<i>Názory žáků na počet plemen psů</i>	90
6.14	<i>Víte, jaký je rozdíl mezi pojmy domestikace a ochočení?</i>	91
7.	DISKUSE	93
7.1	<i>Pozorování velkých šelem</i>	93
7.2	<i>Nebezpečnost šelem člověku</i>	94
7.3	<i>Důvody nebezpečnosti šelem</i>	95
7.4	<i>Funkce vlka v ekosystému</i>	96
7.5	<i>Výskyt vlků v ČR</i>	98
7.6	<i>Podobnost plemen psů vlku</i>	98
7.7	<i>Orientace žáků o původu jejich psa</i>	99
7.8	<i>Oblíbenost velkých a malých plemen psů</i>	100
7.9	<i>Bojová plemena psů</i>	100

7.10	<i>Názory žáků na původ psa domácího</i>	102
7.11	<i>Názor žáků na počet plemen psů</i>	103
7.12	<i>Víte, jaký je rozdíl mezi pojmy domestikace a ochočení?</i>	103
8.	VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ	104
9.	ZÁVĚR	105
10.	POUŽITÁ LITERATURA	107
11.	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ V PŘÍLOHÁCH	117
12.	PŘÍLOHY	119

SEZNAM TABULEK:

Tab. 1:	Statistika laboratorně prokázaných případů vzteklinou nakažených vlků, ...	34
Tab. 2:	Přehled barevných forem lišek vyskytujících se ve volné přírodě.....	39
Tab. 3:	Rozdělení získaného souboru respondentů podle pohlaví a šk. ročníku	53
Tab. 4:	Počty pozorování velkých šelem podle jednotlivých oblastí.....	54
Tab. 5:	Porovnání odpovědí týkajících se nebezpečnosti vybraných šelem, podle oblastí výzkumu.	58
Tab. 6:	Počet odpovědí ANO na otázku, zda je daná šelma člověku nebezpečná, chlapci.....	59
Tab. 7:	Počet odpovědí ANO na otázku, zda je daná šelma člověku nebezpečná, dívký.....	59
Tab. 8:	Četnost odpovědí „Ano“ u respondentů z různých výzkumů, na otázku, zda je daná šelma člověku nebezpečná.....	61
Tab. 9:	Důvody nebezpečnosti lišky pro člověka.	62
Tab. 10:	Důvody nebezpečnosti lišky podle chlapců a dívek.....	63
Tab. 11:	Důvody nebezpečnosti lišky podle žáků z jednotlivých oblastí.....	63
Tab. 12:	Důvody nebezpečnosti medvěda pro člověka.	64
Tab. 13:	Důvody nebezpečnosti medvěda podle chlapců a dívek.....	65
Tab. 14:	Důvody nebezpečnosti medvěda podle žáků z jednotlivých oblastí.....	66
Tab. 15:	Příčiny nebezpečnosti vlka podle všech respondentů.	67
Tab. 16:	Důvody nebezpečnosti vlka podle chlapců a dívek.	67
Tab. 17:	Příčiny nebezpečnosti vlka podle žáků z jednotlivých oblastí.....	68
Tab. 18:	Příčiny nebezpečnosti rysa podle všech respondentů	69
Tab. 19:	Důvody nebezpečnosti rysa podle chlapců a dívek.....	69
Tab. 20:	Příčiny nebezpečnosti rysa podle žáků z jednotlivých oblastí.....	70
Tab. 21:	Důvody nebezpečnosti psa podle všech respondentů.	71
Tab. 22:	Důvody nebezpečnosti psů podle chlapců a dívek.....	71
Tab. 23:	Příčiny nebezpečnosti psa podle žáků z jednotlivých oblastí.....	72
Tab. 24:	Procentuální zastoupení odpovědí na otázku, jakou funkci má vlk v přírodě.....	73

Tab. 25: Názory chlapců a dívek na funkci vlka v přírodě.....	74
Tab. 26: Názory chlapců z jednotlivých oblastí výzkumu na funkci vlka v příroděh. .	75
Tab. 27: Názory dívek z jednotlivých oblastí výzkumu na funkci vlka v přírodě, v procentech.	75
Tab. 28: Odpovědi na otázku, zda v české přírodě lze potkat vlka, v procentech.....	76
Tab. 29: Odpovědi slovenských žáků na otázku, zda mohou ve slovenské přírodě potkat vlka, v procentech.	78
Tab. 30: Podobnost vybraných plemen psů vlku podle žáků základních a středních škol, v procentech.....	79
Tab. 31: Odpovědi všech žáků na to, jestli měli nebo momentálně mají psa.....	80
Tab. 32: Počet dotazovaných chlapců a dívek, kteří měli, momentálně mají nebo nikdy neměli psa.....	80
Tab. 33: Porovnání oblíbenosti velkých a malých plemen psů u chlapců a dívek.	82
Tab. 34: Tzv. „ <i>bojová plemena psů</i> “ podle žáků ŽŠ a SŠ.....	83
Tab. 35: Názory chlapců a dívek na bojová plemena psů	85
Tab. 36: Názory dotazovaných žáků na původ psa domácího	87
Tab. 37: Názory žáků na původ psa, rozděleno podle oblastí výzkumu.	88

SEZNAM GRAFŮ:

Graf 1:	Pozorování velkých šelem v přírodě, všichni respondenty.	54
Graf 2:	Pozorování velkých šelem v přírodě podle oblastí.....	55
Graf 3:	Počet odpovědí „Ano“ na otázku, zda je daná šelma člověku nebezpečná..	56
Graf 4:	Porovnání počtu odpovědí „Ano“ mezi chlapci a dívkami k otázce, zda je daná šelma člověku nebezpečná.	57
Graf 5:	Četnost odpovědí „Ano“ u respondentů z různých výzkumů, na otázku, zda je daná šelma člověku nebezpečná.	60
Graf 6:	Názor všech respondentů na funkci vlka v přírodě.	73
Graf 7:	Grafické znázornění názorů žáků z jednotlivých oblastí výzkum na funkci vlka v ekosystému.....	74
Graf 8:	Porovnání odpovědí chlapců a dívek z České republiky na otázku, zda v české přírodě mohou potkat vlka.	77
Graf 9:	Odpovědi žáků z jednotlivých oblastí na otázku, zda někde v české přírodě můžeme potkat vlka.	77
Graf 10:	Odpovědi majitelů psů na otázku, zda vědí, k čemu bylo plemeno jejich psa vyšlechtěno.	80
Graf 11:	Odpovědi majitelů psů na otázku, zda svého psa využívají k tomu, k čemu byl vyšlechtěn.	81
Graf 12:	Názor všech respondentů na velká a malá plemena.	82
Graf 13:	Grafické znázornění rozdílnosti názorů chlapců a dívek na bojová plemena psů	86
Graf 14:	Odpovědi chlapců z jednotlivých oblastí na původ psa domácího.....	88
Graf 15:	Odpovědi dívek z jednotlivých oblastí na původ psa domácího.	89
Graf 16:	Názory žáků středních a základních škol na počet plemen psů.....	90
Graf 17:	Porovnání názorů chlapců a dívek a počet uznávaných plemen psů.....	91
Graf 18:	Povědomí žáků o rozdílech mezi domestikací a ochočením.	91
Graf 19:	Porovnání povědomí chlapců a dívek o rozdílech mezi pojmy domestikace a ochočení.....	92

SEZNAM VYOBRAZENÍ:

Obr. I.:	Evropské rozšíření medvěda hnědého	19
Obr. II.:	Evropské rozšíření rysa ostrovida.....	24
Obr. III.:	Evropské rozšíření vlka obecného.....	31

SEZNAM ZKRATEK:

CITES - Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (Úmluva o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin)

CHKO Beskydy - Chráněná krajinná oblast Beskydy

TANAP - Tatranský národní park

FCI - La Fédération Cynologique Internationale, Mezinárodní kynologická federace

LZ VLK - Lesoochranárske zoskupení VLK

Poděkování

Svému školiteli Ing. Janu Andreskovi, Ph. D. děkuji za vedení práce, metodické pokyny a rady, které mi poskytoval v průběhu psaní této práce. Dále děkuji učitelům za pomoc při distribuci dotazníků a žákům za čas věnovaný jejich vyplňování. V neposlední řadě děkuji své rodině za pomoc a porozumění, které mi poskytovala v průběhu celého studia.

1. ÚVOD

V historii se velké šelmy, tedy medvěd hnědý (*Ursus arctos*), vlk obecný (*Canis lupus*) a rys ostrovid (*Lynx lynx*), vyskytovaly na většině území Evropy včetně českých a slovenských území. V důsledku pronásledování člověkem však jejich stavy klesaly a nakonec byly všechny tyto šelmy v regionu českých zemí na přelomu 19. a 20. století vyhubeny. Od 70. let minulého století jsou vyvíjeny snahy o jejich reintrodukci. Spolu s tím však odborníci a ochranáři narážejí na odpor širší veřejnosti a zejména myslivců, kteří se jejich návratu obávají.

Velké šelmy v člověku často vzbuzovaly obavy a hysterii. V důsledku toho vznikají předsudky, které se šíří po celé generace. Názory na tyto šelmy jsou mnohdy ovlivňovány informacemi, které se zakládají na nepravdivých skutečnostech nebo mýtech z historie. Takový původ má i syndrom Červené Karkulky, ze kterého nejčastěji pramení averze vůči vlkům.

V teoretické části jsou popsány všechny naše velké šelmy a šelmy, se kterými by se daly v české přírodě zaměnit (například šakal). Stručně jsou popsáni i jejich nejbližší příbuzní. U šelem je popsán jejich fyzický vzhled, etologie a potravní ekologie, početnost a výskyt, a to na českém a slovenském území. U velkých šelem je popsána také nebezpečnost pro člověka, včetně známých případů napadení člověka.

U psa domácího je popsán proces domestikace a stručně vývoj plemen, také jsou zmíněny stejně jako u divokých šelem možné příčiny napadení člověka. Vzhledem k tomu, že v dotazníku je vlku věnován větší prostor než ostatním divokým šelmám, je tomu tak i v teoretické části práce.

2. CÍLE PRÁCE

Cílem této práce je zjištění postojů žáků základních a studentů středních škol k velkým šelmám. Dále pak zjištění jejich informovanosti o výskytu vlka obecného (*Canis lupus*) na území České, respektive Slovenské republiky a jeho funkci v ekosystému. Mezi další cíle této práce patří zjištění orientace žáků v plemenech psů, zjištění jejich názorů na původ a proces domestikace psa a na tzv. „*bojová plemena psů*“.

3. HYPOTÉZY

H1: Žáci ZŠ a SŠ za naši nejnebezpečnější šelmu považují medvěda hnědého.

H2: Žáci ZŠ a SŠ za nejčastější důvod nebezpečnosti lišek považují vzteklinu.

H3: Více než tři čtvrtiny žáků považují vlka v přírodě za prospěšného.

H4: Žáci za tzv. „*bojová plemena psů*“ považují plemena molossoidního typu.

H5: Více než polovina žáků ZŠ a SŠ zná rozdíl mezi pojmy domestikace a ochočení.

4. SOUČASNÉ POZNATKY O VELKÝCH ŠELMÁCH

4.1 Medvěd hnědý

Medvěd hnědý je největší evropskou šelmou s délkou těla v rozmezí 1,7- 2,2 metru a s hmotností 100 až 340 kg (Reichholf, 2006). V kohoutku dosahují výšky 135 cm (Červený et al., 2006b). Barva srsti je hnědá, často v rozmezí několika odstínů, od světle hnědé až po téměř černou. Mláďata někdy mívají kolem krku světlý pás, který se v průběhu druhého roku života ztrácí (Červený et al., 2006b). „*Medvěd má poměrně menší oči než jiné šelmy a mnohem větší význam má pro něj čich*“ (Reichholf, 2006, str. 138). Medvědi hnědí jsou samotáři, společnosti jiných medvědů se snaží vyhýbat, zvláště to platí pro samice s medvíďaty. Přes zimu se medvědi uchylují k nepravému zimnímu spánku. Před hibernací výrazně zvyšují příjem potravy, a z následných tukových zásob čerpají energii po celou dobu zimního klidu. Během této doby jim tělesná teplota klesá pouze asi o 5 °C a tepová frekvence klesá na méně než 10 úderů za minutu (Andreska & Hanel, 2009).

4.1.1 Rozmnožování medvěda hnědého

Páření medvědů hnědých probíhá od konce května do začátku srpna (Hnutí Duha, 2012a). „*Zvláštností zárodečného vývoje medvědů je tzv. utajená březost, kdy se vývoj zárodku po oplodnění zastaví a pokračuje až na podzim: proto porody i navzdory rozdílnému datu početí probíhají ve stejném období, od konce prosince do února, v době zimního spánku. Utajená březost samic trvá zhruba 7–8 měsíců, ovšem samotný vývoj zárodku pouze 8–10 týdnů*“ (Hnutí Duha, 2012a). Medvědice rodí nejčastěji 2 až 3 slepá mláďata. Oči poprvé otevírají až po čtvrtém týdnu života. Teprve po čtyřech měsících jsou mláďata schopna samostatně přijímat jinou potravu, než je mateřské mléko. U matky zůstávají po dobu dvou let, pohlavní zralosti dosahují ve čtyřech letech. Medvědice může za život porodit až desetkrát, avšak početnost medvěda hnědého velmi redukuje poměrně vysoká úmrtnost mláďat (Reichholf, 2006).

4.1.2 Chování medvěda hnědého

Medvědi jsou aktivní ve dne i v noci, jsou- li však rušeni či pronásledováni, soustředí svoji aktivitu na noční dobu. Medvěd hnědý je plachý a člověku se snaží vyhýbat (Reichholf, 2006). Je- li však překvapen, nebo jsou-li ohrožena mláďata, je medvěd, resp. medvědice, schopen na člověka zaútočit. Nebezpečnými mohou být i medvědi, kteří ztratili přirozenou plachost a přiživují se odpadky v okolí lidských obydlí. Takovéto útoky jsou však výjimečné, zvláště ve střední Evropě. „Z 99 setkání medvěda s člověkem v západních Karpatech se 75 případů obešlo bez jakéhokoli kontaktu (ten nastal v 24 případech, z nichž byl v 16 případech člověk zraněn, ve 4 případech byl zabit medvěd a ve 4 případech byl zabit medvěd a člověk zraněn). Průměrně dojde na Slovensku ročně k 5 – 10 napadením člověka, v Polsku jich bylo do r. 1997 známo pouze 5. Odlišná situace je v rumunských Karpatech, kde bylo v letech 1990 – 1999 zaznamenáno 119 napadení, přičemž 18 případů skončilo smrtí člověka a 101 jeho zraněním“ (Červený et al., 2005, str. 662).

Pokud chce člověk minimalizovat riziko konfliktu s medvědem, je třeba dodržovat několik zásad. Mezi ty nejvýznamnější patří samotné předcházení setkání s medvědem. V místech, kde medvědi žijí, je třeba respektovat vyznačené turistické cesty, zákazy vstupu do přírodních rezervací a klidových oblastí. Při procházení nepřehledného terénu v areálu výskytu medvěda hnědého se doporučuje lámat klacky, zpívat si či hlasitě konverzovat. Medvědi, pokud o člověku vědí, se mu raději sami vyhnou. V místě tábořiště by se neměly nenechávat zbytky jídla. Při samotném kontaktu s medvědem se doporučuje na medvěda mluvit klidným hlasem a pomalu odcházet. Nikdy by ale člověk neměl křičet nebo utíkat (Hnutí Duha, 2012b). Pokud by medvěd člověka opravdu napadl, měl by si člověk lehnout na zem, rukama si chránit krk a životně důležité orgány a počkat, dokud medvěd o člověka neztratí zájem a neodejde (Slovak Wildlife Society, 2012c).

4.1.3 Potrava medvěda hnědého

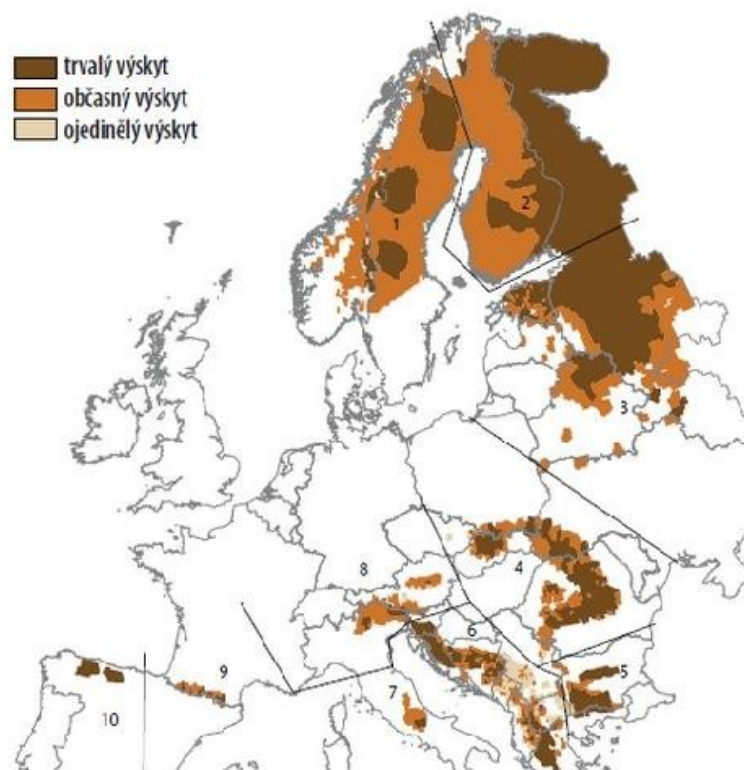
I přes to, že je medvěd největší evropskou šelmou, 60 – 80 % jeho potravy tvoří rostlinná složka a „větší část živočišné potravy tvoří různé larvy brouků, kukly mravenců a jiný hmyz“ (Hnutí Duha, 2012a). Na jaře se medvědi živí převážně

bylinami a trávou, v létě a na podzim je jejich jídelníček pestřejší. „Tvoří ho borůvky, maliny a jiné ovoce, dále pak bukvice, žaludy, mravenci a vosí larvy. Někteří jedinci navštěvují včelíny, skládky odpadu či napadají dobytek“ (Slovak Wildlife Society, 2012d).

Podle výzkumu medvědů žijících na území Tater a Fatry se rozbořem trusu zjistilo, že rostlinný materiál tvoří dokonce 83, 5 % potravy medvědů. V žádném z 373 vzorků trusu sbíraného od března 2001 do listopadu 2003 se nenašly žádné zbytky dobytka nebo ovčí. Hmyz, hlavně vosy a mravenci se ve vzorcích vyskytoval daleko častěji a ve větším množství než zbytky velkých savců, např. jelenů evropských (*Cervus elaphus*) a prasat divokých (*Sus scrofa*) (Slovak Wildlife Society, 2012e). Medvědi nemají dokonalé trávení, proto jsou v jejich trusu snadno pozorovatelné jednotlivé složky potravy (Červený et al., 1998).

4.1.4 Rozšíření medvěda hnědého

Původní rozšíření medvěda hnědého (*Ursus arctos*) zahrnovalo téměř celou Evropu, severní a střední Asii a Přední a Zadní Indii (Reichholf, 2006). Dnešní rozšíření medvěda hnědého je značně redukované a medvědi se vyskytují již jen v roztroušených populacích. Jejich nejpočetnější výskyt je dnes v severní Evropě, kde se jedná o baltskou, karelskou a skandinávskou populaci. Další stabilní populace jsou karpatská, dinársko-pindská a východobalkánská. Nízké stavy jsou pak v Pyrenejích a Alpách, viz (Slovak Wildlife Society, 2012a). V celé Evropě žije podle odhadů 50 000 medvědů, z toho se jich pouze necelých 15 000 vyskytuje mimo území Ruska. (Slovak Wildlife Society, 2012b).

Obr. I.: Evropské rozšíření medvěda hnědého, čarami jsou oddělené jednotlivé populace. Převzato z Hnutí Duha (2012e).

V České republice medvěda hnědého najdeme pouze v Moravskoslezských Beskydech, kde pravidelný výskyt čítá 2- 5 medvědů na ploše 540 km² (Červený et al., 2004). Sčítání z února 2012 ovšem jejich výskyt nepotvrdilo (Andreska, ústní sdělení). Celoplošný výskyt medvědů na našem území končí v polovině 14. století (Andreska, ústní sdělení). Největší množství medvědů na území České republiky bylo před 15. stoletím. V 17. a 18. století stavy našich medvědů prudce klesaly, přičemž v průběhu 19. století byl u nás téměř vyhuben. Zda posledním šumavským medvědem byla medvědice zastřelená 14. listopadu 1856, nevíme. Na Šumavě byli i poté pozorováni medvědi, nejspíše se ale jednalo o migranty z Bavorska. S posledním medvědem Moravy a Slezska je to ještě komplikovanější. Roku 1893 byl na bývalém arcibiskupském velkostatku Hukvaldy zastřelen jeden z posledních medvědů. (Červený & Koubek, 2006a). Dále se zde vyskytovali jedinci zatoulaní ze Slovenska, kde medvědi nebyli nikdy zcela vyhubeni. Nejnížší stavy medvědů na Slovensku byly

kolem roku 1930, kdy se počet odhadoval na pouhých 20 – 30 jedinců (Andreska & Andresková, 1993). V roce 1932 byla na Slovensku vyhlášena zákonná ochrana medvěda hnědého.

Počet medvědů na Slovensku, kde je jejich areál výskytu zhruba 13 000 km², se odhaduje na 800, to by představovalo průměrnou hustotu 6 jedinců na 100 km² (Rigg & Adamec, 2007). Z celkového množství všech slovenských medvědů se ve slovenských Východních Karpatech vyskytuje pouze 20 - 30 jedinců (Pčola, 2003a). Oproti tomu udávaná hustota populace medvědů hnědých v Rumunsku se pohybuje o 8 do 25 jedinců na 100 km² (Selaru & Ionescu, 2005).

4.1.5   *Ochrana medvěda hnědého v ČR a v SR*

Podle zákona o myslivosti (Zákon č. 449/2001 Sb.) se nesmí medvěd hnědý celoročně lovit. Za škody způsobené medvědem hnědým na hospodářských zvířatech, včelínech, pasteveckých psech nebo na zdraví člověka jsou státem na základě zákona o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy (zákon č. 115/2000 Sb.) vypláceny náhrady. Medvěd hnědý (*Ursus arctos*) je na Slovensku chráněn podle vyhlášky č.24/2003 zákona 543/2002 (Zákon o ochrane prírody a krajiny Slovenské republiky).

4.1.6   *Poddruhy medvěda hnědého*

Medvěd hnědý má několik poddruhů, které žijí v Severní Americe. Největším poddruhem je medvěd kodiak (*Ursus arctos middendorffi*), žijící výhradně na ostrovech Kodiak, Afognak a Shuyak bez možnosti křížení s dalšími populacemi (North American Bear Center, 2012). Samice váží od 180 do 320 kilogramů, samci obecně dosahují hmotností mezi 270 a 640 kg. Současná populace na ostrově Kodiak čítá 3000 jedinců (Kodiak National Wildlife Refuge, 2012).

Dalším poddruhem medvěda hnědého žijícím v Severní Americe je medvěd grizzly (*Ursus arctos horribilis*). Medvědy grizzly lze nalézt v kanadských provinciích Britská Kolumbie, Alberta, Yukon a na severozápadě Spojených Států Amerických, zejména ve státech Aljaška, Idaho, Wyoming, Washington a Montana. Samice dosahují maximální hmotnosti 100 až 350 kilogramů. Samci dosahují často dvojnásobné

hmotnosti, obecně se udává rozpětí od 150 do 530 kilogramů (North American Bear Center, 2012).

V severovýchodní Asii se vyskytuje medvěd kamčatský (*Ursus arctos beringianus*, též *Ursus arctos piscator*), který je velikostně srovnatelný s grizzlym. Samci měří více než 2,7 metru a váží přes 370 kilogramů, samice jsou podstatně menší, s délkou těla 2,1 metru a hmotností 300 kilogramů (Revenko, 1994). V porovnání s medvědem grizzly není medvěd kamčatský tolik agresivní, pouze 1 % všech setkání medvěda s člověkem končí útokem medvěda. Kamčatská populace medvěda kamčatského čítá 8 000 až 10 000 jedinců (Revenko, 1994).

4.2 Rys ostrovid

Rys ostrovid (*Lynx lynx*) je, s délkou těla v rozmezí 80 - 115 cm a hmotností od 14 do 36, 5 kg, největší evropskou kočkovitou šelmou. V kohoutku dosahuje výšky až 70 cm (Červený, 2004). Samci bývají asi o 15% těžší než samice. Rys se od ostatních kočkovitých šelem liší krátkým ocasem, který bývá dlouhý 10-30 cm (Reichholf, 2006). Kožich rysa je vybaven hustou podsadou s pesíky 5 – 7 cm dlouhými. Barva srsti se pohybuje od světle hnědé či téměř bílé na břišní straně těla až po načervenalé hnědou na zádech. Na srsti jsou nepravidelné hnědé až černohnědé skvrny, které nikdy nejsou u dvou jedinců totožné. Rysové žijící více na severu mají srst spíše jednobarevnou a skvrn také ubývá. Ty se objevují pouze na nohou a na ocasu (Andreska, 1993). Dalšími znaky, kterými se rysové liší od některých dalších druhů kočkovitých šelem, jsou nápadné štětičky na ušních boltcích a srst na lících prodloužená v licousy (Anděra, 1999). Rys svůj trus klade na skrytá místa nebo jej zahrabává. Obsahuje spoustu chlupů, někdy i zbytky rostlinné potravy (Červený, et al., 1998).

4.2.1 Rozmnožování rysa ostrovida

Páření rysů probíhá v únoru a březnu. Samice schopné zabřeznutí zanechávají stopy svou močí, díky čemuž je samci mohou vyhledat. Březost samic trvá 67 - 74 dní. Poté se rodí 1 - 4, nejčastěji však 2 - 3 slepá mláďata. Novorozená koťata váží 250 – 300 g a oči otevírají po 12 - ti dnech. Samice kojí mláďata až půl roku, avšak již od druhého měsíce mláďata přijímají také tuhou stravu (Reichholf, 2006). Pohlavně dozrávají mezi 2. a 3. rokem (Toman, 2011).

4.2.2 Chování rysa ostrovida

Rys je v porovnání s dalšími dvěma velkými šelmami (vlk obecný a medvěd hnědý) žijících na našem území člověku nejméně nebezpečný. „Zdravý rys na člověka téměř nikdy neútočí a útoky jedinců nemocných vzteklinou jsou neobyčejně vzácné. V Evropě doposud neexistuje případ, že by rys usmrtil nebo vážně zranil člověka. V České republice není známo žádné napadení, ze Slovenska víme o třech případech, které však skončily pouhým poškrábáním“ (Červený et al. 2005, str. 662). V některých starých knihách o lovu zvěře jsou záznamy o tom, že rys může být člověku nebezpečný, pokud je

zraněný. Ovšem v novodobé historii se toto nikdy nepotvrdilo. Je znám pouze jeden případ, a to ze Slovinska, kdy rys nakažený vzteklinou napadl člověka. Dokonce ani samice bránící mláďata by pravděpodobně člověka nenapadla. Je však možné, že by je bránila před psem (Breitenmoser et al., 2000).

4.2.3   *Potrava rysa ostrovida*

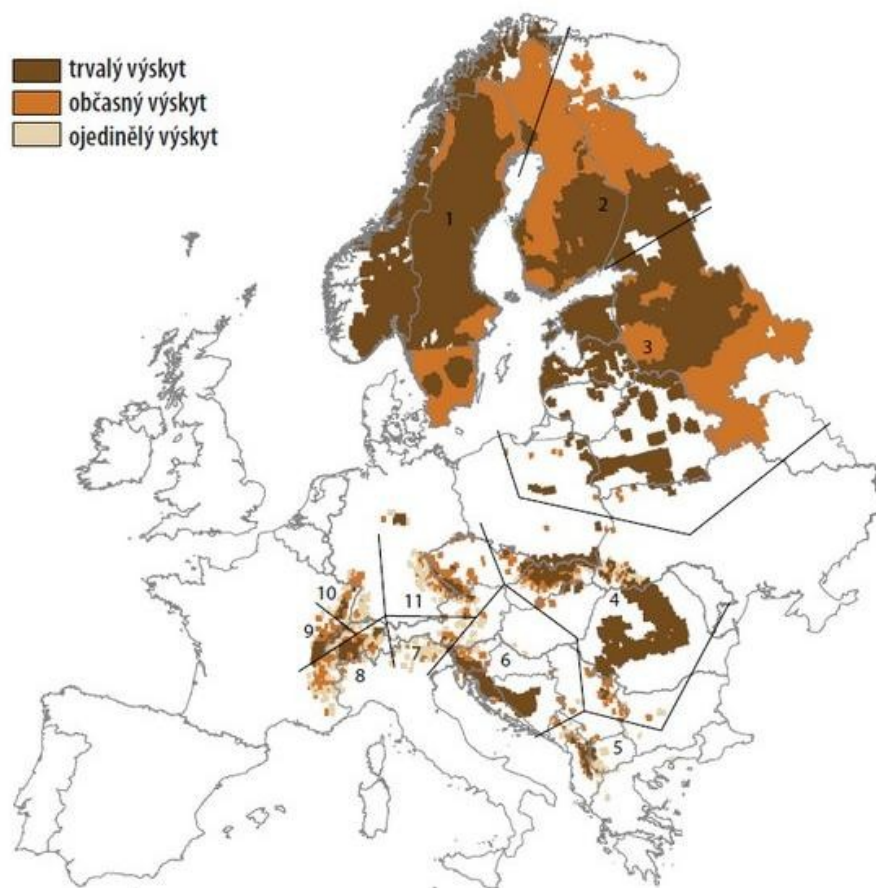
Rys ostrovid je aktivní hlavně za soumraku a v noci. Svoji kořist neštve, jako například vlk obecný (*Canis lupus*), ale číhá na ni nebo se k ní plíží. K lovu využívá zejména sluchu a zraku. Nejdůležitějšími složkami jeho potravy jsou srnec obecný (*Capreolus capreolus*), muflon (*Ovis musimon*), kamzík horský (*Rupicapra rupicapra*), méně pak jelen evropský (*Cervus elaphus*) a prase divoké (*Sus scrofa*). Rys uloví ročně asi 50 kusů této zvěře. Dále jeho potravu tvoří lišky obecné (*Vulpes vulpes*), zajáci polní (*Lepus europaeus*), drobní hlodavci, různé ptáky, kočky, obojživelníci a hospodářská zvířata (Červený, 2004). Úspěšnost lovu spárkaté zvěře kolísá u rysa mezi 20 a 80 %. Tím je de facto zajištěno, že rys uloví pouze slabá, nemocná, stará (nebo naopak mladá) či hůře smyslově vybavená zvířata (Kutal, 2007).

Podle zákona o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy (zákon č. 115/2000 Sb.) stát vyplácí finanční náhrady za škody způsobené rysem na hospodářských zvířatech či zdraví člověka. „*Jako možná ochrana ovcí před rysem se jeví i společná pastva s dospělým hovězím dobytkem.*“ (Červený et al., 1998, str. 31).

4.2.4   *Rozšíření rysa ostrovida*

Rys ostrovid obývá především střední a vyšší polohy lesa s bohatým podrostem. Rysi jsou velmi přizpůsobiví, dokážou žít i v zemědělsky využívané krajině s rozsáhlými lesy (Červený, 2004). Své teritorium, které je např. ve Vysokých Tatrách velké asi 2 000 ha, si rys značí močí a trusem. Rys loví a žije jednotlivě. V přírodě se ukrývá pod skalními převisy, v dutých kmenech, někdy i v norách po liškách a po jezevcích (Andreska, 1993). Dřívější rozšíření rysů zahrnovalo téměř celou oblast zalesněné Eurasie. Dnes se však vlivem pronásledování člověkem jeho původní areál znatelně zmenšil. Z původní oblasti výskytu ho najdeme jen v severovýchodní Evropě, v Karpatech, v některých pohořích Balkánu, na Kavkaze a pravděpodobně i

v Pyrenejích. Díky projektům na jeho reintrodukci jej dnes můžeme najít i v Bavorsku, Alpách či Dinárských horách (Červený, 2004).

Obr. II.: Evropské rozšíření rysa ostrovida, čarami jsou oddělené jednotlivé populace.
Převzato z Hnutí Duha (2012f).

V Čechách byl rys ostrovid po vydání loveckého patentu Josefem II. roku 1786 nemilosrdně loven. Od této doby jej mohl lovit v podstatě kdokoliv. Největší úbytek rysů ale nastal již ve století sedmnáctém. Poslední krkonošský rys byl uloven někdy okolo roku 1800, celkově posledním rysem v Čechách byl rys zastřelený na Tábořsku roku 1835. Na Moravě to bylo o něco později, pravděpodobně v roce 1891 (Andreska, 1993). V letech 1982 – 1989 bylo na Šumavě vypuštěno 17 rysů, kteří měli posílit tehdejší nepočetnou populaci (Toman, 2011). K roku 1998 se početnost populace rysa odhadovala na 100 – 150 jedinců v celé ČR (Červený et al., 1998). V současné době se u nás rys vyskytuje v Beskydech, v Jeseníkách, na Šumavě a v Děčínské vrchovině (Červený, 2004). Historicky první videozáznam volně žijícího rysa ostrovida

v CHKO Beskydy se podařilo získat z Javorníků v březnu 2012, když byl opakovaně natočen rys značící si skalní výběžek (Hnutí Duha, 2012d). Populace rysů se v České republice odhaduje na 90 jedinců (Uhlíková, 2008), oproti tomu na Slovensku oficiální statistiky udávaly v roce 2001 až 968 kusů. Tohoto čísla bylo ale dosaženo úsudkem podle počtu ulovených jedinců, pravděpodobně bude toto číslo podstatně nižší (Hell, 2003). Adamec (2003) odhaduje stavy rysů k roku 2003 na 700 jedinců.

4.2.5   *Ochrana rysa ostrovida v ČR a SR*

V České republice je rys z hlediska právní ochrany brán jako druh zvláště chráněný, silně ohrožený (zákon č. 114/1992 Sb., vyhláška č. 395/1992 Sb.). V červeném seznamu savců ČR je rys ostrovid zařazen mezi ohrožené druhy. Podle zákona o myslivosti (zákon č. 449/2001 Sb.) se rys ostrovid nesmí celoročně lovit. I přes zákaz lovu rysa se tomu tak děje. Podle dotazníkového šetření mezi myslivci vyšlo, že 10,3 % dotazovaných myslivců se k nelegálnímu lovu rysa přiznalo. Dokonce 36,9 % z nich ví o konkrétních případech zabití rysa a jen 19,2 % z oslovených myslivců věří, že rys hraje v ekosystému pozitivní roli (Červený et. al., 2002). Rys ostrovid je na většině území, kde se v Evropě vyskytuje, chráněn podle legislativy jednotlivých států. Výjimkou jsou jen Estonsko, Finsko, Litva, Norsko, Rumunsko, Slovinsko a Švédsko, kde je v současné době lov rysa povolen. V letech 1996 - 2001 činil průměrný roční úlovek 560 rysů, z toho jich bylo nejvíce uloveno ve Skandinávii – 300 a v Pobaltí -200 (Červený, 2006).

4.2.6   *Poddruhy rysa ostrovida*

Rys ostrovid vytváří asi pět poddruhů. Do rodu *Lynx* patří ještě severoamerický rys kanadský (*Lynx canadensis*), který je v porovnání s naším rysem menší, délkou těla dosahuje maximálně 100cm, ocas nemá delší než 15 cm a licousy ve tváři má daleko výraznější. Živí se převážně hlodavci, ptáky a rybami. Obývá sever Spojených Států, Aljašku a Kanadu (Meaney & Beauvais, 2004). Dalším zástupcem rodu *Lynx* je rys pardálový (*Lynx pardina*), též rys iberský či španělský. Dorůstá délky 80 – 105 cm a hmotnosti 15 – 25 kg (Reichholf, 2006). Velmi se podobá rysu ostrovidovi, proto je v některé literatuře udáván jako jeho poddruh (*Lynx lynx pardina*). Tato šelma je považována za nejohroženější kočkovitou šelmu. V současné době přežívá posledních

asi 200 jedinců ve dvou izolovaných populacích. Rysa pardálového ohrožuje zejména fragmentace území, kde žije a nadměrný úbytek králíků divokých (*Oryctolagus cuniculus*), jeho hlavní složky potravy (Hnutí Duha, 2012c).

Posledním druhem spadajícího do rodu *Lynx* je rys červený (*Lynx rufus*), který je nejmenším zástupcem rysa. Dorůstá délka těla pouze 70 - 90 cm a hmotnosti 9 - 12 kg. Vyznačuje se dlouhými lícovými tvářemi a výraznými skvrnami na srsti. Rysa červeného je možné spatřit v jižních částech Kanady, téměř celých Spojených Státech a v severní části Mexika. Mezi jeho potravu patří hlavně divocí králíci, drobní hlodavci a ptáci (Smithsonian National Zoological Park: North America, 2012). Všichni tito 3 zástupci rodu *Lynx* jsou uvedeni v Příloze II Úmluvy o mezinárodním obchodu s ohroženými druhy volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin CITES.

4.3 Vlk obecný

Vlk obecný (*Canis lupus*) je největší evropskou psovitou šelmou. Délka jeho těla se pohybuje od 100 cm do 160 cm a výška v kohoutku je do 90 cm. Huňatý ocas měří 30 – 60 cm. Hmotnost vlků se pohybuje od 30 kg do 75 kg. Samci jsou větší než samice (Reichholf, 2006). Vlci ulovení na Slovensku vážili průměrně 42 kg, vlčice 36 kg. Nejtěžší ulovený vlk vážil 66 kg a nejtěžší vlčice 60 kg (Andreska & Andresková, 1993). Vlci jsou dvakrát větší než šakali obecní (*Canis aureus*), kteří jsou jedinou psovitou šelmou, vyjma psa domácího, se kterou by se dal v české přírodě teoreticky zaměnit. V porovnání se psem domácím je vlk větší, má mohutnější chrup, ocnice odchylně postavené a má vždy vzpřímené boltce (Lang et al., 1965). Srst mají vlci převážně šedou s odstíny hnědé či černé. Existují ale i bílé, rezavé či černé barevné variace. Srst je složena ze dvou vrstev, svrchní je tvořena hustými chlupy odpuzujícími vlhkost, podsada je měkká a slouží jako izolace (Mejzr, 2010). Staří samci mají mohutnou, hustě ochlupenou šíji, která připomíná hřívu. Vlci, stejně jako psi, lišky, kojoti a šakali, mají 42 zubů (Kholová, 1987). Chrup je nápadný velkými špičáky a nůžkovitými trháky. Stavba těla vlka připomíná mohutného ovčáckého psa (Reichholf, 2006). Pokud jde větší počet vlků za sebou, vždy každé zvíře stoupá přesně do stop předchozího (Červený et al., 1998).

4.3.1 Rozmnožování vlka obecného

Vlčí říje probíhá zpravidla v zimě, v lednu a v únoru. Vlčice po 62 - 75 dnech březosti rodí obvykle 4 – 8 vlčat (Reichholf, 2006; Andreska & Andresková, 1993). Mláďata se rodí v norách a doupatech, která bývají mezi skalami nebo pod vývraty stromů (Červený, 2004). Vlčata se rodí slepá, oči otevírají po 10 – 13 dnech. Mláďata sají asi 6 týdnů, po tuto dobu je s nimi vlčice, vlk jí shání potravu. Později loví oba rodiče a mláďata přikrmují vyvrhnutou, částečně natrávenou potravou (Červený, 2004). Na péči o mláďata je možný i podíl jiných členů smečky. Mláďata jsou samostatná až po 6 - ti měsících. (Reichholf, 2006). Na podzim jsou již mladí vlci schopni se zapojit do lovu spolu s ostatními členy smečky. Vlci pohlavně dospívají po 2 – 3 letech, dožívají se 12 – 16 let (Červený, 2004). Stavby vlků ve volné přírodě regulují především

nemoci, hlavně vzteklina a prašivina. Úmrtnost mláďat v prvním roce života je vysoká, 60 – 80 % (Andreska & Andresková, 1993).

4.3.2 Chování vlka obecného

Vlci se v zimě zdržují ve smečkách, které obvykle tvoří pouze rodiče s mláďaty, často i s loňskými. Někdy se může spojit i několik rodin. Vůdcem smečky je dominantní vlčice. Vlci žijí často v monogamních svazcích. Staré páry opouštějí smečku nejdříve a obsazují svá dřívější teritoria. Na novém území strpí pouze vlastní mláďata, nikoliv však cizí páry (Andreska & Andresková, 1993).

Komunikace mezi vlky probíhá hlavně pomocí optických signálů. Výrazové prostředky vlka obsahují jak dominanci, tak podřízenost, strach i hrozbu. „*Vyrovnaný a dominantní vlk má vzpřímené boltce, stojí na plně natažených nohách a nosí oháňku vzhůru. Pokud není jeho charakteristický postoj respektován, dochází postupně k útočné hrozbě charakteristickým nakrčením nosu a v pootevřené tlamě se objeví jen přední zuby a špičky*“ (Veselovský, 2005, str. 226). Tato hrozba se dá odvrátit výrazem, kdy se „*zvíře nahrbí, poklesne hlavou dolů, oháňku vtáhne mezi zadní nohy a přiloží koncem až k břichu. Nejsilnější podřízení demonstruje vlk lehnutím na záda a nastavením svého nechráněného břicha. Změní i mimiku; přiloží boltce těsně k hlavě, pootevře víc tlamu a ukazuje třenáky i stoličky*“ (Veselovský, 2005, str. 227). Stejný způsob komunikace využívá i pes domácí, který se z vlka vyvinul. Vlk používá trus ke značení teritoria, často ho klade na nápadná místa. Trus vlků obsahuje spoustu zbytků chlupů a kostí (Červený et al., 1998). Dalším dorozumívacím projevem je vytí a značení teritoria močí (Červený, 2004).

4.3.3 Potrava vlka obecného

Vlci obývají v dnešní době převážně jen horské, hustě zalesněné oblasti. Loví zpravidla ve smečkách. Díky tomu mohou skolit i kořist několikrát větší, než kterou by ulovil pouze samotný jedinec (Reichholf, 2006). Vlci při lovu přejdou za noc až 60 km (Červený, 2004). Svoji kořist štvou a vzájemně si ji nadhánějí. Vlci, díky svalům, které jsou uzpůsobeny pro dlouhodobé zatížení, dokážou štvát kořist konstantní rychlostí i několik hodin (Reichholf, 2006). Při lovu vlci používají pouze zuby. Často kořist

strhnou tak, že jí překoušou podkolení šlachy. Do složky potravy vlků patří los evropský (*Alces alces*), jelen evropský (*Cervus elaphus*), srnec obecný (*Capreolus capreolus*) a prase divoké (*Sus scrofa*) (Červený, 2004; Reichholf, 2006). Složení potravy se mění spolu se změnou ročních období. Na jaře a v létě, kdy se vlci starají o mláďata, to jsou spíše drobnější úlovky typu hraboši, zajáci polní (*Lepus europaeus*), žáby, větší hmyz či lesní plody a hrušky. Na podzim a v zimě, kdy loví celá smečka, se vlčí kořisti stávají spíše větší kopytníci (Andreska & Andresková, 1993). Úspěšnost lovu spárkaté zvěře je u vlka 10 – 49 % (Kutal, 2007). Vlci příležitostně loví i hospodářská zvířata, hlavně ovce domácí (*Ovis ammon* f. *aries*) a tur domácí (*Bos primigenius* f. *taurus*). Pokud nejsou hlídána elektrickými ohradníky a pasteveckými psy, jsou pro ně snadnou kořistí.

V Polsku vlci nejčastěji loví divoké kopytníky (85 – 98 %), hospodářská zvířata tvoří pouze 4 % jejich jídelníčku. Nejčastěji se obětmi vlků stávají jeleni evropští (*Cervus elaphus*) (42 – 80 %), srnci obecní (*Capreolus capreolus*) (až 33 %) a prasata divoká (*Sus scrofa*), kteří tvoří až 17 % vlčí potravy ze všech kopytníků (Nowak & Mysłajek, 2008).

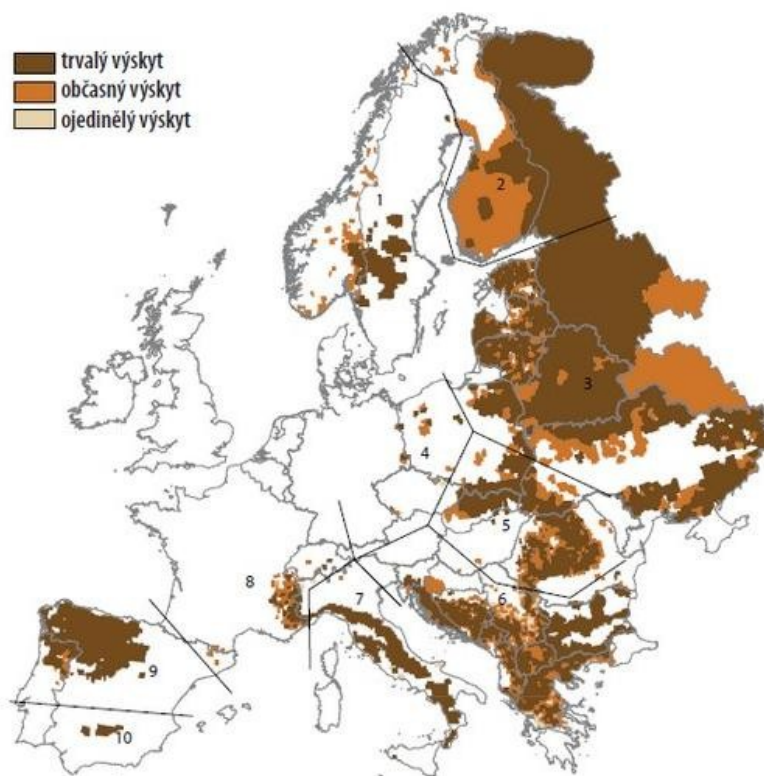
Na základě rozborů 17 vzorků trusu (vzorky pocházely ze Šumavy, Moravskoslezských Beskyd a Javorníků z let 1995 - 2004), se zjistilo, že hlavní složkou potravy vlků jsou volně žijící kopytníci (64,71%), následovaní zajícem polním (35,3%). V oblasti Javorníků a Moravskoslezských Beskyd byl nejčastější potravou zajíc polní (44, %), po něm následoval jelen lesní (33,3%), srnec obecný (22,2%) a prase divoké (11,1%). Oproti tomu na Šumavě bylo nejčastější kořistí prase divoké (37,5%) následované jelenem lesním (25%), zajícem polním (25%) a srncem obecným (12,5%). Z celkového počtu sedmnácti vzorků, byl pouze v jediném zjištěn zbytek ulovené ovce (11,1%), a to v Beskydech. Během stejného výzkumu bylo analyzováno také 69 kadáverů prokazatelně způsobených vlkem. Po jejich rozboru se zjistilo, že nejpočetnější skupinou kořisti jsou volně žijící kopytníci (52,2%), následovaní ovci domácí (42%). V Beskydech ovce domácí představovala dokonce 46,8% všech zbytků stržené kořisti (n=62). Za ní následoval jelen lesní (29%), srnec obecný (12,9%), prase divoké (8,1%), tur domácí (1,6%) a pes domácí (1,6%). Na Šumavě (n=7) byl

nejčastější kořistí jelen lesní (57,1%), pes domácí (28,6%) a srnec obecný (14,3%) (Fejtklová et al., 2004).

4.3.4 Rozšíření vlka obecného

Původní rozšíření vlka obecného (*Canis lupus*) zahrnovalo téměř celou Eurasii a Severní Ameriku, kde se vyskytoval od severských tunder až po jižní polopouště (Červený, 2004). V dnešní době je však jeho areál v důsledku pronásledování člověkem daleko menší. Obývá zalesněná horská území severu Skandinávie, Pyreneje, Apeninský poloostrov, Dinárské hory, Balkánský poloostrov a Karpaty (Reichholf, 2006). Vlci byli na našem území běžní do dob středověku. Od této doby se také datuje počátek jejich největší pronásledování. Vlci nebyli a ani nejsou člověku životu nebezpeční, ale ohrožovali hospodářská zvířata, která představovala jeho cenný majetek. „*Lidem pramálo záleželo na tom, že vlk má v přírodě své místo a reguluje stav volně žijící zvěře*“ (Andreska & Andresková, 1993, str. 263). Zejména v oblastech chovu ovcí byli a dodnes jsou úhlavními nepřáteli člověka. Jedna z prvních zmínek o snaze likvidovat vlky pochází již z druhé poloviny 13. století. „*Podle spisu kanovníka vyšehradského rozkázal r. 1268 král Přemysl Otakar II. vykopat vlčí jámy u každé vsi. Do těchto jam měla být jako návnada dána husa nebo sele*“ (Andreska & Andresková, 1993, str. 264). Nejvíce vlků bylo uloveno v 16. a 17. století. Jen pro představu, v letech 1603 – 1649 bylo na panství Český Krumlov uloveno 694 vlků, na stejném území pak v letech 1690 – 1719 dalších 354 vlků (Andreska & Andresková, 1993). Ve stejné době lidé začali na vlky připravovat různé pasti, například vlčí jámy, vlčí obory (též zahrádky), železa, samostříly či tenata na vlky. S odstřelem vlků se častěji v literatuře setkáváme po třicetileté válce, tedy době, kdy se zdokonalily a rozšířily střelné zbraně (Andreska & Andresková, 1993). V 18. století se objevují poslední zmínky o vlčích v daných oblastech. Roku 1724 byl uloven poslední vlk Křivoklátska, roku 1810 poslední vlk Jizerských hor a roku 1825 Doupovska. Poslední český vlk, který byl uloven 2. 12. 1874 na panství Vimperk, je vystaven na loveckém záměčku Hluboká nad Vltavou. Jednalo se o zatoulaného jedince, jiný se před ním na Vimpersku neobjevil 122 let (Andreska & Andresková, 1993). Jiná situace byla na Moravě a ve Slezsku. Tam se díky migracím ze Slovenska vlci objevovali až do přelomu 19. a 20. století. Poslední

jedinec Jeseníků byl zastřelen roku 1907. Poslední vlk Moravy padl 5. 3. 1914 na panství Český Těšín (Andreska & Andresková, 1993).

Obr. III.: Evropské rozšíření vlka obecného, čarami jsou oddělené jednotlivé populace. Převzato z Hnutí Duha (2012f).

První novodobý záznam o výskytu vlka na území České republiky pochází z roku 1947 ze severní Moravy, konkrétně z okolí Starého Města pod Sněžníkem. Během 70. let se zvyšoval počet pozorování a dokladů o výskytu, respektive zástřelů, avšak tyto případy je často třeba brát s rezervou. Často se totiž jednalo o jedince uniklé ze zajetí (Anděra et al., 2004). V zimě 1975 – 1976 utekla ze zoo v Národním parku Bavorský les vlčí smečka čítající 8 jedinců, kteří byli postupně uloveni v Bavorsku, ale i jižních a západních Čechách. Podle počtu ulovených vlků, kterých bylo více, než těch, co utekli, se dá usuzovat, že mezi vlky byla i vlčice, která během doby, co byla na svobodě, přivedla na svět mladé (Bufka et al., 2005). Některé zdroje ale uvádějí, že se jednalo pouze o 5 vlků a následně 7 zastřelených, a že se tomu tak stalo až v roce 1977 (Andreska & Andresková, 1993). Nejnovější případ pochází ze září 2002, kdy byla na Kraslicku v Krušných horách zaznamenána vlčice, která utekla ze ZOO v Klingenthalu

(Sasko) (Anděra et al., 2004). V některých případech také nelze vyloučit, že pozorovaní jedinci nejsou vlci, ale zdivočelí ovčáčtí psi nebo kříženci vlka a psa. Tyto pochybnosti by vyloučily pouze kraniometrická měření či genetické analýzy (Anděra et al., 2004). V centrální oblasti Moravskoslezských Beskyd se od roku 1995 vlci pravidelně objevují, jedná se o jednu víceméně stálou smečku, která čítá asi 5 jedinců (Červený et al., 1998). Na Javorníkách a ve Vsetínských vrších se vyskytovaly od té doby jedna až tři menší smečky (Anděra et al., 2004). Podle Červeného (2004) se u nás dokonce začíná vytvářet stálá populace, která čítá 3 – 10 jedinců. Podle sčítání vlků, které proběhlo v roce 2010, se na základě pobytových znaků odhaduje, že se v Moravskoslezských Beskydech a Hostýnsko - Vsetínském hornatině vyskytuje minimálně 5 vlků (Bartošová, 2010), avšak sčítání z února 2012 výskyt žádného vlka nepotvrdilo (Andreska, ústní sdělení).

Osud vlků žijících na Slovensku v mnohém připomíná situaci v Čechách a na Moravě. Díky vysokým horám a odlehlým, člověku hůře přístupným oblastem se vlci na Slovensku ale udrželi podstatně déle. Ještě v letech 1885 – 1894, tedy v době, kdy v Čechách se už žádný vlk 11 let nevyskytoval, se na Slovensku ročně průměrně ulovilo 27 vlků (Hell, 2003). Začátkem 20. století na Slovensku došlo k úbytku vlků. Stav se krátkodobě zlepšil po obou světových válkách, to začal počet vlků rapidně stoupat a dokonce se začal zvětšovat jejich areál na Slovensku. To je patrné i z toho, že poslední vlk Levočských vrchů byl uloven roku 1879 a v r. 1948 zde byla pozorována jedenáctičlenná smečka. Roku 1956 bylo otráveno strychninem nastraženým v mršině koně 8 vlků z této smečky (Hell, 2003). Za roky 1956 – 1966 bylo na území TANAPu uloveno 48 vlků. Od roku 1967 se v TANAPu z důvodu úplné ochrany neuložil jediný vlk (Hell, 2003). Dnes se vlci na území Slovenska vyskytují převážně v zalesněných oblastech vyšších pohoří severu a severovýchodu Slovenska. V roce 2001 žilo po jarním sčítání na Slovensku 1113 vlků, v roce 2003 již jen 800 (Adamec, 2003).

Průměrná hustota populace vlků na Slovensku byla od roku 1980 do roku 2001 tři jedinci na 10 000 ha. V té době bylo na sledovaném území o rozloze 100 000 ha registrováno 6 vlčích smeček. Velikost teritoria jedné smečky je v průměru 16 660 ha (Pčola, 2003b). V Polsku byla radiotelemetrickou metodou zjištěna hustota vlčích

populace 2 – 4 vlci / 100 km², přičemž se dále zjistilo, že jedna smečka čítá nejčastěji 4 – 6 jedinců (Nowak & Mysłajek, 2008).

4.3.5 Ochrana vlka obecného v ČR a SR

Za škody, které vlci páchají na hospodářských zvířatech, konkrétně na ovcích, turu domácím, kozách, drůbeži, koních a psu domácím, stát proplácí finanční náhrady. Ty se vyplácejí i v případech škod na majetku či zdraví osob. Podmínkou vyplacení náhrad za škody na hospodářských zvířatech je, že zvířata musejí být chráněna elektrickými ohradníky, pod dozorem člověka nebo pasteveckými psy. Těmi se rozumí psi těžkého plemena používaná k hlídání domestikovaných zvířat, př.: slovenský čuvač, německý ovčák, kavkazský ovčák či pyrenejský pastevecký pes (zákon č. 115/2000 Sb.). Na Slovensku je obdobou paragraf 39 odst. 1 vyhlášky č.24/2003 zákona 543/2002 (Zákon o ochrane prírody a krajiny Slovenské republiky). Na Slovensku se kromě zákonem vymezených 2 oblastí (území NP Slovenský Kras a CHKO Kysuce, která je hraniční oblastí s Českou republikou), kde se nesmí lovit vůbec, smí stavy regulovat vyjma období od 16. ledna do 31. října (příloha č. 9 k vyhlášce č. 24/ 2003 Z. z.).

Podle platné legislativy (zákon č. 114/1992 Sb., vyhláška č. 395/1992 Sb.) je vlk obecný (*Canis lupus*) brán jako druh zvláště chráněný, kriticky ohrožený. Zákon o myslivosti (zákon č. 449/2001 Sb.) stanoví, že se u nás vlk nesmí celoročně lovit.

Podle nedávného výzkumu mezi obyvateli, chovateli hospodářských zvířat a odbornou veřejností (myslivci) ze Slovenska si až 83, 00 % dotazovaných myslí, že i přes to, že vlk (a další velké šelmy - medvěd a rys) páchá škody na hospodářských zvířatech, do přírody patří a měla by se hledat řešení, jak toho docílit (Rigg et al., 2011).

Vlci jsou v mnoha pověrách a pohádkách bráni jako krvelačné bestie, které často loví i lidi, příkladem toho je pohádka o Červené Karkulce. To, že by vlci cíleně lovili lidi, není pravda. Je možné, že pověry, bajky a pohádky mají v některých případech reálný základ, protože dříve byla vzteklna daleko rozšířenější a vlci neměli tolik příležitostí získat negativní zkušenosti z člověka, ale za poslední dvě století nebyl zaznamenán případ, kdy by vlk, který nebyl nakažený vzteklinou, bezdůvodně napadl člověka (Boitani, 2000).

V Rumunsku bylo hlášeno 41 útoků vlků na člověka. Po prošetření těchto událostí se však zjistilo, že 33 z těchto případů bylo vymyšlených. Dva z těchto případů se stali během lovu, kdy se lovci snažili s holí v ruce zastavit raněné zvíře, avšak velmi pravděpodobně se snažili utlouct zvíře v pasti. Dalších 6 případů se událo tak, že se pastevci hospodářských zvířat snažili utlouct vlka, kterého zahnali do kouta. Ve všech 8 případech se tedy nejednalo o spontánní útok vlka na člověka, ale vlk člověka pokoušel v obraně, když mu šlo o život (Linnell et al., 2002).

Tab. 1: Statistika laboratorně prokázaných případů vzteklinou nakažených vlků, převzato od Linnell et al. (2002, str. 15).

Table 1. Numbers of laboratory diagnosed cases of rabies in wolves in various Eurasian countries, 1990-99. Data are mainly from the WHO RabNet internet pages. No data was available from Ukraine, Armenia, China, Mongolia, the former Soviet Central Asian republics, Pakistan, India or Afghanistan. Rabies is not present in other wolf range states like Spain, Portugal, Italy, Switzerland, Norway, Sweden, Albania or Greece.

Country	1999	1998	1997	1996	1995	1994	1993	1992	1990
Belarus		1		0	0		0		
Bulgaria	0	0	0	0		0		0	
Croatia	0		1	1	0	0	0	1	0
Czech Rep.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Estonia	0	0	0	0	0	0	0	0	
Egypt		1	1	0					
Finland	0	0	0	0	0	0	0	0	0
France	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Hungary	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Iran	16		19	21	29	16	11	15	
Israel	1	1	6	9	9	2	0	0	0
Jordan	0	0	0	1	0	0	0	1	
Kazakhstan					17				
Latvia		0	1	2	0	0	1	1	0
Lithuania	0	0	0	0	0	0	1	0	0
Moldova	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Oman		1	0	0	0	0	0	3	0
Poland	1	0	0	0	0	1	2	1	0
Romania	1	1		0	0	1	2	1	
Russia	7	13	0	0	2	0	0		
Saudi Arabia					0	1	2		
Serbia	0						0		
Slovakia	1	1	0	0	0	1	0	0	0
Slovenia		0	0	0	0	0	0	0	
Syria			0						
Turkey	1		0					0	
Yugoslavia	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Total	28	19	28	34	57	22	19	23	0

4.3.6   *Poddruhy vlka obecného*

Vlk obecný (*Canis lupus*) svým výskytem téměř po celé severní polokouli dal vzniknout několika poddruhům, které se adaptovali na dané životní prostředí. Tyto podruhy se liší hlavně svým vzhledem, barvou srsti, která se pohybuje od bílé přes okrovou, rezavou až po téměř černou a maximální hmotností, která je od 16 kg do 80 kg (Kholová, 1987). Mezi nejznámější poddruhy patří vlk arabský (*Canis lupus arabs*), vlk černý (*Canis lupus pambasileus*), vlk červený (*Canis lupus rufus*), vlk eurasijský (*Canis lupus lupus*), vlk indický (*Canis lupus pallipes*), vlk mexický (*Canis lupus baileyi*) či vlk polární (*Canis lupus tundrorum*) (Kholová, 1987).

4.4   *Šakal obecný*

Šakal obecný (*Canis aureus*) je s hmotností okolo 10 kg a délkou těla v rozmezí 80 – 100 cm, menší než vlk obecný (*Canis lupus*). Výškou v kohoutku dosahuje 50 cm, což je zhruba o polovinu méně, než výška vlka. Ocas šakalů měří asi 20 - 25cm. Šakali mají srst světlejší a hnědší než vlci (Reichholf, 2006) a jejich srst mívá zlatožlutý nádech. Šakali často loví ve smečce či páru. Chováním se velmi podobají vlku.

4.4.1   *Rozmnožování šakala obecného*

Říje šakalů probíhá od ledna až do března. V podzemním brlohu, který hrabe samice, se po 60 - 63 dnech březosti rodí 3 - 9 mláďat (Červený, 2004). Mláďata otevírají oči po dvou týdnech. Sají do dvou měsíců. Mláďata pohlavně dozrávají ve věku 12 měsíců. Šakali se dožívají asi 12 – 14 let (Červený, 2004).

4.4.2   *Potrava šakala obecného*

Živí se drobnými obratlovci (hraboši a myši), mršinami (jelen evropský, prase divoké, zajíc polní) či hmyzem (Koubek et al., 2008). Z větší kořisti jsou schopni ulovit zvířata do velikosti mladé kozy nebo ovce (Reichholf, 2006).

4.4.3 Rozšíření šakala obecného

Jeho výskyt je především na Balkánském poloostrově, Blízkém východě, ve střední Asii a v Africe. Poslední dobou jsou však častější zprávy o výskytu jedinců ve střední Evropě, kam se dostávají hlavně z oblasti Balkánu (Koubek & Červený, 2007). Například v Maďarsku se stal již trvalou součástí zdejší fauny. Dokonce v některých oblastech Maďarska dosahuje jeho hustota populace 13,6 jedinců na 1000 ha (Szabó et al., 2007). Také na Slovensku se stává častějším, dokonce zákon o ochraně přírody a krajiny Slovenské republiky stanovuje, že se šakal na Slovensku smí lovit kromě období od 1. března do 31. července běžného kalendářního roku (zákon č. 543/2002). U nás se poprvé šakal vyskytl po 2. světové válce. Roku 1998 v okolí Kropáčovy Vrutice byli údajně pozorováni 2 šakali. Další pozorování bylo v roce 2007 u obce Horní Ureš na rakousko-českých hranicích. Nález uhynulého samce (11,5 kg) z 19. března 2006 poblíž Podolí u Uherského Hradiště byl prvním hmatatelným důkazem o výskytu šakalů obecných na území České republiky (Koubek et al., 2008; Koubek & Červený, 2007; Černý, 2011).

Dalším příbuzným vlka je kojot prérijní (*Canis latrans*), který žije ve Střední a Severní Americe. Je větší než šakal, ale menší než vlk. Chováním se podobají vlkům nebo šakalům. Mohou se s nimi plodně křížit. Častěji se však kříží s psy domácími (*Canis lupus familiaris*).

4.5 Liška obecná

Mezi psovitě šelmy dále patří liška obecná (*Vulpes vulpes*). Liška byla podle některých autorů (P. S. Pallas) považována za možného předka psů. To je ale vzhledem k jinému počtu chromozómů lišek (36 – 38 chromozómů) a psů (78 chromozómů) zcela vyloučené (Kholová, 1987). Liška je menší než vlk či šakal, v kohoutku měří pouze 40 cm a na délku 60 – 90 cm bez ocasu, který měří asi 35 cm. Lišky mají také více zploštělou a špičatější tlamu než vlci a šakali (Škaloud, 2009). Lišky váží v průměru 7 kg (Reichholf, 2006). Srst lišek je rezavá, se světlým břichem a tmavším ocasem a končetinami. Ocas mají huňatý, na konci s bílou špičkou (tzv. kvítek). Někdy se vyskytují i lišky, které jsou tmavší, břicho mají šedé až černé a kvítek černý (Červený, 2004). Tělo je štíhlé a končetiny relativně krátké.

4.5.1 Rozmnožování lišky obecné

Lišky v dospělosti žijí ve stálých monogamních svazcích. Pár obývá teritorium velké zhruba 15 – 20 km² (Andreska & Andresková, 1993). Hranice teritoria lišky značí močí a trusem nebo pomocí pachových signálů z pachových žláz, které jsou uloženy na tlapkách všech nohou, v řitním otvoru a nad 7. ocasním obratlem, asi 5 – 6 cm od kořene ocasu (Škaloud, 2009). Říje lišek probíhá od ledna do března, po 52 – 53 dnech březosti vrhá samice v noře 3 – 10 slepých mláďat. Ta prohlédnou asi po 14 – ti dnech. Mláďata mají krátkou, měkkou a řídkou šedou srst, která se začne vyměňovat po 8 dnech od narození. Samice je kojí 6 týdnů, od čtvrtého však již přijímají i natrávenou potravu. O mláďata se starají oba rodiče. Mláďata se osamostatňují okolo pátého měsíce stáří, poté však ještě nějakou dobu vyhledávají společnost rodičů (Červený, 2004). Mladé lišky pohlavně dozrávají koncem zimy. Lišky se dožívají asi 12 let.

4.5.2 Chování a potrava lišky obecné

Lišky jsou aktivní převážně v noci. Žijí v norách, které obvykle osidlují po jezevcích. Pokud je síť chodeb do nory dostatečně dlouhá, mohou lišky a jezevci lesní (*Meles meles*) sdílet společnou noru (Červený, 2004). Lišky jsou však s to vyhrabat si i vlastní nory. Orientují se hlavně sluchem (nejlépe slyší zvuky v rozmezí 700 – 3000 Hz, ale slyší i zvuky o kmitočtu 6000 Hz) a čichem, i když i zrak mají velmi dobře vyvinutý

(Škaloud, 2009). Lišky se živí drobnými obratlovci, zejména myšicemi, křečky a hraboši, dále pak ptáky hnízdícími na zemi a jejich vejci, divokými králíky a mladými zajíci (Andreska & Andresková, 1993). Lišky loví také drůbež a kachny z chovů. Dále se lišky živí hmyzem, mršinami, často i přejetou zvěří na silnicích a rostlinnou stravou. Rády mají hlavně borůvky (Reichholf, 2006).

4.5.3   *Rozšíření a ochrana lišky obecné*

Liška byla člověkem zpočátku lovena kvůli kožešině, zejména té zimní, která je daleko kvalitnější a hezčí než ta jarní a letní. Díky k tomu, že se liška živí i drůbeží, stala se tzv. škodnou. Liška byla na našem území lovena již od 16. století. Vzhledem k tomu, že lišky jsou v porovnání s vlky přizpůsobivější a rodí více mláďat, nepodařilo se je na našem území nikdy zcela vyhubit.

Lišky jsou dodnes velmi hojné. Jejich stavy kolísají zhruba ve 3 – 4 letých cyklech, někdy až v 7 – 8 letých, což závisí na zdrojích potravy. V pahorkatinách (1 liška na 120 -150 ha) bývá hustota liščí populace vyšší než v polních (1/200 -400 ha) a lesnatých oblastech (1/500 – 1000 ha) (Škaloud, 2009). Obývají zalesněná území, křovinaté rokle, ale i rákosiny na březích rybníků. Lišky se vyskytují v celé Evropě a dokonce po téměř celé palearktické oblasti a v Severní Americe (Červený, 2004; Reichholf, 2006).

4.5.4   *Poddruhy a formy lišky obecné*

Lišky se v Evropě vyskytují ve dvou poddruzích, a to jako liška skandinávská (*V. v. vulpes*) a jako liška evropská (*V. v. crucigera*). V Severní Americe se vyskytuje liška plavá (*V. v. fulva*). Šedé lišky jsou barevnou mutací lišky evropské, černé a černošedé lišky jsou barevnými mutacemi lišky skandinávské. Stříbrné lišky jsou mutací lišky plavé a modrá liška je barevnou mutací lišky polární (Škaloud, 2009). Různě barevné formy lišek se rodí se standardně zbarvenými rezavými mláďaty. Mláďata v jednom vrhu mohou být různě zbarvená (Škaloud, 2009).

Tab. 2: Přehled barevných forem lišek vyskytujících se ve volné přírodě, podle Škaloud, 2009, upraveno.

rezavá liška	standardní (převážně rezavá)	
	světlejší (březovka)	S. Amerika, Evropa, někdy i ČR
	s tmavým břichem (pálená)	S. Amerika, Evropa, někdy i ČR
	s černým břichem (uhlířka)	S. Amerika, Evropa, příležitostně i ČR
	křížová	pouze v Severní Americe
	kouřová	pouze v Severní Americe
	ohnivá (zcela rezavá, bez náznaku černého zbarvení)	
šedá liška		pouze britské ostrovy
černá a černohnědá liška		běžnější v Americe než v Evropě, kde jsou vzácné
stříbrná liška		běžnější v Americe než v Evropě, kde jsou vzácné
modrá liška		severnější oblasti, oblast výskytu jako lišky polární

Regulátorem početnosti lišek obecných (*Vulpes vulpes*) je hlavně vzteklin. Vzteklin, neboli lyssa, je virové onemocnění, které se vyskytuje u savců. Přenáší se slinami nebo pokousáním od infikovaného zvířete. Onemocnění lyssou bývají smrtelná jak pro člověka, tak i pro zvířata. Lyssa způsobuje zablokování přenosu signálu na synapsích, které následně způsobuje poruchy chování infikovaného jedince (Beneš et al., 2003). To se u zvířat projevuje sníženou plachostí, bolestmi, zuřivostí a agresivitou. Ke snížení počtu lišek nakažených vzteklinou se používá očkování vakcínou, která je ukryta v návnadě. Vzteklinou se mohou nakazit i další zvířata, vlci, jezevci, kuny lesní a skalní, netopýři, ale i srnčí a vysoká (Andreska & Andresková, 1993). Z domácích zvířat, jsou to hlavně psi domácí, kteří musí být v dnešní době povinně očkovaní, dále pak kočky domácí a ovce.

Ze zvířat, která snižují stavy lišek, jsou to hlavně vlci (*Canis lupus*), rysi (*Lynx lynx*), orlí skalní (*Aquila chrysaetos*) a výr velký (*Bubo bubo*) (Červený, 2004).

Liška u nás není chráněna zákonem, tudíž je ji možné lovit celoročně.

4.6 *Pes domácí:*

Pes domácí byl původně klasifikován jako *Canis familiaris domesticus* Carlem Linnéem v roce 1758. V roce 1993 byl reklasifikován jako *Canis lupus familiaris*, tudíž jako poddruh vlka obecného (*Canis lupus*) (Mejzr, 2010).

4.6.1 *Původ psa domácího*

Původ psa domácího představoval dlouhou dobu pro zoology velkou hádanku. Postupem času se objevovali stále nové a nové teorie o původu psa. Například Johann Anton Gölldenstädt v roce 1776 v knize „*Schacalae historia*“ vyslovuje domněnku, že psi pocházejí ze šakala (Kholová, 1987). Ve stejném roce zveřejňuje svůj názor na původ psa P. S. Pallas. Ten se domníval, že psi jsou produktem křížení mezi vlky, šakaly, liškami a hyenami. Tím si vysvětloval velkou variabilitu psích plemen (Kholová, 1987). V roce 1859 se svým názorem vystoupil i Charles Darwin. Ten se domníval, „že *pes domácí pochází z několika divokých druhů čeledi Canidae, jejichž krev, v některých případech promíchaná, teče v žilách našich domácích plemen*“ (Darwin, 2007). Někteří autoři, např. prof. Julius Komárek, se domnívali, že pes má svůj původ v jakémsi „prapředku - psu“ (Komárek, 1940). Stejně jako roku 1972 Alois Mikula, tak i roku 1983 Konrad Lorenz publikoval myšlenku, že předkem psa může být vlk obecný (Mikula, 1972; Lorenz, 1997).

Na základě rozborů mitochondriální DNA se v roce 1997 došlo k závěru, že předkem psa domácího je vlk. Jedná se pravděpodobně o dnes již vyhynulý poddruh, nějakou jižní formu (Morell, 1997; Vila et al., 1997). Ve vzorku (n=320) byli zahrnuti druhy rodu *Canis*, tj. vlci, psi, kojoti i šakali.

Dalšími problémy spojenými s domestikací psa jsou místo a doba, kdy k domestikaci došlo. V roce 1997 vyšel článek, podle nějž k domestikaci došlo zhruba před 100.000 – 135.000 let (Vila et al., 1997). K tomuto období vědci došli na základě

studia pořadí bází v úseku mitochondriální DNA, která je dědičná po mateřské linii. Roku 2002 se objevily nové výsledky (Savolainen, 2002), které mění dobu domestikace na období před 40.000 – 15.000 let a jako místo udávají východní Asii. Z této doby také pocházejí nejstarší kosterní nálezy psů: *„Nejstarší nálezy psů pocházejí z kanadského území, blízko při hranicích Aljašky. Naleziště v Dawsonu poskytlo zbytky prvního známého psa na světě z doby asi před 30,000 lety, naleziště v Old Crow z doby asi před 20,000 lety. Archeologové to zjistili podle vrstev uložených sedimentů“* (Andreska, 1991, str. 30).

Na vědecké konferenci *Canine Science Forum* v Budapešti v roce 2008 redefinoval Peter Savolainen místo původu psa na jihovýchodní Asii a období procesu domestikace psa upřesnil na dobu před 15.000 – 5.000 let (Jakuba et al., 2010). Toto datum ale koliduje s fosilními nálezy: *„Fosilní nálezy o domestikaci byly nalezeny v Oberkasselu v Německu (jejich stáří je asi 14,000 let) a v Izraeli (před 12,000 lety). V severoizraelské oblasti, známé jako Ain Mallaha, byly nalezeny pozůstatky ženy, která držela v náručí pravděpodobně štěně psa. Nedaleko od ní byl nalezen muž, vedle kterého byly nalezeny pozůstatky dvou malých psovitých šelem, velmi pravděpodobně psů. Kamenné přebytky, hroby a misky s drceným obilím nám poskytly důkazy o stálém osídlení této oblasti člověkem. Díky tomu můžeme tvrdit, že v této době byl Canis lupus již domestikován“* (Mejzr, 2010, str. 16).

Dalším velkým problémem pro vědce bylo, jak k vlastní domestikaci došlo. Někteří autoři se domnívali, že člověk lovil vlky a mláďata si odnášel domů jako zásobárnu masa. Časem člověk zjistil, že vlk díky svému výbornému čichu a sluchu zaregistruje blížící se nebezpečí daleko dříve než člověk a varuje jej. Další teorie předpokládá, že se vlci zdržovali v okolí lidských sídlišť z důvodu snadného zisku potravy (odpadky po lidech). Oba z tohoto vztahu profitují, vlci přišli ke snadnému zdroji potravy, lidé jsou zase včasné varování před případným nebezpečím (Lorenz, 1997; Gaisler & Zima, 2007). *„Je vysoce pravděpodobné, že k ochození a domestikaci vlka došlo dobrovolně. Nebylo by to ovšem možné bez jeho sociálních vazeb a složité hierarchie“* (Mejzr, 2010, str. 24).

4.6.2 Ochočení a domestikace

Ochočení se od domestikace liší tím, že se týká především jednotlivce, který z nějakého důvodu opustil přirozené prostředí a byl vychováván člověkem. Ochočené zvíře se vzhledem neliší od jedinců žijících v přírodě. Změny v chování u ochočených zvířat nejsou dědičné. Oproti tomu domestikace je proces, který se týká populace. Domestikovaná zvířata v zajetí žijí a rozmnožují se. Často se morfologií a fyziologií liší od jedinců žijících v přírodě a tyto změny jsou částečně dědičné a upevněné (Mejzr, 2010).

4.6.3 Obecná charakteristika psů

Barva srsti psů se pohybuje od bílé, přes béžovou, světle a tmavě hnědou, šedou až po černou. Některá plemena jsou jednobarevná, př.: slovenský čuvač, jiná mohou být několikabarevná – australský ovčák. Plemena psů se liší hustotou srsti, naháči nemají srst téměř žádnou, pastevecká plemena a špicové mají naopak jednu z nejhustších. Psi na jaře línají, zimní srst je hustší než letní. Srst je téměř po celém těle psa, není pouze na čenichu a na tlapkách (Mejzr, 2010). Jediné místo, kde psi vylučují pot, jsou tlapky, na kterých jsou umístěny potní žlázy. Psi regulují tělesnou teplotu hlavně zrychleným dýcháním s otevřenou tlamou, přičemž se jim odpařuje voda z dutiny ústní (Najmanová & Humpál, 1981).

Většina plemen psů se páří dvakrát ročně. Březost fen trvá 63 dní, následně se rodí 2 - 12 štěňat. Nejvíce štěňat rodí zpravidla velká plemena psů. Psi pohlavně dozrávají mezi 6. až 12. měsícem života (Mejzr, 2010).

Chrup psů obsahuje 42 zubů se zubním vzorcem $\frac{3142}{3143}$. Skus mohou mít klešťový i nůžkový, oproti vlkům, kteří mají pouze klešťový (Mejzr, 2010). Zuby mají většinou menší než vlci. Psi se řídí hlavně čichem a sluchem, výjimku tvoří chrti, u kterých je důležitější zrak. Při chůzi většina psů pokládá zadní tlapy mezi stopy předních, vlci je kladou vždy do stopy. Psi, kteří jsou velikostně srovnatelní s vlky, mají širší a kratší stopu a při běhu často odbíhají od přímého směru. Ocas psů může být volně svěšený dolů, zdvižený nebo zakroucený.

4.6.4 *Plemena psů*

Dnešní obrovská variabilita psích plemen je pravděpodobně způsobena schopností genomu psů rychleji se vyrovnávat se změnami prostředí v porovnání například s vlky či kojoty (Björnerfeldt et al., 2006). Velikost psa se vzhledem k velké rozmanitosti plemen dá těžko konkretizovat. Nejmenší plemena měří 15 cm a váží okolo 0,5 kg (čivava), ta největší, např.: mastif, měří 90 cm a dosahují hmotnosti okolo 90 kg (Fogle, 1999). Feny bývají menší, než psi.

Plemena psů nebyla z počátku šlechtěna z estetických důvodů, ale jedinci byli upřednostňováni podle svých vlastností. Jednalo se hlavně o psy, kteří měli být nápomocni při práci, např.: myslivcům, pastevcům, válečníkům, sloužili k hlídání obydlí, atd...

Teprve až ve středověku lidé začali upřednostňovat fyzický vzhled psů před jejich vlastnostmi (Mejzr, 2010). První národní kynologická organizace vznikla roku 1873 ve Velké Británii. Byl jí britský Kennel Club, který také jako první rozhodl, že žádný pes se nesmí zúčastnit výstavy pořádané podle pravidel klubu, pokud jím není registrován. Toto pravidlo následně definovalo plemeno psa jako skupinu psů uznanou kynologickým klubem (Fogle, 1999). V roce 1911 vzniká Mezinárodní kynologická organizace (FCI), která dnes sdružuje 86 národních kynologických klubů. Mezi nimi ale není britský Kennel Club, což způsobuje rozdílné standardy dnešních plemen psů. Tím, že chovatelé lpí na rodokmenech psů, dochází často k dědičným poruchám a závažným zdravotním problémům. K nejznámějším zdravotním problémům patří dysplazie kyčelního kloubu u ovčáckých psů (zejména u německého ovčáka), kterou způsobila snaha o nízké posazení pánve a o optické zkrácení zadních končetin (Mejzr, 2010). K dalším častým onemocněním patří slepota u buldoků nebo u sibiřských husky, problémy s páteří u jezevčků a basetů nebo vypadávání očních bulv u mopsů, které způsobila snaha o co nejkratší tlamu a co nejmenší hlavu. Z těchto důvodů se poslední dobou do chovů zařazují psi, kteří by před 20 lety nebyli k chovu vhodní. Jedná se o snahu tlumit dědičnost těchto poruch.

Mezi nejinteligentnější psí plemena patří obecně ta plemena, která se využívají jako služební psi. Jsou to border kolie, pudl, německý ovčák, zlatý retrívr, dobrman, šeltie, labradorský rezívr, rotvajler nebo australský ovčák. (Mejzr, 2010).

Žebříčky oblíbenosti psích plemen se liší v závislosti na příslušnou kynologickou federaci. Nejčastěji jsou však v první desítce tato plemena: labradorský retrívr, německý boxer, německý ovčák, border kolie, bígl, pudl, zlatý retrívr, jezevčici, jorkšírský teriér a anglický kokršpaněl (Mejzr, 2010).

V dnešní době uznává FCI více než 400 psích plemen, která jsou rozdělena do deseti základních skupin:

1) Plemena ovčácká, pastevecká a honácká

Plemena psů z této skupiny byla původně vyšlechtěna k ochraně a nahánění ovcí a skotu. Vzhledem k tomu, že se jedná o jedno z nejstarších využití plemen, mělo to i vliv na inteligenci těchto psů. Dnes patří mezi nejinteligentnější plemena, a proto se hojně využívají při práci, např.: asistenční psi, psi policejních a záchranných složek nebo při *canis* terapii. Do této skupiny nepatří žádné lovecké plemeno, protože lovecký pud je u pracovních psů na závalu (Mejzr, 2010). Patří sem australská kelpie, belgičtí ovčáci, bílý švýcarský ovčák, border kolie, československý vlčák, holandský ovčák, chodský pes, komondor, puli, pumi, pyrenejský ovčák, Saarloosův vlčák, skotský ovčák, slovenský čuvač, Welsh Corgi pembroke a další.

2) Pinčové, knírači, plemena molossoidní a švýcarští salašnickí psi

Tato skupina je co do původu nejrozmanitější. Vyskytují se zde plemena původně vyšlechtěna k ochraně stád, ale i k boji a lovu. Dnes se využívají hlavně jako pracovní psi, k hlídání stád nebo jako společníci. Jako lovečtí psi se dnes využívají brazilská fila a argentinská doga. Molossoidní plemena se pravděpodobně podobala dnešním mastifům, kteří se z nich vyvinuli. Jedná se o „*dogovitá plemena*“. Dále do této skupiny patří anatolský pastevecký pes, anglický buldog, argentinská doga, bernský salašnický pes, brazilská fila, bulmastif, dobrman, hovawart, knírači, leonberger, mastif,

německá doga, německý boxer, novofunlandský pes, rotvajler, svatobernardský pes, šarpej a další.

3) Teriéři

Plemena této skupiny původně sloužila výhradně k norování lišek a jezevců, ale následným křížením převážně s většími loveckými plemeny získala nová uplatnění, př.: hlídání lidských obydlí, lov krys, býčí zápasy atd... Dnes se tyto psi používají k lovu, práci a jako společníci. Patří sem americký stafordširský teriér, border teriér, bulteriér, český teriér, erdelteriér, foxteriér hladkosrstý, Jack Russel teriér, jorkširský teriér, skotský teriér, velšteriér, west highland white teriér a další.

4) Jezevčíci

Jedná se o krátkonohou formu honičů, jejich původ je odvozený od brakýřů. Původně se využívali k norování jezevců a lišek. Dnes jsou navíc lidem společníky. Vzhledem k jejich stavbě těla, silnému loveckému pudu a poměrně velké tvrdohlavosti se nedají používat ke služebním účelům. Jezevčíci se liší velikostí, typem a délkou srsti. Patří sem dlouhosrstý jezevčík, drsnosrstý jezevčík, jezevčík trpasličí - drsnosrstý, jezevčík trpasličí - dlouhosrstý, jezevčík trpasličí - hladkosrstý, jezevčík standard hladkosrstý a další.

5) Špicové a tzv. primitivní plemena

Plemena psů z této skupiny nejsou moc často používána jako služební psi. Jedná se o jednu z nejrozmanitějších skupin. Patří sem severští psi, špicové (němečtí i asijské) a tzv. primitivní plemena (plemena, která jsou potomky vlka indického (*Canis lupus pallipes*) a ustrnula na nejnižším stupni domestikace) (Fogle, 1999). Patří sem akita inu, aljašský malamut, basenji, čau - čau dlouhosrstý, čau – čau krátkosrstý, dingo, faraonský pes, grónský pes, hokaido ken, islandský pes, kanaánský pes, kanárský podengo, karelský medvědí pes, který byl původně vycvičen k lovu medvědů, dále pak lajky, němečtí špicové, norský losí pes, novozélandský zpívající pes, peruánský naháč, samojed, sibiřský husky, sicilský chrt a další.

6) Honiči a barváři

Vyšlechtění byli primárně k loveckým účelům. Za úkol měli pronásledovat zvěř, zabránit jí v útěku (honiči), nebo dohledat postřelenou krvácející zvěř (barváři). Vyznačují se výborným čichem, ze všech psích plemen ho mají nejrozvinutější. Např.: bladhaund má povrch nosní sliznice větší než zbytek celého těla (Mejzr, 2010). Dohledanou kořist oznamují vytím nebo štěkotem. Patří sem alpský jezevčíkovitý brakýř, baset, bavorský barvář, bígl, dalmatin, italský segugio, modrý gaskoňský baset, německý brakýř, polský brakýř, rhodeský ridgeback, slovenský kopov, polský honič, švýcarský honič, velký vendéský hrubosrstý baset či vydrař.

7) Ohaři

Původně vyšlechtění jako lovecká plemena. Zvěř nestrhávali, ale její přítomnost označili vystavováním. Dodnes jsou velmi oblíbení u myslivců, ale díky své poměrně vysoké inteligenci si získali oblibu i širší veřejnosti. Patří mezi dnešní nejčastější společníci lidí. Mají výborný zrak i čich, velmi dobře plavou. Patří sem anglický setr, bretaňský ohař, český fousek, fríský ohař, gordonsetr, irský setr, němečtí ohaři, pointer, slovenský hrubosrstý ohař, velký müsterlandský ohař, výmarský ohař krátkosrstý a další.

8) Slídiči a retrívři

Lovečtí psi, kteří jsou schopni vyhledat a přinést zastřelenou kořist. Umějí velmi dobře plavat, proto jsou vhodní i k přinášení kachen a pernaté zvěře. Obecně velmi inteligentní plemena, z tohoto důvodu jsou dnes nejčastějšími asistenčními a služebními psy. Spadají sem: americký kokršpaněl, anglický kokršpaněl, anglický špringršpaněl, clumber španěl, flat coated retrívr, irský vodní španěl, labradorský retrívr, německý křepelák, Nova Scotia Duck Tolling retrívr, portugalský vodní pes, sussex španěl, velššpringršpaněl, zlatý retrívr a další.

9) Plemena společenská

Plemena, která původně byla pracovní nebo lovecká, ale později byla šlechtěním upřednostňována nějaká jejich vlastnost, případně byla záměrně miniaturizována.

V porovnání se zmenšováním např.: jezevčků či basetů, se v tomto případě nejedná o zmenšování příslušných částí těla, ale celé kostry. Často se jedná o plemena vyšlechtěná v Číně a do Evropy se dostala až ve druhé polovině 19. století. Například Pekingský palácový psík, který byl znázorňován na čínské keramice z dob před 2.000 lety, byl do Velké Británie přivezen až po roce 1860 (Findejs & Štěpánský, 1973). Mezi plemena společenská řadíme také belgického bišonka, boloňského psíka, bostonského teriéra, čínského chocholatého psa, čivavy, grifonka, Kavalír King Charles španěla, maltézského psíka, papilona, mopse, pudly a další.

10) Chrti

Chrti jsou vysocí, dlouhonozí, štíhlí a rychlí. Kořist sledují pomocí dobrého zraku, sluchu využívají minimálně. Všechna plemena chrtů mají svůj původ v jihozápadní Asii (Mejzr, 2010). Jedná se o velmi starou skupinu psů, některá plemena, např.: saluka a sluga byla vyšlechtěna již před 5.000 lety k lovu gazel. Dnes se chrti využívají jako dostihoví psi, pracovní psi nebo jako společníci. Do této skupiny patří afgánský chrt, azavak, barzoj, greyhound, irský vlkodav, italský chrtík, polský chrt, skotský jelení chrt, španělský galgo, vipet a další.

4.6.5 Plemena psů vzniklá křížením s vlky

V průběhu 20. století se mezi chovateli psů objevil nový trend, křížit plemena psů s vlky. Nešlo však pouze o pokusy, které měly ověřit teorie o možnosti křížení a následného přežití jedinců takto vzniklých (Kholová, 1987), ale šlo o cílené šlechtění. Snažili se využít toho nejlepšího, co v daném plemeni a vlku bylo.

Takto například vznikli československý vlčák a Saarloosův vlčák. Jedná se o velmi podobná plemena, liší se však v původu. Československý vlčák je produktem šlechtění německého ovčáka a karpatské vlčice. Cílem bylo získat služebního psa pro československou pohraniční stráž, který by byl vytrvalý a velmi dobře vycvičitelný (Mejzr, 2010). Tento pokus se však plně nezdařil, vlčáci potřebují při výcviku pevnou ruku a trpělivost, také často velmi přilnou ke svému majiteli. Plemeno bylo oficiálně uznáno v roce 1982 (Fogle, 1999).

Saarlosův vlčák je naopak kříženec kanadského vlka a německého ovčáka. Začal být šlechtěn v roce 1921 v Nizozemí chovatelem Leendertem Saarlosem. Toto plemeno je lépe vycvičitelné než československý vlčák a také přizpůsobivější životu ve městě, což může být způsobeno delší dobou šlechtění. Oficiálně byl Saarlosův vlčák uznán roku 1975 (Fogle, 1999).

4.6.6 Tzv. „bojová plemena psů“

Ačkoliv se v žádné z kynologických literatur neobjevuje kategorie „*bojová plemena*“, v mediích se toto označení poslední dobou uchytilo. Media tak nazývají psy, kteří jsou údajně nevychovatelní a mají silné lovecké pudry. Řadí sem rotvajlery, anglické buldoky, stafordšírské teriéry, rhodéské ridgebacky, neapolské mastiny, německé dogy, bordeauxské dogy, boxery a další. Tato plemena byla ale většinou vyšlechtěna za účelem hlídání obydlí či stáda a k lovu divoké zvěře. Dnes se často používají jako policejní, záchranářští a služební psi (boxer, rotvajler), ke canis terapiím (americký stafordšírský teriér) nebo jako pastevecká plemena. Jen několik z těchto plemen bylo opravdu vyšlechtěno k boji s býky či medvědy v arénách. Například anglický buldok vznikl křížením tibetské dogy, asyrského a babylonského válečného psa a psa moloského (Findejs & Štěpánský, 1973). Dříve bylo toto plemeno považováno za nejodolnější a bylo nejoblíbenější v býčích zápasech. Dnes se však toto plemeno, vzhledem k přešlechtění v 19. a 20. století, nedá k těmto účelům ani používat. Často trpí poruchami pohybového aparátu, záněty spojivek či dýchacími problémy způsobenými deformací lebky v obličejové části. Stal se z něj ale výborný společník. Dále je třeba si uvědomit, že plemena, která byla vyšlechtěna k boji s býky, medvědy či jinými psy, nebyla vyšlechtěna k boji s lidmi (Tichá & Havlová, 2005).

Tato plemena byla původně vyšlechtěna jako pracovní, tudíž jsou velice aktivní a náročná na pohybové aktivity. Pokud nebudou mít dostatek podnětů a her, může se stát, že pod nezkušeným majitelem mohou napadnout jiného psa či člověka. Bohužel se v televizních reportážích objevují jen kusé informace o případu napadení. Často se jen zmíní plemeno, o kterém se neopomene komentátor zmínit, že je tzv. „bojové“. Dále se zobrazí video či obrázek, na kterém je vidět, jak pes vyceňuje zuby a štěká a v pozadí je slyšet komentář o tom, jak byl útok brutální. Téměř nikdy se ve zprávě o útoku

neuvede, kdo byl majitelem psa, zda byl zkušeným chovatelem a čím byl útok psa vyprovokován (Soukup, 2003).

Podle výzkumu četnosti napadení člověka psem z roku 2000 se zjistilo, že nejčastěji člověka napadají kříženci (48, 8 % všech útoků), dále pak němečtí ovčáci (22, 8 %), jezevčíci (11, 0 %), teprve pak tzv. „*bojová plemena*“ (8, 1 %), kokršpanělé (6, 6 %) a pudli (3, 3 %) (Soukup, 2003).

Kategorie „*bojová plemena*“ podle mezinárodní kynologické federace (FCI) vůbec neexistuje. Veřejnost do ní ale řadí plemena, která odborníci řadí mezi plemena ovčácká, pastevecká a honácká; plemena molossoidní; teriéry; honiče a barváře a plemena společenská.

5. METODIKA PRÁCE

Jako metodu ke zjišťování postojů žáků k velkým šelmám, zejména pak k vlku obecnému (*Canis lupus*) a psu domácímu (*Canis l. familiaris*) jsem zvolil dotazníkové šetření (Pelikán, 2011; Chráska, 2007).

5.1 Obsah dotazníku

Cílem dotazníku bylo zjistit povědomí, názory a zkušenosti žáků základních a studentů středních škol na velké šelmy žijící na území České, respektive Slovenské republiky. Dále jsem zjišťoval, jestli se s nějakou z uvedených šelem v přírodě setkali, případně kde. Žáci odpovídali na otázky týkající se nebezpečnosti vybraných šelem (liška, medvěd, rys, vlk a pes) vůči člověku. Zbytek otázek byl orientován zejména na vlka obecného a na psa domácího. Otázky zjišťují názor žáků na užitečnost vlka v ekosystému. Dále mě zajímalo, zda žáci vědí něco o domestikaci psa, z jakého zvířete psi pocházejí či kolik dnes existuje plemen psů.

5.2 Oblast výzkumu

Dotazník byl předkládán žákům 8. a 9. tříd základních škol v České a Slovenské republice, dále pak na nižším stupni víceletých gymnázií – primy a sekundy šestiletého gymnázia v Praze. Dotazník byl sestaven ve dvou jazykových verzích, v české a slovenské.

Místa k distribuci dotazníků jsem vybíral záměrně. Cílem bylo obsáhnout místa, kde se velké šelmy vyskytují nebo naopak místa, kde se tyto šelmy nevyskytují nejméně 250 let (Praha a střední Čechy). Počty dotazníků z míst, kde se šelmy vyskytují a kde nikoliv, je zhruba stejný.

Dotazníky byly předkládány žákům v těchto školách:

Šumava - ZŠ T. G. Masaryka, 1. Máje 268, Vimperk, 385 01;

střední Čechy - ZŠ nám. Bratří Jandusů 2, Uhřetěves, 104 00;

Moravskoslezské Beskydy - ZŠ Frýdek-Místek, Pionýrů 400, Pionýrů 400,
Frýdek - Místek 738 02
a ZŠ a MŠ Janovice, Janovice 410, okres
Frýdek – Místek, 739 11

Praha - Gymnázium, Postupická 3150, Praha 4, 141 00;

Vysoké Tatry – Základní škola Štrba, Školská 168, Štrba, 059 38, Slovenská
republika

5.3 Tvorba dotazníku

Otázky do dotazníku jsem se snažil konstruovat tak, aby nepodbízely respondentům žádnou konkrétní odpověď. Na úvod dotazníku jsem volil *otázky identifikační* (Pelikán, 2011). Tyto otázky zjišťují, zda je respondent chlapec či dívka a ročník, ve kterém se momentálně nachází. Ve zbývajících částech dotazníku jsem volil otázky jak *otevřené* (6b, 8a, 10, 11, 13), tak i *polouzavřené* (3b, 4, 5) a *uzavřené* (otázky číslo 3a, 6a, 7, 8, 8b, 9 a 12). U uzavřených a polouzavřených otázek (Chrásky, 2007) jsem volil dva typy nabízených odpovědí- *dichotomické* (otázky číslo 3a, 4 a 6a) a *polytomické* (ot. č. 3b, 5, 7 a 12) (Chrásky, 2007). Do otázek jsem respondentům vložil i tzv. *kontrolní položku* (otázka č. 11), která měla prověřit věrohodnost zjišťovaných údajů (Chrásky, 2007). Dotazník čítá celkem 13 otázek, s tím, že otázky číslo 3, 6 a 8 obsahují i podotázky, které mají konkretizovat předchozí výběr odpovědí.

5.4 Sběr a zpracování dat

Dotazníky byly žákům předloženy v průběhu listopadu a prosince 2011. Vzhledem k tomu, že jsem dotazníky předkládal až po předchozí domluvě s učiteli, byla návratnost 100%. Celkem se mi vrátilo 366 dotazníků, z nichž bylo vyřazeno 18 dotazníků, které nesplňovaly daná kritéria. Buď byly vyplněny nesprávně (nezaškrtnuté pohlaví, nedaly se rozluštit některé odpovědi) anebo byly úmyslně vyplňovány špatně a žáci jejich vyplnění brali spíše jako zábavu. Po vyřazení nepoužitelných dotazníků tedy zbylo 348 platných dotazníků. Z toho jich bylo 117 od žáků 8. ročníků ZŠ, 115 od žáků

9. ročníků ZŠ, 60 od žáků prim na šestiletém gymnáziu a 56 od sekundánů šestiletého gymnázia. Poměr chlapců a dívek je 170 : 178.

Jednotlivé dotazníky byly čárkovací metodou (Chráska, 2007) přepsány na jednotlivé archy podle pohlaví a podle tříd. Následně byly opět čárkovací metodou zpracovány dohromady odpovědi podle příslušnosti k pohlaví na dané škole (př.: chlapci z 8. a 9. ročníků dohromady) a podle celých tříd (chlapci a dívky z jedné třídy). Na závěr byly zpracovány dotazníky z jednotlivých škol, tj. chlapci a dívky z různých ročníků dohromady.

Data byla do tabulek a následně do grafů zpracovávána v programu Microsoft Office Excel 2007.

6. VÝSLEDKY

6.1 Charakteristika výzkumného vzorku

Na dotazník odpovědělo celkem 348 respondentů, z nichž bylo 170 chlapců a 178 dívek.

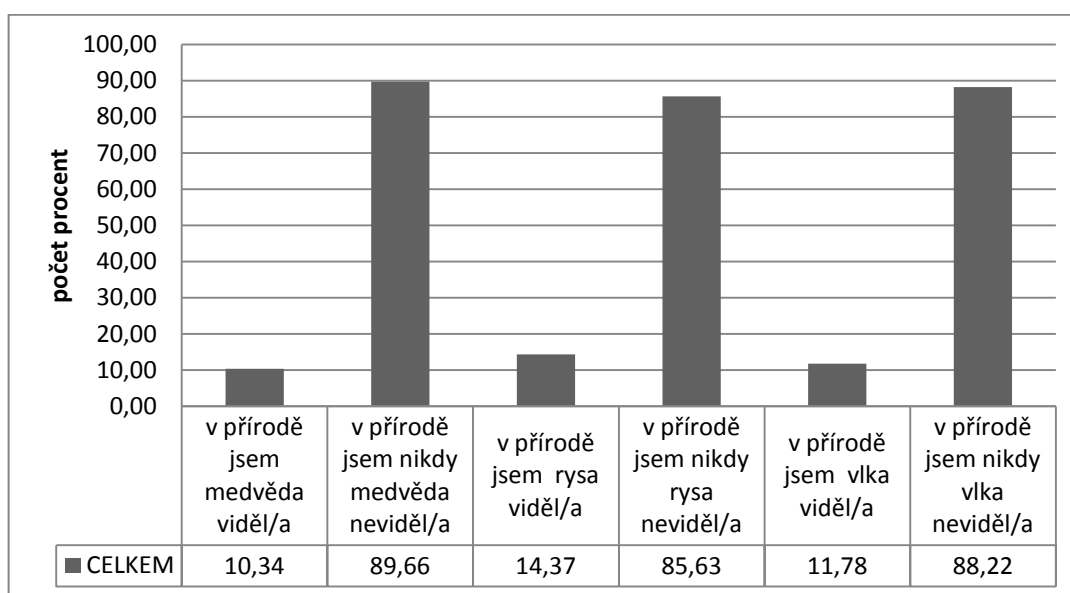
Tab. 3: Rozdělení získaného souboru respondentů podle pohlaví a školního ročníku, v procentech.

ŠKOLNÍ ROČNÍK	CHLAPCI	DÍVKY
8. ročník ZŠ	15,80	17,82
9. ročník ZŠ	18,97	14,08
prima šestiletého gymnázia	7,47	9,77
sekunda šestiletého gymnázia	6,61	9,48
celkem	48,85	51,15

Z tabulky je patrné, že poměr chlapců a dívek byl ve vzorku srovnatelný. Obdobně je tomu i v poměru pohlaví u daných ročníků, kdy se rozdíl mezi chlapci a dívkami v dané třídě neliší o více než 5 % z celkového počtu respondentů.

6.2 Pozorování velkých šelem v přírodě

K otázce číslo 3, která zjišťovala, zda respondenti v přírodě viděli některou z velkých šelem (medvěd, vlk, rys) se vyjádřilo všech 348 respondentů. Ze všech studentů a žáků jich nejméně z velkých šelem vidělo v přírodě medvěda (*Ursus arctos*) dále pak vlka obecného (*Canis lupus*). Žáci a studenti nejčastěji uváděli, že viděli rysa ostrovida (*Lynx lynx*).

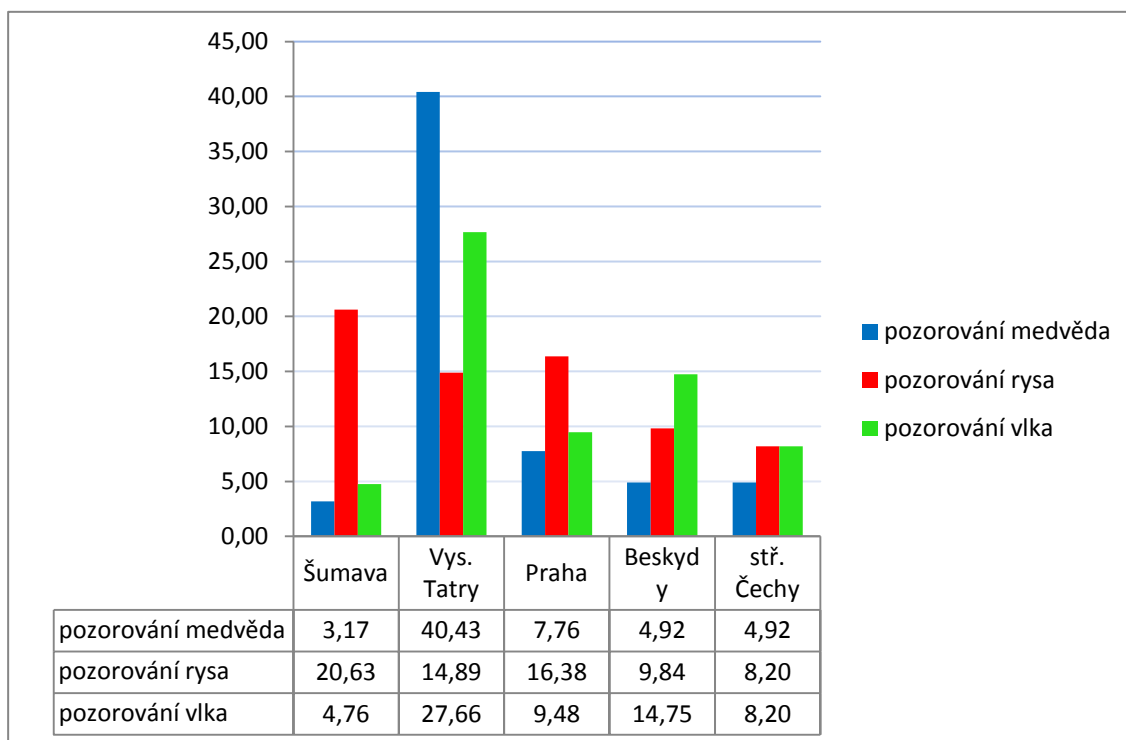
Graf 1: Pozorování velkých šelem v přírodě, všichni respondenty, v procentech.

Při porovnání vzorků z různých oblastí vyplývá, že nejčastěji medvěda viděli žáci ze Slovenska, konkrétně ze Štrby ve Vysokých Tatrách. Medvěda viděla necelá polovina z nich. Za nimi jsou se 7,76 % pozorování pražští studenti, dále pak žáci z Moravskoslezských Beskyd a středních Čech. Nejnižší počet pozorování medvěda uvedli žáci ze Šumavy, přičemž tuto velkou šelmu vidělo v přírodě pouze necelá 4 % z nich. Nejvyšší procenta pozorování rýsa pochází ze vzorku ze Šumavy, rýsa viděla pětina zdejších žáků. Oproti tomu rýsa nejméně často v přírodě spatřili žáci ze středních Čech. Na druhém místě v četnosti pozorování studenti z Prahy, dále pak žáci ze Slovenska a z Moravskoslezských Beskyd.

Tab. 4: Počty pozorování velkých šelem podle jednotlivých oblastí, v procentech.

pozorování velkých šelem v přírodě	Šumava	Vys. Tatry	Praha	Beskydy	Stř. Čechy
v přírodě jsem medvěda viděl/a	3,17	40,43	7,76	4,92	4,92
v přírodě jsem nikdy medvěda neviděl/a	96,83	59,57	92,24	95,08	95,08
v přírodě jsem rýsa viděl/a	20,63	14,89	16,38	9,84	8,20
v přírodě jsem nikdy rýsa neviděl/a	79,37	85,11	83,62	90,16	91,80
v přírodě jsem vlka viděl/a	4,76	27,66	9,48	14,75	8,20
v přírodě jsem nikdy vlka neviděl/a	95,24	72,34	90,52	85,25	91,80

Slovenští žáci vedle medvědů dále nejčastěji uváděli, že v přírodě viděli vlka, toho viděl každý čtvrtý z nich. Na druhém místě jsou v počtu pozorování žáci z Moravskoslezských Beskyd, za nimi následují pražští a středočeští žáci. Nejnižší počet pozorování je od žáků ze Šumavy, vlka vidělo v přírodě jen necelých 5 % z nich.

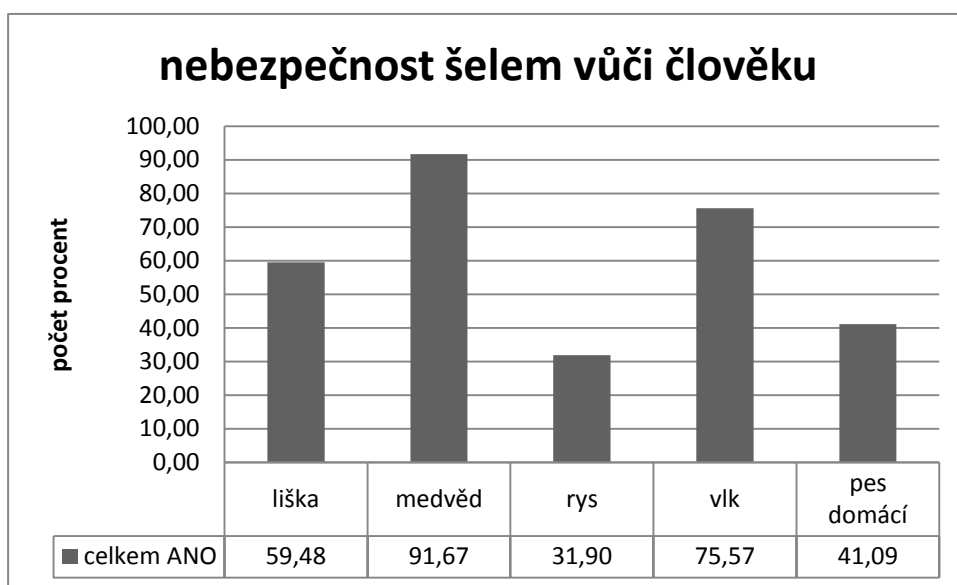
Graf 2: Pozorování velkých šelem v přírodě podle oblastí, v procentech.

6.3 *Názory žáků na nebezpečnost vybraných šelem*

Na otázku číslo 4, která se týkala nebezpečnosti vybraných šelem (liška, medvěd, rys, vlk a pes) vůči člověku odpovědělo 348 respondentů. Respondenti měli u každé šelmy na výběr ze dvou možností na zakroužkování - ANO nebo NE. Vzhledem k tomu, že žáci nehlasovali pro určitou šelmu, ale u každé vybrali buď ANO (daná šelma je nebezpečná) nebo NE (šelma není člověku nebezpečná) nedává celkový počet 100 %. Počet procent tedy udává poměr mezi odpověďmi ANO a NE.

Poslední graf týkající se nebezpečnosti vybraných šelem znázorňuje rozdíly v odpovědích respondentů z různých, ale podobně zaměřených průzkumů. Do výzkumné části je zařazen z důvodu přehlednosti a možnosti porovnat získaná data od žáků s jinými průzkumy.

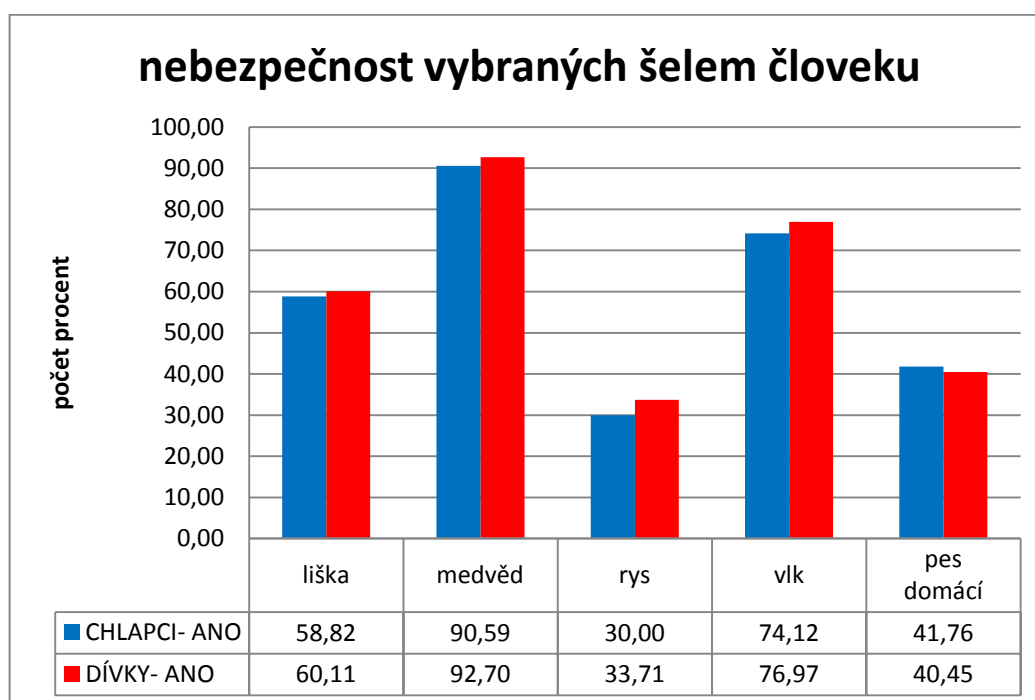
Nejnebezpečnější šelmou je pro žáky medvěd, který z celkového možného počtu hlasů (n=348) získal 319, tj. 91,67 %. Na druhém místě nebezpečnosti pro člověka se podle hlasů žáků a studentů umístil vlk, který se jeví jako nebezpečný pro tři čtvrtiny z nich. Dále se umístila liška, čtvrtý v nebezpečnosti je pes domácí a jako nejméně nebezpečnou šelmu žáci hodnotili rysa, u kterého zakroužkovala odpověď ANO necelá třetina respondentů.

Graf 3: Počet odpovědí ANO na otázku, zda je daná šelma člověku nebezpečná, v procentech.

Při porovnání odpovědí mezi chlapci a dívkami nenalezneme žádné větší rozdíly. Obecně dívky hodnotí téměř všechny vybrané šelmy (vyjma psa domácího) v porovnání s chlapci o něco častěji jako nebezpečné, nikde ale procentuální rozdíl mezi jednotlivými pohlavími není větší než 4 %.

Graf 4: Porovnání počtu odpovědí ANO mezi chlapci a dívkami k otázce, zda je daná šelma člověku nebezpečná, v procentech.

Při porovnání odpovědí podle jednotlivých oblastí výzkumu jsou patrné poměrně velké procentuální rozdíly, které jsou někdy i v rozmezí 10- ti procent. Medvěd se jeví jako nebezpečný nejčastěji studentům z Prahy, naopak nejméně často ho za člověku nebezpečného považují beskydští žáci. Lišku jako nebezpečnou nejčastěji volili středočeští žáci, oproti tomu ze slovenských žáků ji jako nebezpečnou vnímá pouze polovina. Zajímavé je, že rysa jako nebezpečného nejčastěji brali tatranští žáci, nejméně nebezpečný se jeví beskydským a šumavským žákům. Ve všech těchto oblastech se rysy vyskytují, tudíž odpovědi nejsou závislé na výskytu této šelmy v dané lokalitě. Vlka nejčastěji jako nebezpečného považovali slovenští žáci (85, 11 %), naopak z beskydských žáků ho jako nebezpečného považují pouze dvě třetiny. V nebezpečnosti psa se žáci ze všech oblastí vesměs shodují, za nebezpečného ho považuje vždy okolo 40 % z nich.

Tab. 5: Porovnání odpovědí týkajících se nebezpečnosti vybraných šelem, podle oblastí výzkumu, v procentech.

nebezpečnost šelem	ŠUMAVA- ANO	VYS.TATRY- ANO	PRAHA- ANO	BESKYDY- ANO	STŘ. ČECHY- ANO
liška	60,32	53,19	57,76	60,66	65,57
medvěd	93,65	91,49	95,69	85,25	88,52
rys	28,57	40,43	31,03	24,59	37,70
vlk	77,78	85,11	74,14	65,57	78,69
pes domácí	42,86	42,55	41,38	36,07	42,62

Velké rozdíly v odpovědích jsou i při porovnání odpovědí chlapců a dívek ze stejných oblastí. Například na Šumavě hodnotí lišku jako člověku nebezpečnou necelá polovina chlapců, z dívek ale dokonce téměř tři čtvrtiny. Obdobně je to i s vlkem, toho jako nebezpečného vidí daleko menší část chlapců než dívek. U ostatních šelem jsou pak rozdíly v odpovědích šumavských chlapců a dívek o něco menší. Obdobné rozdíly jsou patrné i při porovnání odpovědí chlapců a dívek ze stejných oblastí. Například z pražských dívek jich třetina považuje psa za nebezpečného, z chlapců ale polovina.

Poměrně velký rozdíl je i mezi názory na nebezpečnost lišky a rysa u slovenských žáků, kdy je téměř polovina, respektive třetina chlapců, vidí jako nebezpečné, kdežto z dívek je za nebezpečné považuje asi 60 %, resp. polovina. Také u medvěda se odpovědi nepatrně liší, toho za nebezpečného považuje o něco menší část než dívek. Odpovědi na nebezpečnost ostatních šelem jsou pak srovnatelné.

U pražských studentů se odpovědi chlapců a dívek liší nejvíce u lišky, vlka a psa domácího. U žáků ze středních Čech je v odpovědích mezi chlapci a dívkami nejmarkantnější rozdíl u psa domácího. Z chlapců ho považuje za člověku nebezpečného čtvrtina, z dívek dokonce více než polovina. Nedá se tvrdit, že názory chlapců a dívek jsou na určitou šelmu ve všech lokalitách stejné. V některé lokalitě považují dívky častěji jako nebezpečnou danou šelmu, v jiné ji ale naopak chlapci vnímají jako nebezpečnější.

Tab. 6: Počet odpovědí ANO na otázku, zda je daná šelma člověku nebezpečná, chlapci, v procentech.

nebezpečnost šelem - chlapci	ŠUMAVA - ANO	VYS.TATRY - ANO	PRAHA - ANO	BESKYDY- ANO	STŘ. ČECHY - ANO
liška	44,44	48,00	67,35	64,10	60,00
medvěd	88,89	88,00	95,92	87,18	90,00
rys	29,63	32,00	30,61	23,08	36,67
vlk	62,96	84,00	79,59	66,67	76,67
pes domácí	48,15	44,00	53,06	33,33	26,67

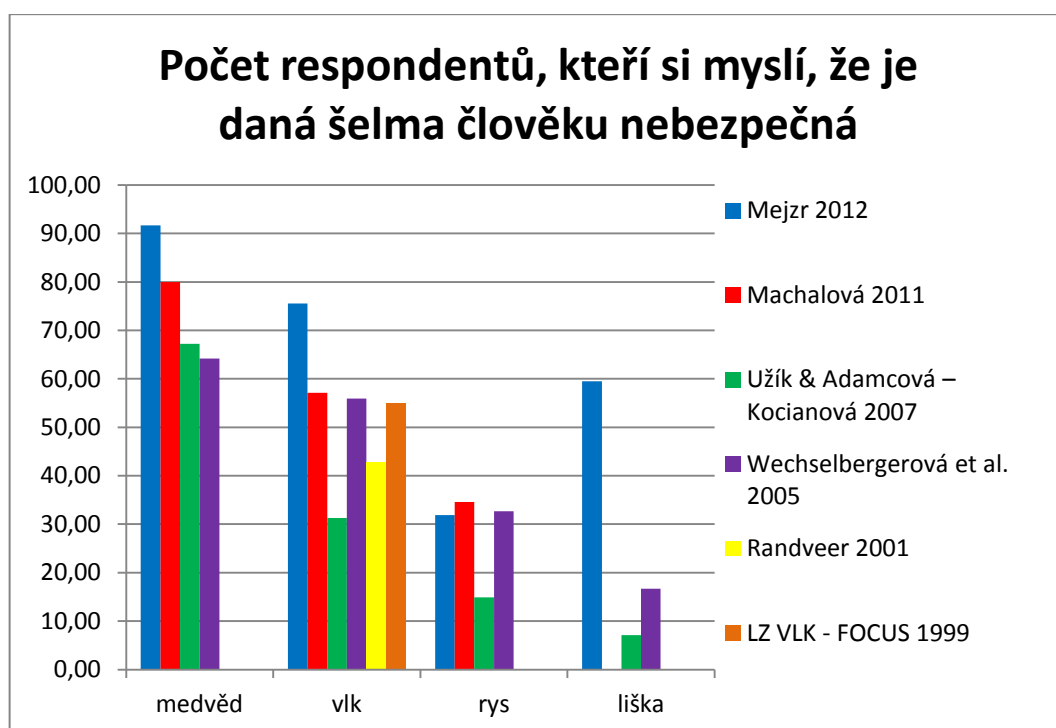
Rozdíly v odpovědích jsou patrné i mezi chlapci z jednotlivých lokalit. Například z beskydských chlapců jich třetina považuje psa za nebezpečného, z pražských ale již polovina. Ze středočeských chlapců jich více než třetina považuje rysa za nebezpečného, z beskydských ale jen pouze více než pětina z nich.

Tab. 7: Počet odpovědí ANO na otázku, zda je daná šelma člověku nebezpečná, dívky, v procentech.

nebezpečnost šelem - dívky	ŠUMAVA - ANO	VYS.TATRY - ANO	PRAHA - ANO	BESKYDY - ANO	STŘ. ČECHY - ANO
liška	72,22	59,09	50,75	54,55	70,97
medvěd	97,22	95,45	95,52	81,82	87,10
rys	27,78	50,00	31,34	27,27	38,71
vlk	88,89	86,36	70,15	63,64	80,65
pes domácí	38,89	40,91	32,84	40,91	58,06

Podobné rozdíly najdeme i u odpovědí dívek. Z beskydských dívek jich více než čtvrtina považuje rysa člověku nebezpečného, z dívek z Vysokých Tater dokonce rovná polovina. Vlka jako nebezpečného vnímá 63, 64 % žákyň z Moravskoslezských Beskyd, ale ze Šumavy téměř 90 % dívek.

6.4 Nebezpečnost šelem podle jiných (zahraničních) průzkumů

Graf 5: Četnost odpovědí „Ano“ u respondentů z různých výzkumů, na otázku, zda je daná šelma člověku nebezpečná, v procentech.

V grafu jsou uvedeny následující průzkumy:

Machalová (2011), která se zabývala postoji obyvatel a návštěvníků v CHKO Beskydy na velké šelmy. Dále se zajímala o informovanost respondentů na početnost šelem v regionu, o náhradách škod způsobených velkými šelmami či osobními postoji k těmto šelmám. Do grafu byly vybrány názory místních obyvatel (n= 158) na nebezpečnost vybraných šelem (součet kategorií „*velmi nebezpečný*“ a „*trochu nebezpečný*“). Respondenti pocházeli z těchto obcí: Dolní Lomná, Halenkov, Horní Bečva, Horní Lomná, Huslenky, Janovice, Karolinka, Krásná, Lužná, Morávka, Nový Hrozenkov, Ostravice, Pražmo, Prostřední Bečva, Řeka, Smilovice, Staré Hamry, Valašská Bystřice, Valašská Polanka, Valašská Senice a Velké Karlovice.

Užík & Adamcová – Kocianová (2007) se zabývali názory na početnost, rozšíření, nebezpečnost velkých šelem, ale i managementem a chováním se v jejich blízkosti. Ve vzorku (n= 115) měli respondenty od 12 let (děti od 12 do 15 let tvořili

3, 4 % respondentů). Mezi respondenty byli žáci ZŠ, studenti SŠ a VŠ, chovatelé hospodářských zvířat či lesníci. Průzkum probíhal v roce 2007 v okresech Poprad a Lipovský Mikuláš.

Wechselbergerová et al. (2005) se zajímala o postoje slovenské veřejnosti (n= 1178) k velkým šelmám. Podíl žáků od 12 do 15 let byl ve vzorku 14, 56 %. Také v tomto případě byla do průzkumu zařazena i odborná veřejnost (11, 22 % z dotazovaných) Průzkum začal na jaře 2003 v Liptovském Mikuláši a Novém Městě nad Váhom a skončil na jaře roku 2004.

Randveer (2001) zjišťoval postoje žáků SŠ a ZŠ a jejich rodičů, studentů VŠ, myslivců a lovců a lidí pracujících v lese na vlky obecné v okolí jejich bydliště a v celém Estonsku. Celkový počet respondentů byl 898.

Lesoochránárske zoskupenie VLK si v roce 1999 nechalo udělat agenturou FOCUS výzkumy zaměřené na vnímání vlků ve slovenské přírodě (in PAČENOVSKÝ & GADÓ, 2003). Respondenty (n= 1077) byli obyvatelé SR od 18 let. Údaje nebyly získávány dotazníkovým šetřením, ale metodou standardizovaných rozhovorů.

Některé zmíněné průzkumy se zabývaly pouze názory na některé, nikoliv na všechny šelmy. Z tohoto důvodu jsou v grafu u šelem, kterých se daný průzkum netýkal, uvedeny nulové hodnoty a v tabulce je daná kolonka proškrtnutá.

Tab. 8: Četnost odpovědí „Ano“ u respondentů z různých výzkumů, na otázku, zda je daná šelma člověku nebezpečná, v procentech.

názory na nebezpečnost	Užík &					LZ VLK
	<i>Mejzr</i> <i>2012</i>	Machalová 2011	Adamcová – Kocianová 2007	Wechselbergerová et al. 2005	Randveer 2001	- FOCUS 1999
medvěd	91,67	80,00	67,20	64,20	--	--
vlk	75,57	57,10	31,30	55,90	42,70	55,00
rys	31,90	34,60	14,90	32,70	--	--
liška	59,48	--	7,10	16,70	--	--

Z tabulky je patrné, že čeští a slovenští žáci ZŠ a SŠ mají z velkých šelem mnohem větší respekt než převážně dospělí respondenti ze zahraničí. V porovnání s výsledky Machalové (2011) si žáci méně často myslí, že je rys člověku nebezpečný.

Je třeba brát v úvahu, že u některých výzkumů jsou čísla v tabulce jen orientační. Je to z důvodu, že se jedná o součet kategorií „velmi nebezpečný“ a „nebezpečný“ a do těchto statistik není počítána kategorie „většinou neškodný“. Tyto kategorie jsou v průzkumech Užíka & Adamcové – Kocianové (2007) a Wechselbergerové et al. (2005).

6.5 Důvody nebezpečnosti šelem

6.5.1 Důvody nebezpečnosti lišky obecné

K odpovědi *ANO, liška je člověku nebezpečná*, se konkrétněji vyjádřilo 203 respondentů, z toho bylo 99 chlapců a 104 dívek. Ve výsledcích jsou obsaženy všechny odpovědi, které žáci uvedli.

Tab. 9: Důvody nebezpečnosti lišky pro člověka, v procentech.

NEBEZPEČNOST LIŠKY	Celkem (n= 203)
1. vzteklina	89,66
2. nebezpečná vždy, agresivní	4,93
3. nevím	3,94
4. obrana	0,49
5. po podráždění, vyprovokování	0,49
6. ochrana mláďat	0,49

Z výsledků je patrné, že hlavním důvodem, proč považovat lišku za člověku nebezpečnou, je potenciální nebezpečí přenosu vztekliny. Domnívá se tak téměř 90 % žáků. Druhou nejčastější odpovědí žáků bylo, že lišky jsou nebezpečné vždy. Necelá 4 % žáků nedokázala svoji odpověď, proč je liška člověku nebezpečná, upřesnit. Shodný počet žáků (n= 1) uvedl, že liška může člověka ohrozit, pokud brání sebe nebo mláďata anebo pokud je vyprovokovaná člověkem.

Tab. 10: Důvody nebezpečnosti lišky podle chlapců a dívek, v procentech.

NEBEZPEČNOST LIŠKY	Chlapci (n= 99)	Dívky (n= 104)
1. vzteklna	91,92	87,50
2. nebezpečná vždy, agresivní	3,03	6,73
3. nevím	4,04	3,85
4. obrana	0,00	0,96
5. po podráždění, vyprovokování	0,00	0,96
6. ochrana mláďat	1,01	0,00

Že vzteklna je hlavní příčinou, proč mohou být lišky lidem nebezpečné, se shodli chlapci i dívky. O něco častěji odpovídaly dívky než chlapci, že lišky jsou člověku nebezpečné vždy. Žádný z chlapců neuvedl, že liška je nebezpečná po vyprovokování člověkem nebo pokud se brání. Naopak ani jedna z dívek neuvedla, že by mohla liška člověka ohrozit, pokud by bránila liščata.

Tab. 11: Důvody nebezpečnosti lišky podle žáků z jednotlivých oblastí, v procentech.

NEBEZPEČNOST LIŠKY	Vysoké Tatry (n= 23)	střední Čechy (n= 40)	Šumava (n= 38)	Beskydy (n= 36)	Praha (n= 66)
1. vzteklna	86,96	95,00	78,95	91,67	92,42
2. nebezpečná vždy, agresivní	13,04	0,00	10,53	2,78	3,03
3. nevím	0,00	2,50	7,89	5,56	3,03
4. obrana	0,00	0,00	0,00	0,00	1,52
5. po podráždění, vyprovokování	0,00	0,00	2,63	0,00	0,00
6. ochrana mláďat	0,00	2,50	0,00	0,00	0,00

Žáci ze všech oblastí shodně jako příčinu nebezpečnosti lišek nejčastěji udávali vzteklinou nakažené jedince. Šumavští a tatranští žáci si v porovnání s žáky z jiných oblastí nejčastěji myslí, že lišky mohou být člověku nebezpečné vždy a že bývají agresivní.

6.5.2 *Důvody nebezpečnosti medvěda hnědého*

K důvodům nebezpečnosti medvěda se vyjádřilo 310 žáků, z toho bylo 161 dívek a 149 chlapců. Kategorie, do kterých byly řazeny odpovědi žáků, byly vytvořeny podle dotazníku na obdobné téma od WECHSELBERGEROVÉ et al. (2005). Tento výzkum byl proveden na Slovensku v letech 2003 a 2004. Mezi respondenty byli žáci mezi 12 a 15 lety, studenti od 16 let, lidé pracující v lesích (lesníci, pastevcí, myslivci, členové horských služeb, turističtí průvodci a studenti střední lesnické školy) a turisté.

Tab. 12: Důvody nebezpečnosti medvěda pro člověka, v procentech.

nebezpečnost medvěda	Celkem (n= 310)
1. vždy je nebezpečný, agresivní	60,00
2. nevím	9,68
3. samice s mláďaty	8,71
4. po vyprovokování medvěda	4,84
5. hladový medvěd	3,87
6. v okolí lidských obydlí	3,23
7. v případě narušení teritoria medvěda	2,90
8. medvěd je nevyzpytatelný	2,26
9. medvěd je veliký a silný	1,94
10. překvapený medvěd	0,97
11. medvěd se cítí ohrožený	0,65
12. zraněný nebo nemocný medvěd	0,32
13. vzteklna	0,32
14. po zimním spánku	0,32

Žáci nejčastěji k odpovědi *Ano, medvěd je nebezpečný*, připisovali, že medvěd je nebezpečný a agresivní za jakékoliv situace (více než polovina odpovědí). Odůvodnit svoje tvrzení, že medvěd je člověku nebezpečný nedokázala desetina žáků a žákyň. Třetí nejčastější odpovědí žáků bylo, že nebezpečná může být samice bránící medvíďata.

Tab. 13: Důvody nebezpečnosti medvěda podle chlapců a dívek, v procentech.

nebezpečnost medvěda	Chlapci (n= 149)	Dívky (n= 161)
1. vždy je nebezpečný, agresivní	59,06	60,87
2. nevím	10,07	9,32
3. samice s mláďaty	8,05	9,32
4. po vyprovokování medvěda	4,70	4,97
5. hladový medvěd	5,37	2,48
6. v okolí lidských obydlí	3,36	3,11
7. v případě narušení teritoria medvěda	2,68	3,11
8. nevyzpytatelný	2,68	1,86
9. medvěd je veliký a silný	0,00	3,73
10. překvapený medvěd	2,01	0,00
11. medvěd se cítí ohrožený	0,00	1,24
12. zraněný nebo nemocný medvěd	0,67	0,00
13. vzteklina	0,67	0,00
14. po zimním spánku	0,67	0,00

Chlapci i dívky se shodují, že medvěd je pro člověka nebezpečný za jakékoliv situace. Téměř stejná část chlapců i dívek nevěděla, jak odůvodnit svá tvrzení, že medvěd je člověku nebezpečný. Třetí nejčastější odpovědí chlapců i dívek bylo, že nebezpečná může být medvědice, která brání svá mláďata. O něco větší část chlapců než dívek se domnívá, že člověku může ublížit hladový medvěd.

Tab. 14: Důvody nebezpečnosti medvěda podle žáků z jednotlivých oblastí, v procentech.

NEBEZPEČNOST MEDVĚDA	Vysoké Tatry (n= 42)	Stř. Čechy (n= 53)	Šumava (n= 57)	Beskydy (n= 51)	Praha (n= 107)
1. vždy je nebezpečný, agresivní	54,76	64,15	64,91	58,82	57,94
2. nevím	0,00	5,66	7,02	21,57	11,21
3. po vyprovokování medvěda	0,00	5,66	1,75	0,00	10,28
4. samice s mláďaty	23,81	5,66	3,51	5,88	8,41
5. hladový medvěd	4,76	1,89	3,51	0,00	6,54
6. v okolí lidských obydlí	9,52	1,89	3,51	1,96	1,87
7. nevyzpytatelný	0,00	3,77	1,75	3,92	1,87
8. v případě narušení teritoria medvěda	2,38	7,55	0,00	5,88	0,93
9. vztekline	0,00	0,00	0,00	0,00	0,93
10. zraněný nebo nemocný medvěd	0,00	0,00	0,00	1,96	0,00
11. překvapený medvěd	4,76	1,89	0,00	0,00	0,00
12. medvěd se cítí ohrožený	0,00	0,00	3,51	0,00	0,00
13. medvěd je veliký a silný	0,00	0,00	10,53	0,00	0,00
14. po zimním spánku	0,00	1,89	0,00	0,00	0,00

Žáci ze všech oblastí shodně psali jako nejčastější příčiny agrese medvědů, že medvěd je pro člověka nebezpečný vždy. Odpověď *nevím* psali nejčastěji beskydští, pražští a šumavští žáci. Desetina pražských žáků si myslí, že nebezpečným může být vyprovokovaný medvěd. Téměř čtvrtina tatranských žáků je názoru, že člověka může ohrozit medvědice chránící svá mláďata, stejného názoru jsou však pouze necelá 4 % šumavských žáků. Tatranští žáci jsou rovněž nejčastěji názoru, že medvědi, kteří hledají potravu v okolí lidských obydlí (= tzv. synantropní medvědi) mohou být nebezpeční.

6.5.3 Důvody nebezpečnosti vlka obecného

Zdůvodnění k odpovědi *ANO, vlk je člověku nebezpečný*, napsalo 215 žáků, z toho bylo 106 chlapců a 109 dívek. Kategorie, do kterých byly řazeny odpovědi žáků, byly utvořeny podle dotazníku na obdobné téma od Wechselbergerové et al. (2005).

Tab. 15: Příčiny nebezpečnosti vlka podle všech respondentů, v procentech.

NEBEZPEČNOST VLKA	Celkem (n= 215)
1. nebezpečný vždy, agresivní	60, 47
2. hladový vlk	8, 84
3. vzteklna	8, 84
4. nevím	8, 84
5. ve smečce	7, 91
6. v pocitu ohrožení	2, 33
7. ochrana mláďat	1, 40
8. narušení teritoria	0, 93
9. v zimě / během kruté zimy	0, 47

Žáci na otázku, proč je vlk nebezpečný, nejčastěji odpovídali, že vlk je agresivní vždy a může být člověku nebezpečný při každém střetnutí. Druhou nejčastější odpovědí shodně bylo: hladový vlk, vlk nakažený vzteklinou a „nevím“. Téměř 8 % žáků se domnívá, že vlci jsou nebezpeční jen tehdy, pokud jsou ve smečce. Mezi dalšími odpověďmi se objevilo, že vlk je nebezpečný, pokud se cítí ohrožený, brání mláďata, pokud mu člověk naruší teritorium nebo během kruté zimy.

Tab. 16: Důvody nebezpečnosti vlka podle chlapců a dívek, v procentech.

NEBEZPEČNOST VLKA	Chlapci (n= 106)	Dívky (n= 109)
1. nebezpečný vždy, agresivní	51,89	68,81
2. hladový vlk	7,55	10,09
3. vzteklna	10,38	7,34
4. nevím	12,26	5,50
5. v pocitu ohrožení	0,94	3,67
6. ve smečce	13,21	2,75
7. ochrana mláďat	1,89	0,92
8. narušení teritoria	0,94	0,92
9. v zimě / během kruté zimy	0,94	0,00

Polovina chlapců si myslí, že vlci jsou nebezpeční vždy, stejného názoru je ale téměř 70 % dívek. Chlapci v porovnání s dívkami častěji udávali, že vzteklinou nakažení vlci a vlci ve smečce jsou nebezpeční. Naopak větší část dívek se domnívá, že nebezpeční mohou být hladoví nebo ohrožení vlci.

Tab. 17: Příčiny nebezpečnosti vlka podle žáků z jednotlivých oblastí, v procentech.

NEBEZPEČNOST VLKA	Vysoké Tatry (n= 36)	střední Čechy (n= 39)	Šumava (n= 40)	Beskydy (n= 38)	Praha (n= 62)
1. nebezpeční vždy, agresivní	66,67	71,79	62,50	42,11	59,68
2. vzteklna	11,11	5,13	5,00	13,16	9,68
3. hladový vlk	8,33	12,82	10,00	5,26	8,06
4. ve smečce	13,89	2,56	7,50	7,89	8,06
5. nevím	0,00	2,56	10,00	26,32	6,45
6. v pocitu ohrožení	0,00	0,00	5,00	0,00	4,84
7. ochrana mláďat	0,00	2,56	0,00	0,00	3,23
8. v zimě/ během kruté zimy	0,00	2,56	0,00	0,00	0,00
9. narušení teritoria	0,00	0,00	0,00	5,26	0,00

Žáci ze všech oblastí shodně nejčastěji uváděli, že vlk je člověku nebezpečný vždy. Že vlk je nebezpečný pouze ve smečce si myslí 13, 89 % žáků z Vysokých Tater; žáků z jiných oblastí je stejného názoru méně. Vlky nakažené vzteklinou považují za nebezpečné nejčastěji beskydští a tatranští žáci. Zdůvodnit své tvrzení, že vlk je člověku nebezpečný, nedokázala čtvrtina beskydských a desetina šumavských žáků. Naopak žáci ze Slovenska udali vždy konkrétní důvody agrese vlků a jejich odpovědi vykazují nejnižší variabilitu.

6.5.4 *Důvody nebezpečnosti rysa ostrovida*

Svoji odpověď *ANO, rys je člověku nebezpečný*, odůvodnilo celkem 97 žáků. Z nich bylo 55 dívek a 42 chlapců. Odpovědi žáků byly kategorizovány do několika skupin, které byly na základě odpovědí upraveny do kategorií podle dotazníku od Wechselbergerové et al. (2005).

Tab. 18: Příčiny nebezpečnosti rysa podle všech respondentů, v procentech.

NEBEZPEČNOST RYSA	Celkem (n= 97)
1. vždy je agresivní, nebezpečný	51,55
2. nevím	23,71
3. po vyprovokování	9,28
4. vzteklna	6,19
5. matka chránící mláďata	2,06
6. pokud se cítí ohrožený, v obraně	2,06
7. pokud není dostatek potravy pro rysa	2,06
8. pokud má hlad	1,03
9. překvapený rys	1,03
10. narušení teritoria	1,03

Odpověď, že rys může být člověku vždy nebezpečný, volila polovina žáků. Čtvrtina žáků nedokázala svoje tvrzení, že rys je člověku nebezpečný, vysvětlit žádným konkrétním důvodem. Rysa za nebezpečného po vyprovokování člověkem považuje desetina žáků. Vzteklinou nakažený rys je nebezpečný podle asi 6 % žáků. Mezi další příčiny nebezpečnosti rysa v podle žáků patří: matka chránící kořata; bránící se rys; rys, který nemá dostatek potravy; hladový rys; pokud je člověkem překvapen nebo pokud mu člověk naruší teritorium.

Tab. 19: Důvody nebezpečnosti rysa podle chlapců a dívek, v procentech.

NEBEZPEČNOST RYSA	Chlapci (n= 42)	Dívky (n= 56)
1. vždy je agresivní, nebezpečný	45,24	56,36
2. nevím	26,19	21,82
3. po vyprovokování	7,14	10,91
4. vzteklna	9,52	3,64
5. matka chránící mláďata	2,38	1,82
6. pokud se cítí ohrožený, v obraně	2,38	1,82
7. pokud není dostatek potravy pro rysa	2,38	1,82
8. pokud má hlad	2,38	0,00
9. překvapený rys	2,38	0,00
10. narušení teritoria	0,00	1,82

Chlapci i dívky shodně nejčastěji uváděli, že rys je člověku nebezpečný vždy, protože bývá agresivní. Odpověď „nevím“ uvedla přibližně třetina chlapců i dívek. Vzteklinou nemocné rysy, považuje za člověku nebezpečné desetina chlapců. Dalšími faktory, které mohou způsobit agresivitu rysů, jsou podle chlapců a dívek: matka chránící mláďata, nedostatek potravy pro rysy či rys, který se brání.

Tab. 20: Příčiny nebezpečnosti rysa podle žáků z jednotlivých oblastí, v procentech.

NEBEZPEČNOST RYSA	Vysoké Tatry (n= 17)	střední Čechy (n= 19)	Šumava (n= 15)	Beskydy (n= 13)	Praha (n= 33)
1. vždy je agresivní, nebezpečný	82,35	63,16	40,00	38,46	39,39
2. nevím	0,00	5,26	40,00	30,77	36,36
3. vzteklina	0,00	0,00	0,00	7,69	15,15
4. po vyprovokování	5,88	26,32	6,67	0,00	6,06
5. pokud se cítí ohrožený, v obraně	0,00	0,00	0,00	7,69	3,03
6. pokud má hlad	5,88	0,00	0,00	0,00	0,00
7. matka chránící mláďata	5,88	5,26	0,00	0,00	0,00
8. překvapený rys	0,00	0,00	0,00	7,69	0,00
9. narušení teritoria	0,00	0,00	0,00	7,69	0,00
10. pokud není dostatek potravy pro rysa	0,00	0,00	13,33	0,00	0,00

V porovnání s ostatními šelmami jsou u rysa ostrovida patrné největší rozdíly mezi odpověďmi žáků z různých oblastí výzkumu. Čtyři z pěti žáků z Vysokých Tater se domnívají, že rysy mohou být člověku nebezpeční za každé situace. Oproti tomu stejného názoru je jen asi 38 % beskydských žáků. Vyprovokovaného rysa za nebezpečného považuje čtvrtina středočeských žáků a žádný z beskydských žáků.

6.5.5 *Důvody nebezpečnosti psa domácího*

K odpovědi *ANO, pes je člověku nebezpečný*, se vyjádřilo 131 žáků, kteří uvedli důvody, proč považují psy za člověku nebezpečné. Mezi těmito žáky bylo 66 dívek a 65 chlapců. Položky, do kterých byly odpovědi kategorizovány, odpovídají vlastním odpovědím žáků a také částečně korespondují s kategoriemi u vlka.

Tab. 21: Důvody nebezpečnosti psa podle všech respondentů, v procentech.

NEBEZPEČNOST PSA	Celkem (n= 131)
1. vzteklna	30,53
2. nebezpečný vždy, agresivní	26,72
3. záleží na výcviku a výchově	26,72
4. po vyprovokování	8,40
5. obrana teritoria	2,29
6. nevím	2,29
7. kvůli potravě, hlad	1,53
8. jak kteří psi (povaha psa)	0,76
9. špatný majitel	0,76

Psa nakaženého vzteklinou za nebezpečného považuje necelá třetina žáků. Psy jako nebezpečné vždy vnímá čtvrtina žáků, kteří uvedli, že pes může být člověku nebezpečný. Stejná část žáků se domnívá, že psi jsou člověku nebezpeční, pouze pokud jsou od mala špatně vedeni majitelem a nejsou důsledně vycvičeni. Vyprovokované psy za potenciálně nebezpečné považuje méně než 10 % žáků. Mezi dalšími důvody nebezpečnosti psů se objevilo: obrana teritoria, „nevím“, kvůli potravě (hlad); „i dnes se najdou lidé, kteří své psy záměrně cvičí na útoky proti jiným psům a lidem“ (v tabulce uvedeno jako špatný majitel) a špatná povaha psa. Žádný z dotazovaných žáků neuvedl, že člověku nebezpečnými by mohla být tzv. „bojová plemena psů“. Oproti ostatním šelmám udávali žáci častěji konkrétní důvody nebezpečnosti psa domácího, minimum jich napsalo „nevím“.

Tab. 22: Důvody nebezpečnosti psů podle chlapců a dívek, v procentech.

NEBEZPEČNOST PSA	Chlapci (n= 65)	Dívky (n= 66)
1. nebezpečný vždy, agresivní	23,08	30,30
2. vzteklna	32,31	28,79
3. záleží na výcviku a výchově	30,77	22,73
4. po vyprovokování	6,15	10,61
5. nevím	1,54	3,03
6. obrana teritoria	3,08	1,52
7. jak kteří psi (povaha psa)	0,00	1,52
8. kvůli potravě, hlad	1,54	1,52
9. špatný majitel	1,54	0,00

Za agresivní a vždy nebezpečné považuje psy čtvrtina dotazovaných chlapců a necelá třetina dívek. Lyssou (vzteklinou) nakažené psy vnímá jako nebezpečné okolo 30 % chlapců i dívek. Že psi jsou nebezpeční, pouze pokud nejsou dobře vycvičení, se domnívá větší část chlapců než dívek. Další poměrně častou odpovědí chlapců i dívek bylo, že psi mohou být nebezpeční, pokud jsou vyprovokováni.

Tab. 23: Příčiny nebezpečnosti psa podle žáků z jednotlivých oblastí, v procentech.

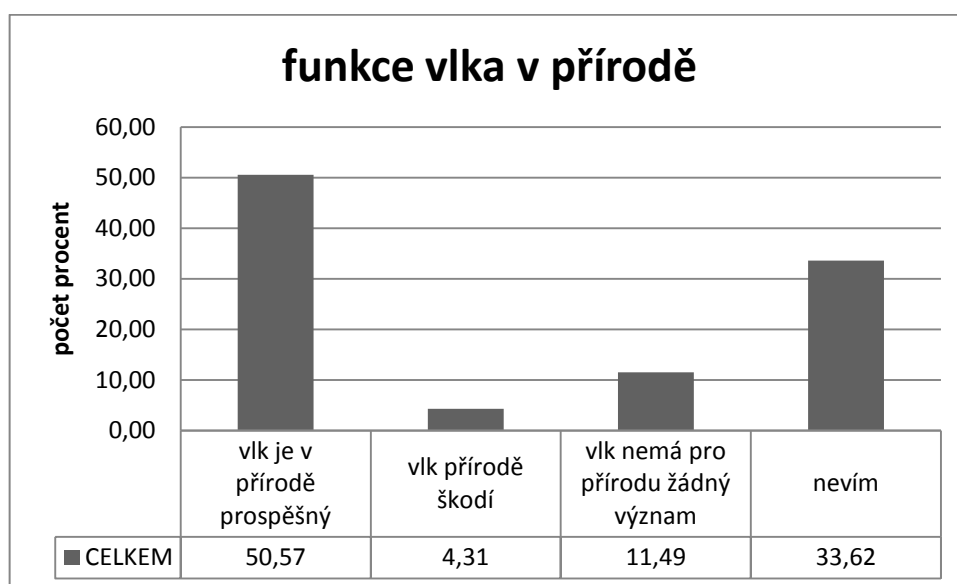
NEBEZPEČNOST PSA	Vysoké Tatry (n= 20)	střední Čechy (n= 25)	Šumava (n= 26)	Beskydy (n= 20)	Praha (n= 40)
1. nebezpečný vždy, agresivní	10,00	36,00	23,08	30,00	30,00
2. záleží na výcviku a výchově	35,00	24,00	11,54	45,00	25,00
3. vzteklina	50,00	32,00	38,46	20,00	20,00
4. po vyprovokování	0,00	4,00	23,08	0,00	10,00
5. nevím	0,00	0,00	0,00	0,00	7,50
6. kvůli potravě, hlad	0,00	0,00	0,00	0,00	5,00
7. špatný majitel	0,00	0,00	0,00	0,00	2,50
8. obrana teritoria	5,00	4,00	0,00	5,00	0,00
9. jak kteří psi (povaha psa)	0,00	0,00	3,85	0,00	0,00

Polovina žáků z Vysokých Tater uvedla, že člověka mohou napadnout zejména vzteklinou nakažení psi. Stejný důvod k agresi ale uvedla jen pětina žáků z Moravskoslezských Beskyd a z Prahy. Že u psů velmi záleží na výcviku a výchově uváděli nejčastěji beskydští a tatranští žáci. Vyprovokované psy jako nebezpečné nejčastěji udávali šumavští žáci. Že psi jsou agresivní a nebezpeční vždy si myslí největší část žáků ze středních Čech (více než třetina), oproti nim je stejného názoru jen desetina žáků z Vysokých Tater.

6.6 Funkce vlka v ekosystému

K otázce, která se zabývala funkcí vlka v přírodě (ekosystému), měli žáci 4 možnosti na zakroužkování: *vlk je v přírodě prospěšný*, *vlk přírodě škodí*, *vlk nemá pro přírodu žádný význam* a *nevím*. Procentuální zastoupení všech odpovědí je patrné z Graf 6: Na otázku odpovědělo 348 žáků, z toho 178 dívek a 170 chlapců.

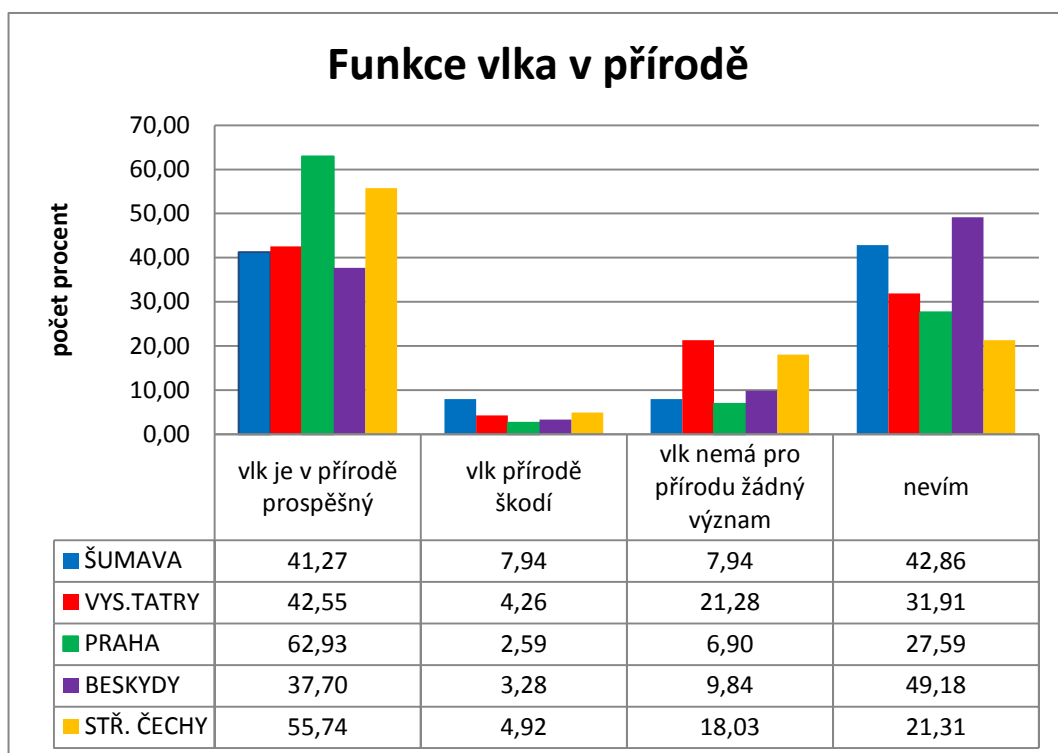
Graf 6: Názor všech respondentů na funkci vlka v přírodě, v procentech.

Polovina respondentů si myslí, že vlk je v přírodě prospěšný. Naopak názoru, že vlk přírodě škodí, je pouze 4,31 % z nich. Odpověď, že vlk nemá pro přírodu žádný význam, označilo asi 11 % žáků. Zbytek, tj. třetina žáků, neví, jakou funkci vlk v přírodě plní.

Tab. 24: Procentuální zastoupení odpovědí na otázku, jakou funkci má vlk v přírodě.

FUNKCE VLKA V EKOSYSTÉMU	Šumava	Vys. Tatry	Praha	Beskydy	Stř. Čechy
vlk je v přírodě prospěšný	41,27	42,55	62,93	37,70	55,74
vlk přírodě škodí	7,94	4,26	2,59	3,28	4,92
vlk nemá pro přírodu žádný význam	7,94	21,28	6,90	9,84	18,03
nevím	42,86	31,91	27,59	49,18	21,31

Při porovnání četnosti odpovědí mezi oblastmi výzkumu je patrný jistý rozdíl. Že vlk je v přírodě prospěšný si myslí 62,93 % pražských studentů, ale jen o něco více než třetina beskydských žáků. Největší relativní počet odpovědí, že vlk je přírodě prospěšný, pochází z oblastí, kde se vlci prokazatelně více než dvě století nevyskytují, tj. Praha a střední Čechy. Nejvyšší podíl odpovědí „nevím“ pochází z horských oblastí – Šumava, Moravskoslezské Beskydy a Vysoké Tatry. Že vlk nemá pro přírodu žádný význam, se domnívá pětina slovenských respondentů.

Graf 7: Grafické znázornění názorů žáků z jednotlivých oblastí výzkum na funkci vlka v ekosystému, v procentech.

Tab. 25: Názory chlapců a dívek na funkci vlka v přírodě.

FUNKCE VLKA V PŘÍRODĚ	CHLAPCI	DÍVKY
	CELKEM	CELKEM
vlk je v přírodě prospěšný	55,88	45,51
vlk přírodě škodí	4,12	4,49
vlk nemá pro přírodu žádný význam	8,82	14,04
nevím	31,18	35,96

Z tabulky je patrné, že asi 55 % chlapců si myslí, že vlk je v přírodě prospěšný, přičemž z dívek si to myslí asi jen 45 %. Relativní počet chlapců a dívek přesvědčených o tom, že vlk v ekosystému škodí, jsou srovnatelné. Odpověď, že vlk nemá pro přírodu žádný význam, označilo cca 8 % chlapců a asi 14 % dívek. Možnost *nevím* zakroužkovalo 31 % chlapců a 36 % dívek.

Tab. 26: Názory chlapců z jednotlivých oblastí výzkumu na funkci vlka v přírodě, v procentech.

FUNKCE VLKA V PŘÍRODĚ - CHLAPCI	Šumava	Vys. Tatry	Praha	Beskydy	stř. Čechy
vlk je v přírodě prospěšný	48,15	60,00	69,39	38,46	60,00
vlk přírodě škodí	11,11	0,00	4,08	5,13	0,00
vlk nemá pro přírodu žádný význam	3,70	12,00	6,12	7,69	16,67
nevím	37,04	28,00	20,41	48,72	23,33

Pokud porovnáme odpovědi chlapců mezi jednotlivými oblastmi, uvidíme jisté rozdíly v odpovědích. Nejvíce chlapců přesvědčených o prospěšnosti vlka v ekosystému je z Prahy, dále pak ze středních Čech a Vysokých Tater, ze Šumavy a nejméně z Moravskoslezských Beskyd, kde se vlci čas od času vyskytnou. Počet chlapců, kteří si myslí, že vlk přírodě škodí, nepřesahuje v žádné zkoumané oblasti 12,00 %. Nejčastěji jsou o škodlivosti vlka přesvědčeni žáci ze Šumavy a z Beskyd. Žádný z tázaných chlapců z Vysokých Tater a středních Čech neuvedl, že vlk přírodě škodí. Necelá polovina chlapců z Beskyd neví, jakou funkci má vlk v přírodě.

Tab. 27: Názory dívek z jednotlivých oblastí výzkumu na funkci vlka v přírodě, v procentech.

FUNKCE VLKA V PŘÍRODĚ - DÍVKY	Šumava	Vys. Tatry	Praha	Beskydy	stř. Čechy
vlk je v přírodě prospěšný	36,11	22,73	58,21	36,36	51,61
vlk přírodě škodí	5,56	9,09	1,49	0,00	9,68
vlk nemá pro přírodu žádný význam	11,11	31,82	7,46	13,64	19,35
nevím	47,22	36,36	32,84	50,00	19,35

Názoru, že vlk je přírodě prospěšný, jsou nejčastěji nakloněny žákyně z Prahy a středních Čech, naopak nejméně často dívky ze Slovenska. Že vlk přírodě škodí si nejčastěji myslí dívky ze středních Čech a ze Slovenska. Polovina dívek z Beskyd a Šumavy nevěděla, jak na tuto otázku odpovědět. Největší rozdíly mezi odpověďmi chlapců a dívek na funkci vlka v přírodě jsou ze Slovenska. Více než polovina,

konkrétně 60,00 % místních chlapců myslí, že vlk je přírodě prospěšný. Stejně odpověděla ale jen čtvrtina dívek. Obdobně je tomu tak i u odpovědi, že *vlk přírodě škodí*. Žádný z dotazovaných chlapců si nemyslí, že vlk je v ekosystému škodlivý, kdežto z dívek je tohoto názoru téměř jedna desetina.

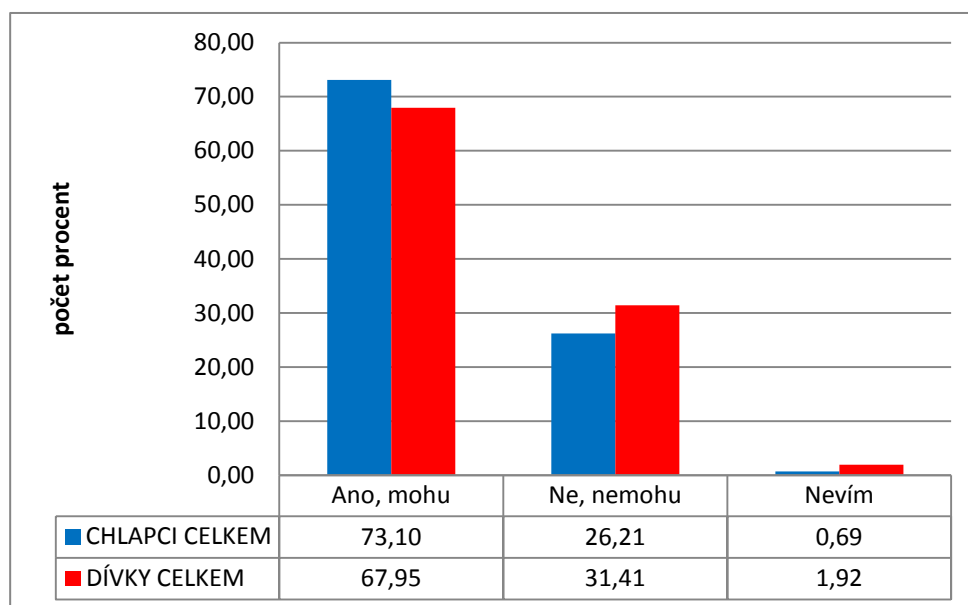
6.7 Výskyt vlků v ČR

Otázka číslo 6, která se zabývala povědomím žáků o výskytu vlka na území České republiky, byla upravena i pro žáky ze Slovenska. Ti ale odpovídali na otázku, zda mohou na Slovensku někde potkat vlka. Do statistik o výskytu vlka na českém území nejsou zahrnuti žáci ze Slovenska. Celkový vzorek tedy činí 301 žáků, z toho 145 chlapců a 156 dívek.

Tab. 28: Odpovědi na otázku, zda v české přírodě lze potkat vlka, v procentech.

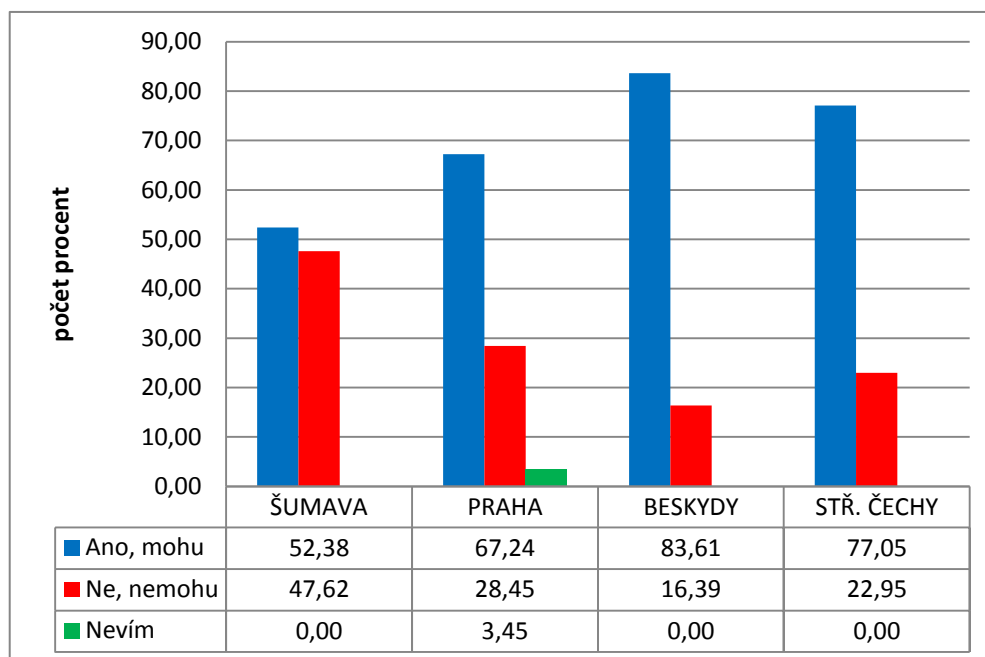
MŮŽETE NĚKDE V ČR POTKAT VLKA?	CHLAPCI CELKEM	DÍVKY CELKEM	ČR CELKEM
Ano, mohu	73,10	67,95	70,43
Ne, nemohu	26,21	31,41	28,90
Nevím	0,69	1,92	1,33

Odpověď *ANO, mohu*, na otázku, zda můžeme v české přírodě někde potkat vlka, zvolilo 70,43 % ze všech žáků. Necelá třetina žáků si myslí, že u nás vlka potkat nemůžeme. Pouze 1,33 % uvedlo, že neví odpověď na tuto otázku.

Graf 8: Porovnání odpovědí chlapců a dívek z České republiky na otázku, zda v české přírodě mohou potkat vlka, v procentech.

Z grafu je patrné, že odpovědi chlapců a dívek se o mnoho neliší. Obě pohlaví shodně nejčastěji volila odpověď *ANO, mohu* (potkat vlka v české přírodě). Téměř tři čtvrtiny chlapců a asi 68 % dívek zvolilo tuto odpověď. Čtvrtina chlapců a téměř třetina dívek si myslí, že vlka u nás vlka nemohou potkat.

Graf 9: Odpovědi žáků z jednotlivých oblastí na otázku, zda někde v české přírodě můžeme potkat vlka, v procentech.

Odpověď *ANO, mohu*, na otázku, zda můžeme v české přírodě potkat vlka, nejčastěji volili žáci z Moravskoslezských Beskyd, kde se vlci nepravidelně vyskytují. Že vlka v české přírodě nenalezneme si myslí téměř polovina žáků ze Šumavy, ze středních Čech pak čtvrtina, z Beskyd asi 16 % a z Prahy téměř 30 %. Na otázku neumělo odpovědět 3, 45 % žáků z Prahy.

Odpovědi slovenských žáků na otázku, zda mohou ve slovenské přírodě potkat vlka, jsou jednoznačnější. Celých 97, 87 % z dotazovaných žáků si je vědomo výskytu vlků na slovenském území. Zbytek žáků napsal, že na otázku neví jednoznačnou odpověď. Žádný ze 47 dotazovaných slovenských žáků neoznačil odpověď *NE, nemohu*.

Tab. 29: Odpovědi slovenských žáků na otázku, zda mohou ve slovenské přírodě potkat vlka, v procentech.

Můžete ve slovenské přírodě někde potkat vlka?	CHLAPCI	DÍVKY	SR CELKEM
Ano	96,00	100,00	97,87
Ne	0,00	0,00	0,00
Nevím	4,00	0,00	2,13

Všechny dotazované slovenské žákyně (n= 22) si jsou vědomy, že se na Slovensku vlk vyskytuje a žádná z nich neodpověděla, že se vlci na území Slovenska nevyskytují, nebo že neví. Z celkového počtu dotazovaných slovenských chlapců (n= 25) jich 96, 00 % odpovědělo, že na Slovensku mohou potkat vlka, žádný z nich neodpověděl, že vlci na Slovensku nežijí a jeden uvedl, že na otázku neví odpověď.

6.8 Podobnost vybraných plemen psů vlku obecnému

U otázky číslo 7 měli žáci vybrat maximálně 3 plemena psů, která jsou podle nich nejvíce podobná vlku. Na výběr měli z devíti plemen: aljašský malamut, československý vlčák, doberman, irský setr, irský vlkodav, labradorský retrívr, německý ovčák, německá doga a sibiřský husky.

Tab. 30: Podobnost vybraných plemen psů vlku podle žáků základních a středních škol, v procentech.

PODOBNOST VYBRANÝCH PLEMEN PSŮ VLKU	CHLAPCI	DÍVKY	CELKEM
německý ovčák	26,55	28,50	27,54
československý vlčák	22,33	26,57	24,48
sibiřský husky	23,08	22,71	22,89
irský vlkodav	13,40	12,08	12,73
aljašský malamut	10,17	5,80	7,96
německá doga	1,74	1,21	1,47
irský setr	1,49	1,21	1,35
dobrman	0,50	1,21	0,86
labradorský retrívr	0,74	0,72	0,73

Ne všichni žáci vybrali 3 plemena, někteří z nich vybrali pouze 2 či jedno. Celkový počet hlasů byl 817. Podle žáků jsou z vybraných plemen psů nejvíce podobní vlku německý ovčák, československý vlčák a sibiřský husky. Dále pak irský vlkodav, aljašský malamut, německá doga, irský setr, dobrman a nejméně je podle žáků z vybraných plemen vlku podobný labradorský retrívr.

V pořadí plemen, která jsou nejvíce podobná vlku, se většinou chlapci a dívky shodnou. Jedinou výjimkou je pořadí československého vlčáka a sibiřského husky. U dívek získal čs. vlčák více hlasů než sibiřský husky, u chlapců je pořadí opačné.

6.9 *Měli jste někdy psa?*

Na otázku, zda někdy měli či zrovna mají psa, žáci nejčastěji odpovídali, že psa momentálně vlastní (necelá polovina). Nikdy psa neměla třetina dotázaných a pětina žáků měla psa, ale momentálně ho už nemá. Na tuto otázku odpovědělo 348 žáků, 167 z nich psa momentálně má, 67 jich mělo a 114 žáků nikdy psa nemělo.

Tab. 31: Odpovědi všech žáků na to, jestli měli nebo momentálně mají psa, v procentech.

MĚLI JSTE NĚKDY PSA?	CELKEM
ano, měl/a jsem	19,25
ano, momentálně mám	47,99
ne, nikdy jsem psa neměl/a	32,76

Z tabulky Tab. 32: je patrné, kolik procent ze všech chlapců (n= 170) a dívek (n= 178) mělo či momentálně má psa.

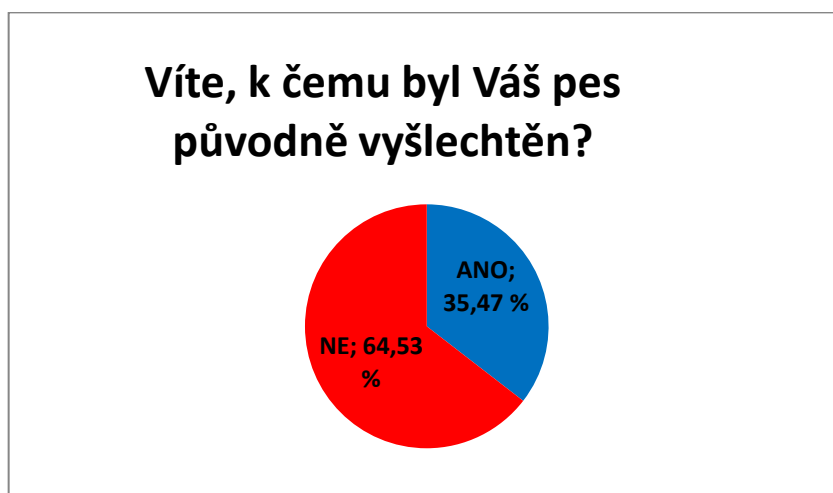
Tab. 32: Počet dotazovaných chlapců a dívek, kteří měli, momentálně mají nebo nikdy neměli psa, v procentech.

MĚLI JSTE NĚKDY PSA?	chlapci	dívky
ano, měl/a jsem	18,82	19,66
ano, momentálně mám	45,88	50,00
ne, nikdy jsem psa neměl/a	35,29	30,34

Ze všech dotazovaných chlapců jich nikdy psa nevlastnila více než třetina. Celkově se odpovědi chlapců a dívek velmi podobají.

Víte, k čemu bylo plemeno Vašeho psa původně vyšlechtěno?

Ze žáků, kteří někdy měli nebo momentálně má psa (n= 234) jich více než třetina ví, k čemu bylo plemeno jejich psa původně vyšlechtěno. 151 tázaných žáků (tj. téměř dvě třetiny) neví primární účel, ke kterému byl jejich pes vyšlechtěn.

Graf 10: Odpovědi majitelů psů na otázku, zda vědí, k čemu bylo plemeno jejich psa vyšlechtěno, v procentech.

Používáte svého psa k tomu, k čemu byl vyšlechtěn?

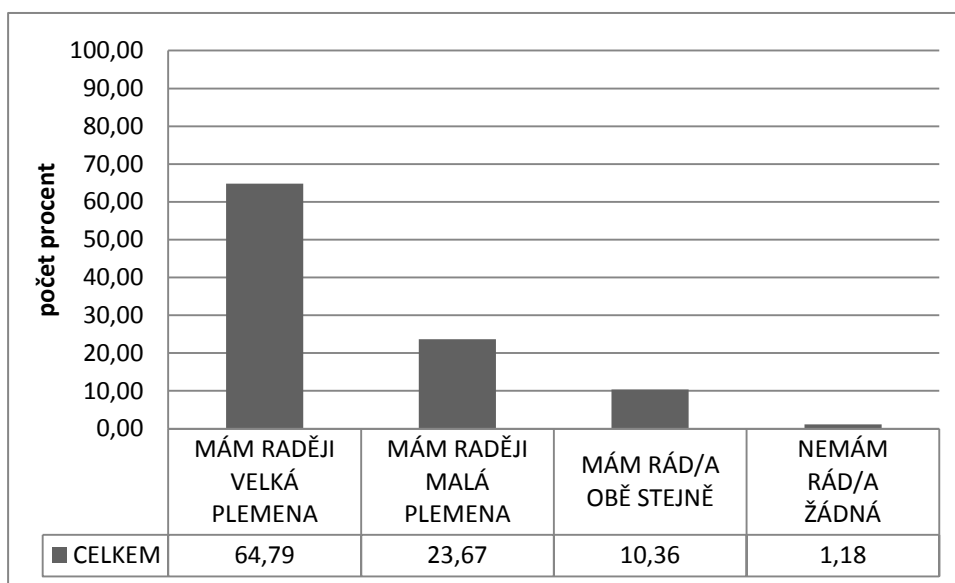
Z chovatelů psa, kteří vědí, k čemu bylo plemeno jejich psa původně vyšlechtěno (n= 83), jich více než desetina k tomuto účelu svého psa využívá (či využívalo) pravidelně a čtvrtina pouze částečně. Asi 60 % žáků, kteří mají nebo v minulosti měli psa a vědí, k čemu byl původně vyšlechtěn, k této činnosti svého psa nevyužívá (či nevyužívalo).

Graf 11: Odpovědi majitelů psů na otázku, zda svého psa využívají k tomu, k čemu byl vyšlechtěn, v procentech.

6.10 Oblíbenost velkých a malých plemen psů žáky

V dotazníku byla zjišťována i obliba velkých a malých plemen psů. Na otázku týkající se oblíbenosti velkých a malých plemen odpovědělo celkem 338 respondentů. Počet chlapců a dívek byl shodný, tj. 169.

Graf 12: Názor všech respondentů na velká a malá plemena, v procentech.

Z grafu je patrné, že většina žáků má raději velká plemena psů, která jsou reprezentována například aljašským malamutem, dobrmanem, německým ovčákem, rhodeským ridgebackem, sibiřským husky či výmarským ohařem. Čtvrtina žáků má raději malá plemena, mezi která se řadí bišonek, čivava, Jack Russell terrier, dlouhosrstý jezevčík, pudl, yorkšírský teriér a další. Pouze okolo 1 % žáků uvedlo, že nemá rádo psy. Desetina žáků uvedla, že má ve stejné oblibě velká i malá plemena psů.

Tab. 33: Porovnání oblíbenosti velkých a malých plemen psů u chlapců a dívek, v procentech.

MÁTE RADĚJI VELKÁ NEBO MALÁ PLEMENA PSŮ	CHLAPCI	DÍVKY
mám raději velká plemena	69,23	60,36
mám raději malá plemena	21,89	25,44
mám rád/a obě stejně	6,51	14,20
nemám rád/a žádná	2,37	0,00

Z dotazovaných chlapců jich preferuje velká plemena psů téměř 70 % a pětina jich má raději malá plemena psů. Velká i malá plemena se těší stejné oblibě u 6, 51 % chlapců. Zbytek chlapců uvedl, že nemá rád žádné psy. Z dívek má velká plemena psů raději 60 % a malá plemena čtvrtina. Asi 15 % dívek má rádo oba velikostní typy psů stejně a žádná z dívek neuvedla, že nemá ráda psy.

6.11 Bojová plemena psů

Názory žáků základních a středních škol na tzv. „*bojová plemena*“ zjišťovala otázka číslo 10 z dotazníku. Žáci celkem vypsalí 38 plemen nebo skupin psů, kterým dohromady udělili 799 hlasů. Názory dotazovaných žáků na bojová plemena psů jsou patrné z Tab. 34:

Tab. 34: Tzv. „*bojová plemena psů*“ podle žáků ŽŠ a SŠ, v procentech.

„BOJOVÁ“ PLEMENA PSŮ	CELKEM
1. doberman	17,40
2. německý ovčák	13,02
3. německá doga	11,01
4. americký pitbulteriér	10,76
5. rotvajler	7,63
<i>ostatní plemena psů (celkem)</i>	6,51
6. německý boxer	6,51
7. československý/Saarlosův vlčák	5,76
8. americký / staroanglický buldok	5,01
NEVÍM	4,88
9. irský vlkodav	2,63
10. rhodéský ridgeback	2,00
11. bulteriér	2,00
12. sibiřský husky	1,75
13. aljašský malamut	1,50
14. staffordšířský bulteriér	1,38
NEEXISTUJÍ	0,25

Z Tab. 34: je patrné, že žáci za bojová plemena psů nejčastěji považují dobermany, německé ovčáky, německé dogy a americké pitbulteriéry. Žádné z dalších plemen psů nezískalo více než 10 % z celkového počtu hlasů. Pouze 0,25 % žáků uvedlo, že žádná oficiální kategorie bojových plemen neexistuje, ale téměř 5 % všech

žáků uvedlo, že neví, co si pod termínem *bojová plemena* představit. Mezi tzv. „*bojová plemena psů*“, která ale nedosáhla deseti procent hlasů, žáci zařadili rotvajlera, německého boxera, československého či Saarlosova vlčáka, buldoka, irského vlkodava, rhodéského ridgebacka, bulteriéra, sibiřského husky, aljašského malamuta a staffordšířského bulteriéra.

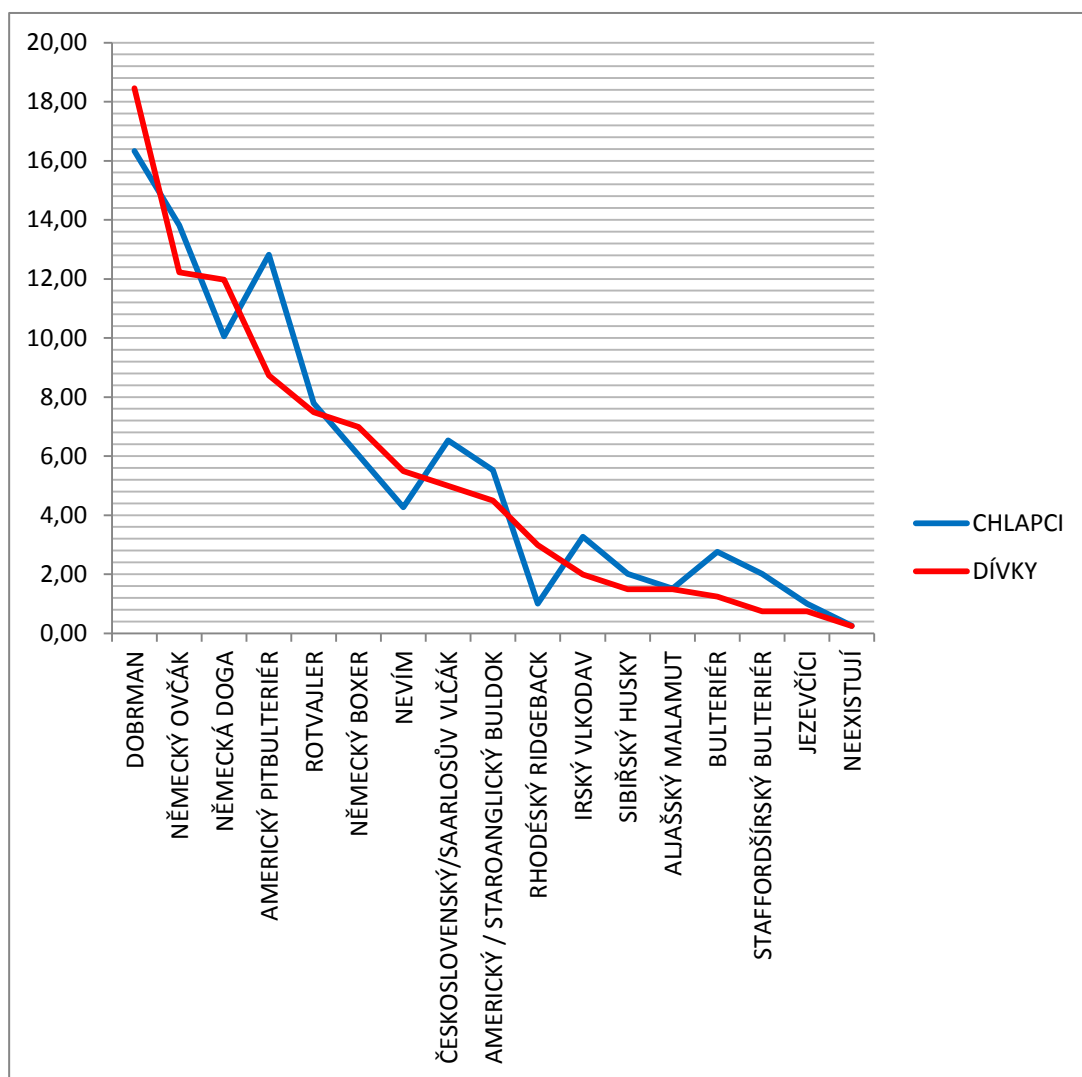
Pod pojmem *ostatní plemena psů* jsou uvedena ta plemena, která nedosáhla jednoho procenta hlasů, proto byla přiřazena do této kategorie. Do této kategorie jsou zahrnuta následující plemena či skupiny plemen: anatolský pastevecký pes, australský silky teriér, bígl, brazilská fila, cane corso, čivava, dingo, chrti, bulmastif, irský setr, Jack Russel teriér, jezevčíci, jorkšířský teriér, knírači, labradorský retrívr, malinois, mastif, ohaři (vyjma výmarského ohaře, který tvořil samostatnou kategorii), slovenský čuvač, teriéři (vyjma jorkšířského teriéra, který tvořil samostatnou kategorii), tibetská doga, výmarský ohař a zlatý retrívr.

Rozdíly mezi odpověďmi chlapců a dívek jsou viditelné z Tab. 35:

Tab. 35: Názory chlapců a dívek na bojová plemena psů, v procentech.

„BOJOVÁ“ PLEMENA PSŮ	CHLAPCI	DÍVKY
1. doberman	16,33	18,45
2. německý ovčák	13,82	12,22
3. německá doga	10,05	11,97
4. americký pitbulteriér	12,81	8,73
5. rotvajler	7,79	7,48
6. německý boxer	6,03	6,98
7. NEVÍM	4,27	5,49
8. československý/Saarlosův vlčák	6,53	4,99
9. americký / staroanglický buldok	5,53	4,49
10. rhodéský ridgeback	1,01	2,99
11. irský vlkodav	3,27	2,00
12. sibiřský husky	2,01	1,50
13. aljašský malamut	1,51	1,50
14. bulteriér	2,76	1,25
15. staffordšířský bulteriér	2,01	0,75
16. jezevčici	1,01	0,75
17. NEEXISTUJÍ	0,25	0,25

Pořadí plemen psů je u chlapců a dívek podobné, zejména na čele žebříčku. Chlapci jako třetí nejčastější bojové plemeno volili amerického pitbulteriéra, dívky německou dogu. Grafické znázornění rozdílnosti názorů chlapců a dívek na určitá plemena je patrné z Graf 13:

Graf 13: Grafické znázornění rozdílů názorů chlapců a dívek na bojová plemena psů, v procentech.

6.12 *Názory žáků na původ psa domácího*

K původu psa domácího se vyjádřilo všech 348 dotazovaných žáků. Poměr odpovědí na otázku, z čeho pochází pes, je patrný z Tab. 36:.

Tab. 36: Názory dotazovaných žáků na původ psa domácího, v procentech.

Z JAKÉHO ZVÍŘETE POCHÁZÍ PES?	CHLAPCI	DÍVKY	CELKEM
nevím	34,12	27,53	30,75
vlk	58,24	70,22	63,79
divoký pes	1,18	0,56	0,86
vlk + kojot	0,00	0,56	0,29
vakovlk + vlk + dingo	0,00	0,56	0,29
liška	0,00	0,56	0,29
hyena	0,59	0,00	0,29
kojot	0,59	0,00	0,29
vlk + liška	0,59	0,00	0,29
divoký pes + vlk	1,18	0,00	0,57
vlk + dingo + vakovlk + egyptský pes	0,59	0,00	0,29
vakovlk	0,59	0,00	0,29

Že pes pochází z vlků, uvedlo více než 60 % žáků. Necelá třetina žáků neví, z čeho pochází pes domácí. Že dnešní psi domácí se vyvinuli z nějakého divokého psa, si myslí necelé procento dotazovaných žáků. Součet z Tab. 36: nedává 100 %, protože v tabulce nejsou zahrnuty všechny odpovědi, např.: že pes pochází z dinosaurů, mikroorganismů atd...

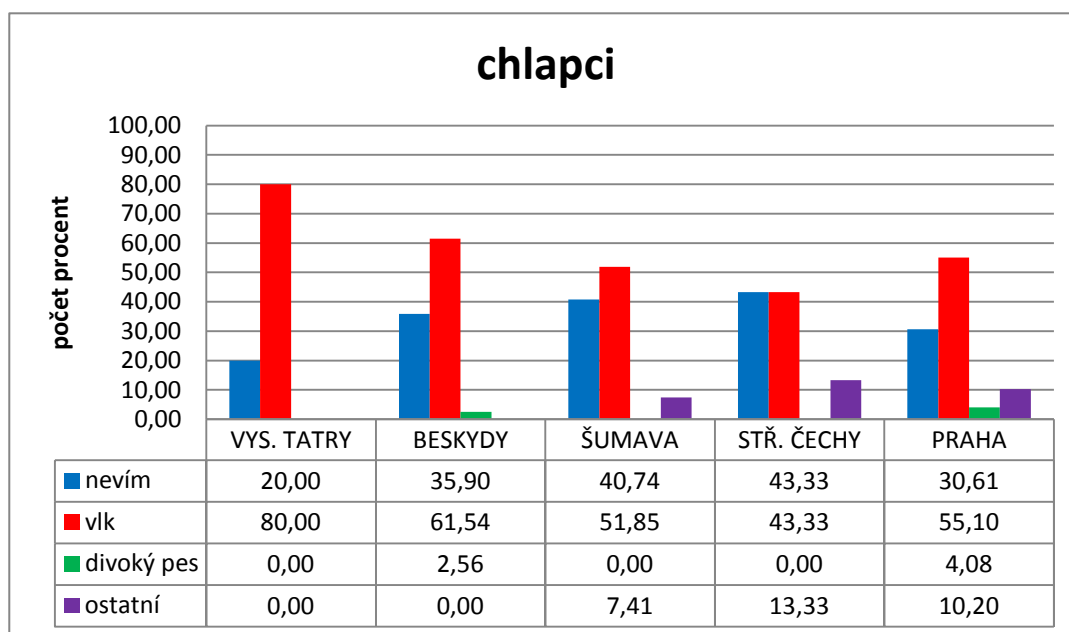
Při porovnání odpovědí chlapců a dívek jsou patrné procentuální rozdíly mezi jejich odpověďmi. Že předky dnešních domácích psů jsou vlci, si myslí častěji dívky než chlapci. Naopak chlapci častěji psali odpověď *nevím*. Část žáků za předky psů považuje vakovlky, hyeny, lišky, kojoty nebo psy dingo. Někteří žáci původ psa formulovali tak, že pes je produktem mezidruhového křížení, př.: vlk + kojot; vakovlk + vlk + dingo či vlk + dingo + vakovlk + egyptští psi.

Tab. 37: Názory žáků na původ psa, rozděleno podle oblastí výzkumu, v procentech.

Z JAKÉHO ZVÍŘETE POCHÁZÍ PES?	Vys. Tatry	Beskydy	Šumava	Stř. Čechy	Praha
nevím	17,02	34,43	49,21	39,34	19,83
vlk	80,85	63,93	47,62	50,82	73,28
divoký pes	0,00	1,64	0,00	0,00	2,59
ostatní	2,13	0,00	3,17	9,84	4,31

O původu psa domácího z vlka je přesvědčeno nejvíce žáků z Vysokých Tater a z Prahy. Nejméně odpovědí, že vlk je předkem psa, je od žáků ze středních Čech a ze Šumavy. Že psi pocházejí z jiných zvířat, psali nejčastěji pražští a středočeští žáci.

Nejvíce odpovědí „nevím“ psali žáci ze Šumavy (polovina), středních Čech (více než třetina) a Moravskoslezských Beskyd (třetina). Naopak nejméně často tuto odpověď psali pražští žáci a žáci ze Slovenska. Divokého psa za předka dnešních psů považují pouze žáci z Beskyd a z Prahy.

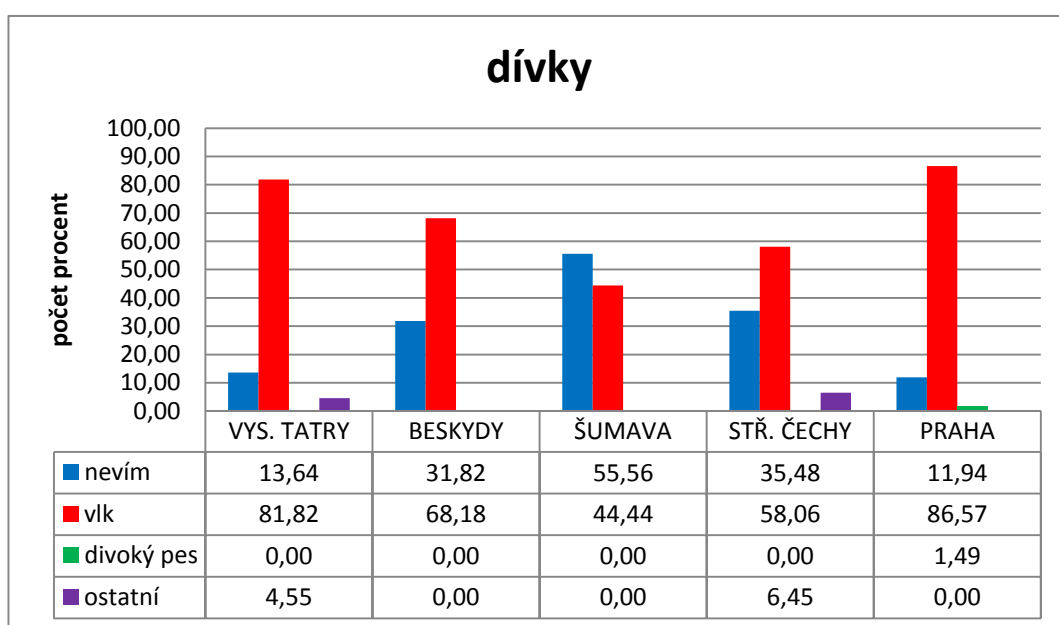

Graf 14: Odpovědi chlapců z jednotlivých oblastí na původ psa domácího, v procentech.

Při porovnání odpovědí chlapců z různých oblastí výzkumu je patrné, že nejnižší variabilitu odpovědí udávali žáci ze Slovenska, kteří volili pouze odpovědi *vlk* a *nevím*. Naopak nejpestřejší odpovědi lze nalézt u pražských studentů. Vlka jako předka psa určila více než polovina z nich, divokého psa 4 % a ostatní druhy zvířat (např. psa

dingo, vakovlka, atd.) považuje za předka psa desetina z nich. Odpověď *nevím* uvedla téměř třetina z nich. Četnost odpovědí *nevím* a *vlk* u středočeských žáků byla shodná. Chlapci z beskydských škol nejčastěji za předka psa považují vlka, dále pak divokého psa. Naopak představu o konkrétním předku nemá více než třetina z nich. Asi 40 % chlapců ze Šumavy neví, jakého předka by mohl mít pes domácí a jen polovina z nich si myslí, že pes vznikl domestikací vlka.

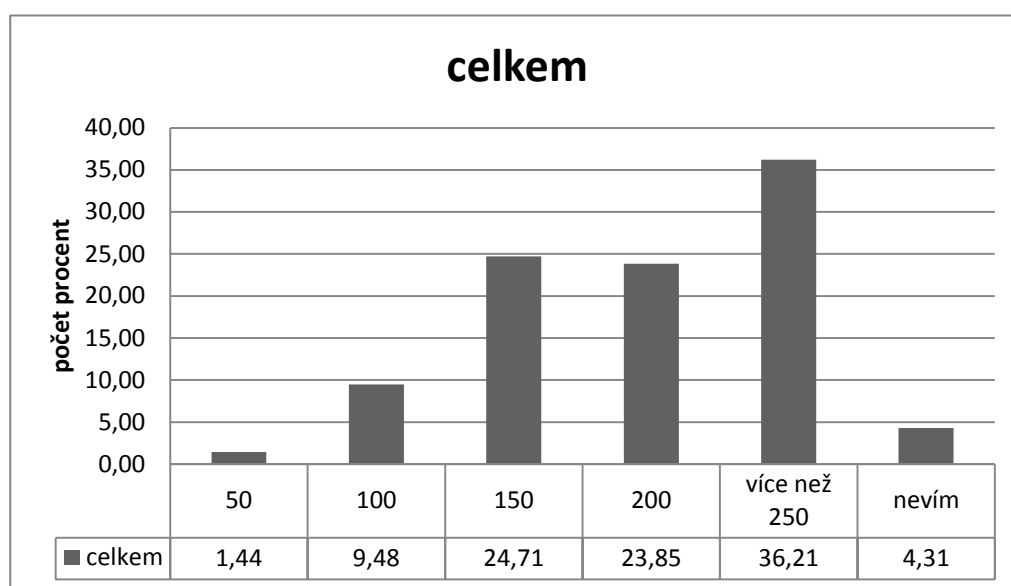

Graf 15: Odpovědi dívek z jednotlivých oblastí na původ psa domácího, v procentech.

Odpověď, že pes pochází z vlka, uvedlo více než 80 % studentek z Prahy a ze Slovenska. Z dívek ze Šumavy je o původu psa z vlka přesvědčena necelá polovina. Odpověď *nevím* nejčastěji volily dívky ze Šumavy (více než polovina). Nejnižší variabilita odpovědí je u žákyň z Beskyd a ze Šumavy, které volily jako předka psa pouze vlka anebo nedokázaly odpovědět.

6.13 Názory žáků na počet plemen psů

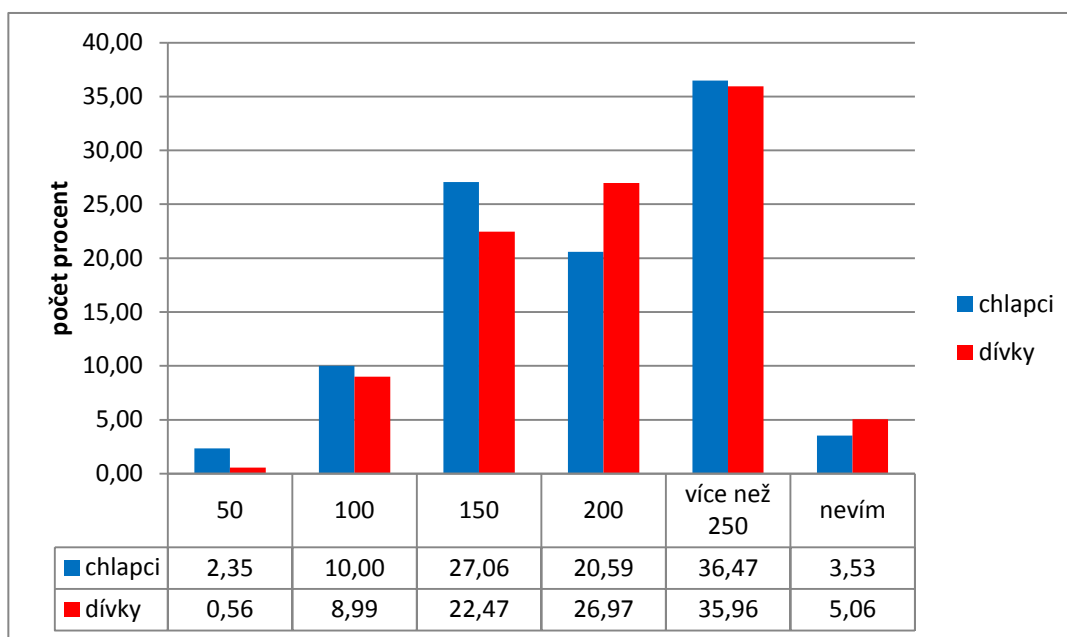
Na otázku týkající se počtu plemen psů odpovědělo všech 348 dotazovaných respondentů, tj. 178 dívek a 170 chlapců. Na výběr měli tyto možnosti: 50; 100; 150; 200 a více než 250. Z důvodu, že poměrně velká část žáků uvedla, že neví či nemá žádnou představu o počtu plemen, byla dodatečně přidána i kategorie *nevím*.

Graf 16: Názory žáků středních a základních škol na počet plemen psů, v procentech.

Největší část žáků uvedla, že dnes je uznáváno více než 250 plemen psů. Téměř čtvrtina dotazovaných si myslí, že existuje kolem dvou set plemen psů. O něco více žáků se domnívá, že plemen je pouze 150. Pouze desetina žáků si myslí, že dnes je uznáváno pouze 100 plemen.

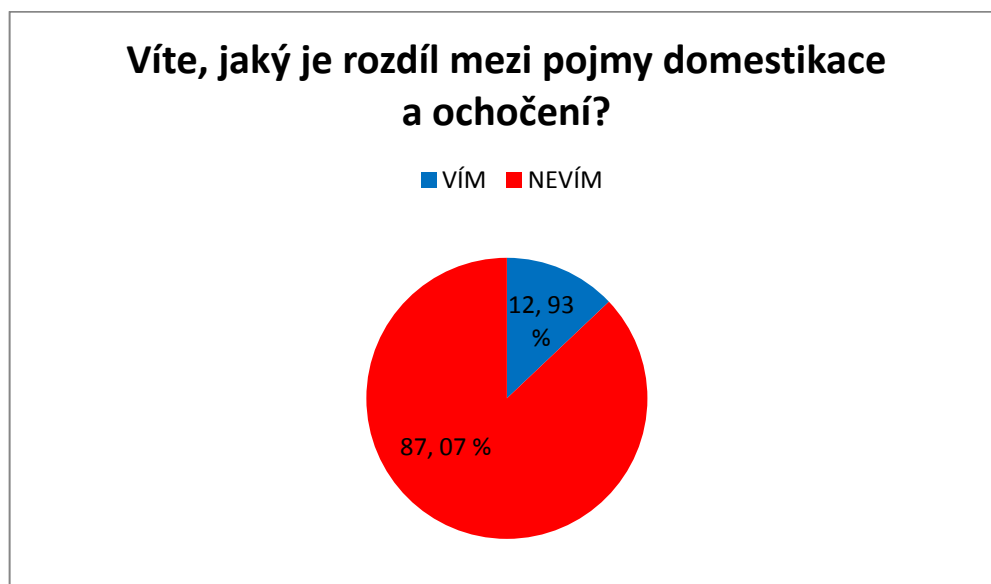
Názoru, že plemen psů je dnes více než 250, je zhruba stejná část chlapců i dívek. Dívky si o něco častěji myslí, že plemen je okolo dvou set, chlapci jsou naopak častěji názoru, že plemen psů je jen 150.

Graf 17: Porovnání názorů chlapců a dívek a počet uznávaných plemen psů, v procentech.

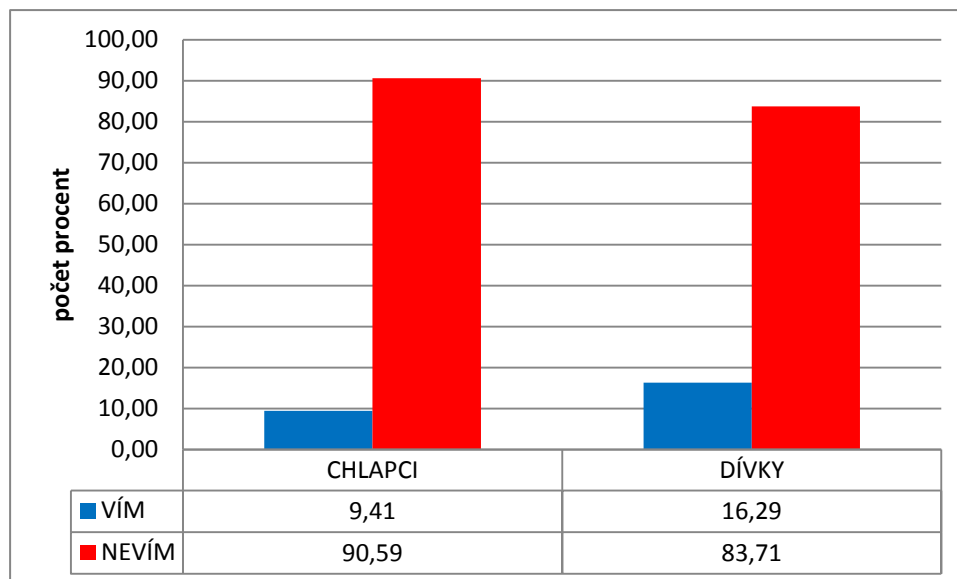
6.14 Víte, jaký je rozdíl mezi pojmy domestikace a ochočení?

Na poslední otázku z dotazníku, která se týkala rozdílu mezi domestikací a ochočením, odpovědělo všech 348 žáků. Žáci byli dotazováni, jestli vědí, jaký je rozdíl, z pohledu člověka – chovatele, mezi pojmy domestikace a ochočení.

Graf 18: Povědomí žáků o rozdílech mezi domestikací a ochočením, v procentech.

Ze všech dotazovaných žáků jich pouze 13 % ví, jaký je rozdíl mezi pojmy domestikace a ochočení. Naopak většina žáků a žákyň rozdíl nezná.

Graf 19: Porovnání povědomí chlapců a dívek o rozdílech mezi pojmy domestikace a ochočení, v procentech.

Častěji správnou odpověď na otázku, jaký je rozdíl, z pohledu člověka-chovatele, mezi pojmy domestikace a ochočení, věděly dívky. Naopak z chlapců zná rozdíl pouze necelá desetina.

7. DISKUSE

Výsledky průzkumu ukázaly, že žáci základních a středních škol mají na nebezpečnost některých našich šelem částečně zkreslené názory, zejména co se týká důvodu nebezpečnosti. Znalosti naopak prokázaly u otázky týkající se funkce vlka v ekosystému. Polovina žáků si myslí, že je prospěšný tím, že redukuje stavy zvěře a částečně plní funkci tzv. zdravotní policie. Jen asi 4 % žáků jsou názoru, že vlk přírodě škodí. Z části se potvrdily předpoklady, že se názory žáků z oblastí, kde se vyskytují velké šelmy, budou lišit od těch žáků, kteří žijí v oblastech, kde se žádná z velkých šelem již po dlouhou dobu nevyskytuje. V textu jsou uvedeny i výsledky jiných, často zahraničních průzkumů. Vzhledem k tomu, že tyto studie byly často zaměřeny pouze na podobné, nikoliv totožné téma, mohou být brány pouze jako orientační. Liší se v cílové skupině respondentů, přesnou formulací otázek či formou dotazování.

7.1 Pozorování velkých šelem

Zajímavá jsou poměrně vysoká čísla při pozorování velkých šelem. Zejména, pokud se podíváme na jednotlivé oblasti. To, že necelá polovina žáků ze Štrby viděla medvěda, se dá vysvětlit. Medvědi v této oblasti Vysokých Tater žijí a vyskytují se zde poměrně hojně. Často zacházejí i do obcí, kde hledají potravu. Že medvěda viděla necelá polovina žáků, je tedy možné. Překvapující jsou spíše údaje od pražských žáků. Z nich vidělo medvěda v přírodě téměř 8 %, což je druhé nejvyšší číslo ze všech oblastí. Avšak tito žáci velmi často uváděli, že medvědy spatřili buď ve Vysokých Tatrách (2x) anebo v národních parcích Spojených Států (Yellowstone National Park) a Kanady. Zarážející je také poměrně vysoký počet pozorování rysa šumavskými žáky. Je pravdou, že se na Šumavě rysové vyskytují, ale rys je velmi plachá šelma a je velmi obtížné jej zahlédnout. Tím spíše, že rysa viděla pětina tamních žáků. Obdobná situace nastává u pozorování vlka, kterého nejčastěji viděli žáci z Tater (kde ale vlci pravidelně žijí) a žáci z Moravskoslezských Beskyd (zde je výskyt vlků sporadický). Žáci z obou oblastí ale shodně uváděli, že vlky viděli ve Vysokých a Nízkých Tatrách, případně ve Spojených Státech či Kanadě. I přes to, že žáci uváděli jako místa pozorování oblasti, kde se vlci vyskytují, je procento žáků, kteří spatřili vlka, poměrně vysoké. Není

vyložené, že se mohlo v některých případech jednat o velké (pravděpodobně ovčácké) psy, které si žáci spletli s vlkem.

7.2 Nebezpečnost šelem člověku

Za nejnebezpečnější šelmu žáci považují medvěda, toho jich za nebezpečného považuje více než 90 %. Druhou šelmou v pořadí nebezpečnosti se umístil vlk obecný, kterého za nebezpečného považují tři čtvrtiny žáků. Více než polovina žáků si myslí, že liška může člověku ublížit. Za nejméně nebezpečné šelmy považují žáci psa domácího a rysa ostrovida. Je zajímavé, ale v tomto případě správné, že žáci častěji za nebezpečné považují domestikované domácí zvíře (psa domácího) než divokou šelmu (rysa ostrovida). Jejich názor se pravděpodobně odvíjí od konkrétních zkušeností, z doslechu od známých, ale také ze získaných informací z médií. V televizi se totiž daleko častěji objevují zprávy o napadení člověka psem než rysem, který na člověka neútočí.

Při porovnání výsledků z jednotlivých oblastí výzkumu je patrné, že žáci z Moravskoslezských Beskyd hodnotí velké šelmy v porovnání s jinými žáky nejméně často jako nebezpečné. To může být zapříčiněno osvětovými programy, které v této oblasti, z důvodu návratu těchto šelem, fungují. Naopak žáci z Vysokých Tater hodnotí šelmy jako nebezpečné člověku relativně nejčastěji. Výjimkou je pouze liška obecná, kterou možná v porovnání s ostatními tamními šelmami (medvěd, rys, vlk), nepovažují za tak nebezpečnou.

Pokud porovnáme výsledky s jinými, podobně zaměřenými výzkumy, zjistíme, že se jim podobají. Zejména co se týče pořadí nebezpečnosti vybraných šelem. Podle výzkumů v Norsku a Finsku, které provedl Røskaft et al. (2007), respektive Liukkonen et al. (2009), je zřejmé, že i tam veřejnost bere rysa jako nejméně nebezpečnou šelmu (v porovnání s vlkem a medvědem). Podobné pořadí vychází i v průzkumu Užíka & Adamcové – Kocianové (2007), kde je medvěd brán jako nejnebezpečnější, za ním následuje vlk. Poté se pořadí liší- následuje rys a liška (tudíž obrácené pořadí). Stejně je to i u Wechselbergerové et al. (2005), kde je pořadí nebezpečnosti (od nejnebezpečnějšího po nejméně nebezpečného) následující: medvěd hnědý, vlk obecný, rys ostrovid a liška obecná. Že tři čtvrtiny českých a slovenských žáků považují vlka za nebezpečného, je v porovnání s názory estonských žáků, ze kterých ho za nebezpečného považuje jen 42, 70 % (Randveer, 2001), až neuvěřitelné. Za nejnebezpečnější šelmu

považují medvěda i respondenti z Francie z oblastí Des Alpes-Maritimes a Savoie (Bath, 2000). Dále se ale domnívají, že rys je člověku daleko nebezpečnější než vlk, přitom se v obou těchto oblastech vlci po reintrodukcii vyskytují.

Lesoochranské zoskupenie VLK si v roce 1999 nechalo udělat výzkumy zaměřené na vnímání vlků ve slovenské přírodě. Podle jedné ze studií (podle agentury FOCUS) se zjistilo, že 55 % dotázaných zcela nebo částečně souhlasí s názorem, že vlk je člověku nebezpečný (Pačenovský & Gadó, 2003).

Podle průzkumu společnosti Cognitive s. r. o. proběhl v roce 2003 na popud WWW Maďarsko celostátní průzkum s názvem Velcí masožravci v Maďarsku, který měl přiblížit názory veřejnosti starší 15 let na tyto zvířata. Podle většiny dotázaných jsou všechny velké šelmy, tedy medvěd, vlk a rys, nebezpečné pro člověka. Lidé z vesnic a menších obcí obecně považují tyto šelmy za nebezpečnější než lidé z měst (Pačenovský & Gadó, 2003).

7.3 Důvody nebezpečnosti šelem

Názory na nebezpečnost šelem se většinou nezakládají na zkušenosti přímého kontaktu s danou šelmou. Často je obava ze zvířete způsobena zkreslenými informacemi či z doslechu od známých (Karlsson & Sjöström, 2007). To je patrné na odpovědích, které žáci udávali jako důvody k nebezpečnosti jednotlivých šelem.

Při porovnání důvodů nebezpečnosti vlka, rysa a medvěda u žáků s výzkumy Wechselbergerové et al. (2005) a Užíka & Adamcové – Kocianové (2007) zjistíme, že se respondenti v některých položkách a pořadí jejich četnosti shodnou. Ve všech třech průzkumech se na předních příčkách objevuje, že vlci mohou být nebezpeční, pokud nemají dostatek potravy, pokud jsou hladoví anebo pokud brání mláďata. Mezi dalšími často uváděnými odpověďmi jsou vlci nemocní vzteklinou a vlci ve smečce.

Podle Machalové (2011) si část obyvatel Moravskoslezských Beskyd o vlcih myslí, že: „*ten člověka i napadne nebo jak je hladový, tak napadne i člověka*“ (Machalová, 2011, str. 41).

Podle průzkumu veřejného mínění v Kysuckém regioně (n= 132), který udělalo Sdružení na ochranu lesa VLK (Lesoochranské zoskupení VLK) v roce 1999, se zjistilo, že podle třetiny dotázaných může být vlk člověku nebezpečný a podle další třetiny je vlk spíše nebezpečný. Dále se zjistilo, že podle čtvrtiny respondentů je vlk

krvelačný, podle 15 % spíše krvelačný a necelá polovina nevěděla, jak odpovědět (Pačenovský & Gadó, 2003).

U medvěda se jako nejčastěji udávaný důvod nebezpečnosti objevuje „*samice brání mláďata*“. Na předních příčkách se v různém pořadí objevují dále tyto odpovědi: překvapený medvěd, vyprovokovaný medvěd a hladový medvěd. Jako vždy nebezpečného ho u Wechselbergerové et al. (2005) lidé vzpomínali až jako desátou nejčastější odpověď, z žáků ho ale za vždy nebezpečného považovala více než polovina.

V obou slovenských průzkumem jsou respondenty nejčastěji jako důvody agrese rysů uváděny situace spojené s potravou (hlad či nedostatek potravy) nebo při nichž matka brání mláďata. Oba tyto důvody jsou ale žáky základních a středních škol prezentovány v nižší míře. Žáci se naopak nejčastěji obávají vyprovokovaného nebo vzteklinou nakaženého rysa.

Žáci nepovažují lišky za tak agresivní, jako považují medvěda či vlka. Lišku celkově za nebezpečnou považuje necelých 60 % žáků, z nichž je téměř 90 % názoru, že jsou nebezpečné jen kvůli možnému přenosu vztekliny na člověka. Takto vysoké číslo ukazuje i na dobrou informovanost žáků o nebezpečnosti vztekliny a jejích případných dopadech na člověka.

Zajímavé je zjištění, že stejná část žáků se domnívá, že za útoky psů může jejich přirozená agrese nebo špatný výcvik a výchova. Při součtu odpovědí týkajících se špatného zacházení se psy, zjistíme, že většina žáků a studentů si myslí, že útoky psů na člověka jsou podmíněné spíše lidmi (špatný a nezkušený majitel; špatný výcvik, vyprovokování psa, zásah do teritoria psa,...).

7.4 Funkce vlka v ekosystému

Polovina dotázaných žáků si myslí, že vlk je v přírodě prospěšný a jen asi 4 % žáků se domnívají, že vlci přírodě škodí. Bohužel třetina žáků nedokázala jednoznačně určit, jestli vlci přírodě škodí nebo jestli jí spíše prospívají. Také počet žáků, kteří uvedli, že vlk nemá v ekosystému žádný význam, je poměrně vysoký (více než desetina).

Podle průzkumu veřejného mínění slovenského obyvatelstva, které vypracovalo v roce 1999 Lesoochranárske zoskupení VLK (LZ VLK) se zjistilo, že čtvrtina dotázaných si myslí, že vlk přírodě škodí, spíše škodlivý je podle dalších 11 %

respondentů. Více než třetina dotázaných se nedokázala rozhodnout, jakou funkci zaujímá, pouze 13 % respondentů se domnívá, že je spíše prospěšný a podle 15 % je prospěšný (Pačenovský & Gadó, 2003).

Wechselbergerová et al. (2005) udává, že téměř tři čtvrtiny respondentů souhlasí s tvrzením, že: *„Přítomnost vlků v našich lesích je důležitá pro jejich zdravé fungování“*. Polovina respondentů ale v další otázce souhlasila s výrokem, že: *„vlci na Slovensku napáchají více škod než užitku“*. S tímto názorem nesouhlasilo pouze 31 % dotázaných. S výrokem: *„vlci, kteří žijí ve volné přírodě, jsou lidem nebezpeční“* souhlasilo 55 % respondentů.

V porovnání s výzkumem LZ VLK je patrné, že žáci mají o něco pozitivnější pohled na fungování vlků v přírodě. Je však ještě možné na jejich názoru něco změnit, zejména u těch žáků, kteří odpověděli *„nevím“* anebo *„nemá pro přírodu žádný význam“*.

Při porovnání odpovědí žáků 8. a 9. tříd ZŠ z Beskyd s názory převážně zletilých tamních obyvatel (Machalová, 2011), zjistíme, že v názoru, že vlk je v přírodě prospěšný, se přibližně shodují (37, 70 % žáků a třetina zletilých obyvatel). Nejčastějším důvodem, proč beskydští obyvatelé považují vlka za užitečného, bylo, že: *„loví nemocná a slabá zvířata“*, *„reguluje jejich počty“* a *„udržuje rovnováhu v přírodě“*. V názoru, že vlk přírodě škodí, se ale značně liší. Podle necelé třetiny tamních obyvatel je vlk škodlivý, stejného názoru jsou ale jen 3, 28 % beskydských žáků. Udanými důvody, proč beskydští obyvatelé považují vlky za škodlivé, jsou: *„tady je chovná oblast pro ovce a on je napadá“*; *„když se vlci dají do houfu, můžou tady v Beskydech zlikvidovat ovečky“*; *„s vlkem mají problém lidi, co pěstují ovce, z pohledu toho je škodlivý“*; *„pro místní je škodlivý“*. Také v názoru, že vlk nemá pro přírodu žádný význam, se jejich odpovědi značně liší. Podle Machalové (2011) se necelá pětina obyvatel domnívá, že vlk je v přírodě zbytečný, ze žáků je přitom názoru, že vlk nemá žádný význam, jen necelá desetina. Naopak téměř polovina beskydských žáků nevěděla, jak na otázku o funkci vlka odpovědět, z beskydských převážně dospělých obyvatel napsala odpověď *„nevím“* jen pětina.

7.5 Výskyt vlků v ČR

Na otázku, zda mohou v naší přírodě potkat vlka, okolo 70 % žáků odpovědělo, že *ANO*. Necelá třetina pak uvedla, že se u nás vlci nevyskytují. Pouze 1, 33 % žáků nevědělo, jak odpovědět. Že se na našem území vyskytují vlci, nejčastěji uváděli žáci z Beskyd (více než 80 %).

Do odpovědi, že u nás nelze potkat vlka byly zařazovány i odpovědi žáků, kteří psali, že: „*Vlk u nás není stálý*“; „*v současné době asi ne*“ a „*spíše ne, jen když se k nám zatoulají ze zahraničí*“. Z toho je patrné, že i část žáků, kteří odpověděli, že u nás nemohou potkat vlka, si je vědoma faktu, že se u nás čas od času vyskytují. Tyto odpovědi se přibližují i názorům obyvatel a návštěvníků Moravskoslezských Beskyd, z nichž se více jak 80 % respondentů domnívá, že se u nás vlci vyskytují. Že se u nás nevyskytují, uvedla necelá desetina beskydských obyvatel a tamních návštěvníků. Do těchto odpovědí ale byly rovněž započítány odpovědi „*občas tu projde*“; „*může tu zabloudit ze Slovenska*“; „*vzácně se sem zatoulá*“; „*výjimečně se tu pár jedinců ukáže*“; „*jen projdou, nejsou tu nastálo*“ aj. (Machalová, 2011).

Ze slovenských žáků jich je drtivá většina názoru, že se na Slovensku vlci vyskytují a pouze asi 2 % žáků nevěděla, jak odpovědět. Žádný z dotazovaných neuvedl, že na území Slovenska vlci nežijí. To odpovídá i zjištění Užíka & Adamcové – Kocianové (2007), kteří se ptali respondentů z celého Slovenska na početnost velkých šelem. Téměř polovina respondentů si myslí, že na Slovensku žije 1 – 500 vlků, necelá čtvrtina se domnívá, že jich tam žije 501 – 1000 a desetina se domnívá, že na Slovensku žije více než 1000 jedinců. Žádný z respondentů neuvedl, že se na území Slovenska vlci nevyskytují.

7.6 Podobnost plemen psů vlku

Plemena psů byla do dotazníku vybrána na podle jejich oblíbenosti mezi chovateli a na základě fyzické podobnosti s vlky (zejména pak velikosti, barvě, délce srsti nebo typu ocasu).

Největší část žáků si myslí, že z vybraných plemen psů je vlkům nejvíce podobný německý ovčák. Je to pravděpodobně zapříčiněno jeho podobností s vlky, volně svěšeným ocasem ale i tím, že ve většině kynologických literatur je s vlkem

porovnáván (postava, ocas, lebka, mozkovna,...). Německý ovčák je také pravděpodobně nejznámější z nabízených plemen. Jako druhé nejčastěji vybírané plemeno (s cca $\frac{1}{4}$ hlasů) žáci zvolili československého vlčáka. U tohoto plemene nemohou být nejmenší pochybnosti o jeho podobnosti s vlkem, neboť byl právě z vlka (a německého ovčáka) v nedávné době vyšlechtěn. Aljašský malamut je třetím nejčastěji udávaným plemenem. Podobnost s vlkem také nezapře, v některých filmech se dokonce namísto něj objevuje. Zajímavý je názor žáků na irského vlkodava, kterého jako nejpodobnější plemeno vlku volila více než desetina žáků. V tomto případě pravděpodobně část žáků vybírala na základě jména, v němž je vlk obsažen. Co se týká fyzické podobnosti, je velmi nepravděpodobné, že by si jej kdokoliv s vlkem spletl. Na dalších příčkách se umístili aljašský malamut, německá doga, irský setr, dobrman a zlatý retrívr. Mezi odpověďmi chlapců a dívek se neobjevily žádné výraznější rozdíly.

7.7 Orientace žáků o původu jejich psa

Cílem osmé otázky z dotazníku bylo zjištění, zda žáci někdy měli nebo momentálně mají psa. Dále jsem zjišťoval, jestli vědí, k čemu bylo plemeno jejich psa původně vyšlechtěno a zda ho k tomuto účelu používají.

Pětina žáků kdysi měla psa a téměř polovina psa dnes vlastní. Pouze třetina žáků psa nikdy neměla. Při porovnání odpovědí chlapců a dívek nejsou patrné téměř žádné rozdíly. K čemu bylo plemeno jejich psa vyšlechtěno, ví pouze třetina žáků.

Z žáků, kteří vědí, k čemu byl jejich pes (plemeno) původně vyšlechtěn, jich 12 % psa k tomuto účelu stále využívá a další čtvrtina částečně. Více než polovina žáků takto své psy nevyužívá. Vzhledem k tomu, že část žáků žije ve městě, je zjištění, že svého psa k jeho původnímu využití používá až 40 % z nich, poměrně překvapivé. Zvláště, pokud si uvědomíme, že mezi dnešní nejoblíbenější a nejčastěji rozšířená plemena patří zejména původně lovečtí a pastevečtí psi.

7.8 Oblíbenost velkých a malých plemen psů

Devátá otázka dotazníku se zabírala oblíbeností velkých a malých plemen psů.

Téměř dvě třetiny žáků upřednostňují velká plemena psů, mezi něž patří aljašský malamut, doberman německý ovčák, rhodeský ridgeback, či sibiřský husky. Tato plemena se více podobají svému předku – vlku. Čtvrtina žáků má raději malá plemena psů, která byla šlechtěním miniaturizována a jsou primárně určena jako společenští, případně lovečtí psi. Mezi tato plemena patří například bišonek, čivava, Jack Russell terrier, všechny formy jezevčků, trpasličí pudl, yorkšírský teriér. Zbytek žáků uvedl, že má rád oba typy plemen stejně (cca desetina žáků) nebo že nemá psy rád vůbec. Dívky o něco častěji psaly, že mají raději malá plemena anebo že mají rády oba typy plemen stejně.

7.9 Bojová plemena psů

Žáci jako „*bojová plemena*“ nejčastěji udávali dobrmаны, německé ovčáky, německé dogy, americké pitbulteriéry, rotvajlery, německé boxery, vlčáky (československé a Saarlosovy), buldoky, irské vlkodavy a rhodeské ridgebacky. Až na dalších příčkách se objevili bulteriéri a stafforširští bulteriéri. Pouze 0,25 % žáků uvedlo, že žádná oficiální kategorie „*bojových plemen*“ neexistuje.

Z tohoto seznamu je tedy patrné, že žáci za tzv. „*bojová plemena*“ považují pastevecká plemena (německý ovčák, československý vlčák, Saarlosovo vlčák, rotvajler,...) či lovecká plemena (irský vlkodav, rhodeský ridgeback,...). Z výše uvedených plemen se ale kdysi některá plemena opravdu používala k boji s jinými zvířaty (př.: buldoci, američtí pitbulteriéri). Tyto zápasy psů byly ve Velké Británii, odkud pochází nejvíce těchto plemen, omezeny již roku 1802 a v roce 1835 úplně zakázány (Findejs & Štěpánský, 1973). Od té doby byla plemena těchto psů šlechtěna k poslušnosti a chovatelé se snažili jejich pudy co nejvíce eliminovat. U některých plemen se to již zcela povedlo, př.: anglický buldok, u jiných se jejich pudy postupně vytrácejí (staffordšírský bulteriér, kterému se ve Velké Británii kvůli jeho lásce k dětem říká „*the Nanny Dog*“).

Dobrmán, který je podle největšího počtu dětí brán jako bojové plemeno, byl vyšlechtěn původně jako hlídač. Dnes je z důvodu velmi dobré cvičitelnosti a vysoké

inteligenci velmi často používán jako služební pes. Německý ovčák byl původním využitím pastevcem ovcí, dnes je brán jako společník, často také jako policejní či asistenční pes. Dá se snadno vycvičit. Někteří jedinci v důsledku špatných chovatelských programů trpí artritidou kloubů, očními chorobami, nervozitou, bázlivostí či agresivitou vůči ostatním plemenům psů (Fogle, 1999). Německá doga byla v dobách středověku válečný pes a používala se na lov velkých zvířat. Dnes je především hlídač a společník. Velmi dobře se snáší s ostatními psy. Americký pitbulteriér je produktem křížení staffordširského bulteriéra a bojového buldoka. Používal se k psím zápasům. Ve Švédsku je jeho chov zakázán, ve Velké Británii jsou psi kastrováni a opatrování mikročipy a do některých států USA nemá povolen vstup (Fogle, 1999). Toto plemeno, které vyvolává takovou hysterii, se však dá rukou zkušeného chovatele vycvičit. Bohužel si ho velmi často pořizují nezkušení chovatelé a lidé, kterým dělá dobře, mají-li vedle sebe někoho, kdo jim dodává aureolu důležitosti. Rotvajleři byli počátkem 19. století vyšlechtěni k hlídání stád a obydlí. Dnes se využívá jako policejní pes, společník a hlídač. Dá se velmi dobře vycvičit, někdy se však hůře snáší s jinými psy. Německý boxer (též pouze boxer) se používal k hlídání a zápasům s býky. Dnes se využívá především jako služební plemeno a společník. Dá se snadno vycvičit a díky své povaze (je hravý i v dospělosti) je velmi vhodný k dětem. Do kategorie vlčáci jsou zařazeni českoslovenští a Saarlosovi vlčáci. V rámci vyhodnocování dotazníku sem byly patrně přiřazeny i hlasy, které žáci chtěli dát německého ovčáku, protože mu i dnes spousta lidí říká vlčák. Obě tato mladá plemena (čs. a Saarlosovi vlčák) byla vyšlechtěna křížením německých ovčáků s vlky s cílem získat dokonalého služebního psa. Dnes se využívá jako společník. Anglický buldok byl dříve využíván k psím zápasům a zápasům s býky. Dnes jsou jeho bojové sklony zcela eliminovány a je z něj výborný, leč někdy tvrdohlavý, společník. Irský vlkodav je jedno z nejstarších plemen. Před 2000 lety ho do Irska přivezli pravděpodobně Římané. Poté byl využíván Kelty k lovu vlků. Dnes se používá již jen jako společník. Výborně se snáší s jinými psy a svým majitelům je velmi věrný. Předci rhodeského ridgebacka se používali k lovu lvů v Africe. Dnes se k lovu jakékoliv zvěře používá výjimečně, spíše ho lidé využívají jako společníka a hlídače.

Podle amerického výzkumu z roku 1990 (Avner & Baker, 1991), který se zabýval okolnostmi napadení dospělých a dětí psy, se zjistilo, že většina psů (54, 00 %),

kterí napadli člověka, byla na oploceném pozemku, na vodítku nebo přivázání k psí boudě. Z toho je patrné, že tito psi byli pravděpodobně něčím vyprovokováni (hlídali dům) nebo to byla zjevná chyba majitele (v případě psa na vodítku). Zbylých 46, 00 % psů, kteří napadli člověka, bylo prokazatelně vyprovokováno nevhodným chováním člověka a jen se bránilo. Nejčastěji napadala tato plemena: německý ovčák, americký pitbulteriér, kříženci, rotvajler a dobrman.

7.10   *Názory žáků na původ psa domácího*

Nejčastějším názorem žáků na původ psa je, že pes pochází z vlka (téměř 64 %). Tuto odpověď psaly o něco častěji dívky. Necelá třetina respondentů nedokázala uvést žádné zvíře jako předka a napsalo „nevím“. Mezi názory na předka psa se objevovalo, že psi pocházejí z divokého psa, z křížení vlků a kojotů, z lišek, egyptských psů, ale i z vakovlků nebo hyen. Žáci tedy uváděli jako předky psů nejčastěji psovitě šelmy. Tyto na první pohled zvláštní odpovědi se však mohou zakládat na tvrzeních zoologů 18. až 20. století, tedy Pallase, Darwina či profesora Julia Komárka. Tyto názory na původ psa domácího však byly v nedávné době definitivně vyvráceny. Zajímavé jsou právě názory žáků, že psi pocházejí z vakovlků a hyen. Tedy že pes může pocházet z vačnatce nebo hyenovité šelmy. Žádný z žáků neuvedl jako možného předka šakala, který se stejně jako kojoti může s vlky volně křížit.

Při porovnání odpovědí žáků z jednotlivých oblastí, zjistíme, že nejčastěji udávali vlka žáci z Vysokých Tater, naopak nejméně často středočeští a šumavští žáci. Právě žáci ze Šumavy nejčastěji odpovídali „nevím“ a to dokonce častěji, než že pes pochází z vlka. Oproti tomu tatranští žáci nejméně často odpovídali, že nevědí, z jakého zvířete psi pocházejí. Největší variabilita odpovědí se vyskytla u středočeských žáků, kteří jako možné předky psů uváděli vlky, vakovlky, lišky, divoké psy, psy dingo a dokonce ryby. Tato odpověď ale nebyla počítána do tabulky celkových odpovědí. Právě z odpovědí, že psi pocházejí z ryb nebo z dinosaurů (u šumavských žáků) je patrné, že žáky jako první nenapadl přímý předek psů, ale šli daleko více k počátkům evoluce.

7.11   *Názor žáků na počet plemen psů*

Z odpovědí žáků na současný počet plemen psů je zřejmé, že nemají dobré představy o jejich variabilitě. Více než třetina žáků správně uvedla, že plemen psů je více než 250, ale současně s tím se dohromady téměř polovina žáků domnívá, že plemen je pouze 150 nebo okolo dvou set. Asi 4 % žáků nebyla schopna vybrat jednu z nabízených možností a napsali „nevím“.

7.12   *Víte, jaký je rozdíl mezi pojmy domestikace a ochočení?*

Většina žáků nemá představu, jaký je rozdíl mezi domestikovaným a ochočeným zvířetem. Žáci často ve vysvětlení uváděli, že se jedná o totožné pojmy. To mohlo být způsobené tím, že se např. v angličtině výraz *domestication* používá jako synonymum pro oba tyto výrazy. Někteří žáci si rozdíl mezi pojmy byli vědomi, ale zaměnili jejich význam.

8. VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ

Vyhodnocení hypotéz

H1: Žáci ZŠ a SŠ za naši nejnebezpečnější šelmu považují medvěda hnědého.

Tato hypotéza se potvrdila. Žáci ze všech oblastí výzkumu považují medvěda hnědého častěji za nebezpečného než jiné šelmy.

H2: Žáci ZŠ a SŠ za nejčastější důvod nebezpečnosti lišek považují vzteklinu.

Tato hypotéza se také potvrdila. Žáci vzteklinu považují za nejčastější důvod nebezpečnosti lišek.

H3: Více než tři čtvrtiny žáků považují vlka v přírodě za prospěšného.

Tato hypotéza se nepotvrdila, pouze polovina žáků je přesvědčena o prospěšnosti vlka v přírodě. Třetina žáků pak neví, jako funkci vlk v ekosystému zaujímá.

H4: Žáci za tzv. „*bojová plemena psů*“ považují plemena molossoidního typu.

Tato hypotéze je vyvrácená. Ze všech 34 plemen psů, která žáci udávali za tzv. „*bojová*“, jich pouze 11 patří mezi molossoidní. Mezi deseti nejčastěji volenými plemeny se jich však vyskytuje pět, zbytek plemen pak v první desítce pomyslného žebříčku tvoří plemena lovecká a ovčácká.

H5: Více než polovina žáků ZŠ a SŠ zná rozdíl mezi pojmy domestikace a ochočení.

Tato hypotéza se nepotvrdila. Pouze 13 % žáků zná rozdíl, zbylých 87 % tyto pojmy nerozlišuje nebo si plete jejich význam.

9. ZÁVĚR

Práce přinesla následující výsledky: žáci a studenti se obávají přítomnosti velkých šelem. Za nejnebezpečnějšího živočicha ve vztahu ke konfliktům s člověkem pokládají z volně žijících šelem medvěda hnědého, což je podstatná a správná informace. Za druhou nejnebezpečnější šelmu pokládají vlka obecného, což skutečnosti spíše neodpovídá. Škody působené vlky se týkají nanejvýš hospodářských zvířat, a i tam je jejich škodlivost vnímána chovateli velmi citlivě, dokonce až přehnaně. Jako třetí v pořadí nebezpečnosti vychází liška (patrně důsledek informovanosti o nebezpečnosti vztekliny). Čtvrtý živočich v tomto pomyslném pořadí se tázaným jeví pes domácí. Tento výsledek je překvapivý, protože právě napadení člověka psy je věnována intenzivní mediální pozornost. Jako poslední živočich se dotazovaným jeví rys ostrovid, tento výsledek je sice správný, zároveň ale překvapivý, protože debata o přítomnosti a škodlivosti rysa je v Čechách intenzivně vedena již 30 let.

Za důvod nebezpečnosti pokládají tázaní agresivitu šelem, což neodpovídá skutečnosti. Míra agresivity šelem je záležitost velmi relativní, popsána konkrétně u jednotlivých druhů. Většina útoků na člověka, na kterých byly účastny volně žijící velké šelmy, se děje v důsledku nedodržování základních pravidel chování lidí v lokalitách výskytu, přičemž podle dostupných údajů je nejméně 90% případů způsobeno medvědem hnědým. Zajímavé jsou udávané důvody nebezpečnosti psa domácího. Žáci za nejčastější důvod agrese psů považují vzteklinu, která však byla na většině našeho území vymícena. Jako druhý nejčastější důvod uvádí stejná část respondentů přirozenou agresi psů a jejich špatný výcvik.

Pozoruhodné výsledky poskytlo porovnání českých a slovenských tazatelů, i jednotlivých segmentů vzorku z České republiky. Žáci z Vysokých Tater, tedy oblasti výskytu všech velkých šelem, považují tyto velké savce častěji za nebezpečné než dotazovaní z jiných oblastí. Naopak žáci z Moravskoslezských Beskyd, oblasti občasného výskytu a centra informačních kampaní o velkých šelmách, vnímají medvěda hnědého, vlka obecného a rysa ostrovida za méně nebezpečné než žáci z jiných částí České republiky.

Zajímavá zjištění přináší i mínění žáků o funkci vlka v přírodě. Pouze polovina z nich si myslí, že vlk je v přírodě prospěšný a celá třetina neví, jestli vlci v přírodě škodí nebo jí naopak prospívají.

Jako plemeno psa nejvíce podobné vlku se respondentům jeví německý ovčák. Z žáků, kteří někdy vlastnili psa, jich jen třetina ví, k čemu byl původně vyšlechtěn. Dotazovaní za tzv. „*bojová plemena psů*“ nejčastěji považují dobermany, německé ovčáky a německé dogy, tedy plemena původně lovecká a ovčácká.

Žáci za předky dnešních domácích psů považují zejména vlky, méně často pak jiné psovitě šelmy.

Výsledky této práce mohou být nápomocny při osvětě žáků i širší veřejnosti spojené s návratem velkých šelem do naší přírody.

10. POUŽITÁ LITERATURA

- 1) ADAMEC, M. *Priechodné hranice pre veľké šelmy: Rozšírenie, stav a ochrana vlka (*Canis lupus*) a rysa (*Lynx lynx*) na Slovensku*. Budapest: PRO Vision Stúdió, 2003.
- 2) ANDĚRA, M. (1999): Rys ostrovid. In: *Svět zvířat II, Savci 2*, Pp: 64-66. Albatros, Praha –
- 3) ANDĚRA, M., J. ČERVENÝ, L. BUFKA, D. BARTOŠOVÁ a P. KOUBEK. *Současné rozšíření vlka obecného (*Canis lupus*) v České republice: Recent distribution of the wolf (*Canis lupus*) in the Czech Republic*. *Lynx*. 2004, č. 35, s. 5-12. ISSN 0024-7774.
- 4) ANDRESKA, Jan a L. HANEL. *Vybrané kapitoly z autekologie a demekologie živočichů*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2009, 237 s. ISBN 978-80-246-1770-1 (BROŽ.) :.
- 5) ANDRESKA, Jiří a E. ANDRESKOVÁ. *Tisíc let myslivosti*. 1. vyd. Vimperk: TINA, 1993, 442 s. ISBN 80-856-1812-5.
- 6) ANDRESKA, Jiří. *Lovy bez psů, záhada paleolitu*. Čtení o psech, čtení pro dobrou pohodu: Magazín. Praha: Magnet-Press, 1991. ISSN 80-85434-00-8.
- 7) AVNER, J. R. a M. D. BAKER. *Dog Bites in Urban Children*. *Pediatrics*. 1991, 88:1, s. 55 - 57.
Dostupné z: <http://pediatrics.aappublications.org/content/88/1/55.full.pdf+html>
- 8) BARTOŠOVÁ, D. *Beskydští medvědi „sčítání“ prospali: Výsledky mapování velkých šelem v CHKO Beskydy v roce 2010*. In: [online]. 2010 [cit. 2012-03-05].
Dostupné z: <http://www.beskydy.cz/content/clanek.aspx?clanekid=18596&lid=1>
- 9) BATH, A. 2000. *Human dimensions in wolf management in Savoie and Des Alpes Maritimes*, France: Results targeted toward designing a more effective communication campaign and building better public awareness materials. Memorial University of Newfoundland, Department of Geography. [internet].

[cit. 25. 3. 2012]. Dostupné z: <http://www.lcie.org/Docs/HD/LCIE%20Bath%20Wolves%20in%20the%20French%20Alps.pdf>

- 10) BENEŠ, J., P. KÜMPEL a O. MATOUCH. Profylaxe lyssy: Konsensus představitelů infekčních pracovišť v ČR a NRL pro vzteklinu. *Klinická mikrobiologie a infekční lékařství*. 2003, roč. 4, č. 4, s. 186-196. [cit. 2012-02-24] Dostupné z: <http://www.infekce.cz/Standardy/lyssa2003.pdf>
- 11) BJORNERFELDT, S., M. T. WEBSTER a C. VILÀ. COLD SPRING HARBOR LABORATORY PRESS. *Relaxation of selective constraint on dog mitochondrial DNA following domestication*. *Genome Research* [online]. 2006-06-29, roč. 16, č. 8, s. 990-994 [cit. 2012-02-26]. DOI: 10.1101/gr.5117706. Dostupné z: <http://www.genome.org/cgi/doi/10.1101/gr.5117706>
- 12) BOITANI, L., Action plan for the conservation of wolves in Europe (*Canis lupus*). *Nature and environment*, No. 113. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2000, 86 s. [cit. 2012-02-24]
Dostupné z: <http://www.ruralpini.it/file/commenti/Piano%20lupo.pdf>
- 13) BREITENMOSER U, CH. BREITENMOSER-WÜRSTEN, H. OKARMA, T. KAPHEGYI, U. KAPHYGYI, U. WALLMANN, U. M. MILLER. 2000. Action plan for the conservation of the Eurasian Lynx (*Lynx lynx*) in Europe. *Nature and environment*. No. 112. Strasbourg: Council of Europe Publishing. 69 s.
- 14) BUFKA, L., M. HEURICH, T. ENGLEDER, M. WÖLFL, J. ČERVENÝ, W. SCHERZINGER. 2005. Wolf occurrence in the Czech-Bavarian-Austrian border region – review of the history and current status. *Silva Gabreta*. 11 (1): 27–42.
- 15) ČERNÝ, J. *Až potkáte šakala*. Příroda: divoká, nespoutaná, živá, křehká, ohrožená. 2011, č. 13, s. 60-65. ISSN 1803-3318.
- 16) ČERVENÝ J, P. KOUBEK, L. BUFKA. 2005a. Velké šelmy v České republice: I. Mýty a skutečnost. *Vesmír*. 84 (11): 656–661.
- 17) ČERVENÝ J, P. KOUBEK. 2006a. Medvěd je opět stálým druhem naší zvěře. *Svět myslivosti* 7 (11): 6–8.

- 18) ČERVENÝ J., D. BARTOŠOVÁ, M. ANDĚRA a P. KOUBEK. (2004a). Současné rozšíření medvěda hnědého (*Ursus arctos*) v České republice. (Recent distribution of the brown bear (*Ursus arctos*) in the Czech Republic.) *Lynx* 35: 19-26.
- 19) ČERVENÝ J., P. KOUBEK, L. BUFKA. 2005a. Velké šelmy v České republice: I. Mýty a skutečnost. *Vesmír*. 84 (11): 656–661.)
- 20) ČERVENÝ J., P. KOUBEK, L. BUFKA. 2006b. Velké šelmy v České republice. III. Medvěd hnědý. *Vesmír*. 85 (1): 20–25.
- 21) ČERVENÝ, J., P. KOUBEK a L. BUFKA. Eurasian lynx (*lynx lynx*) and its chance for survival in central europe: the case of the Czech republic. *Acta Zoologica Lituanica*. 2002, roč. 12, č. 4, 428 - 432. ISSN 1392-1657.
- 22) ČERVENÝ, J., P. KOUBEK a L. BUFKA. *Velké šelmy v naší přírodě*. 1. vyd. Praha: Koršach, 1998, 32 s. ISBN 80-900346-8-3.
- 23) ČERVENÝ, J., *Encyklopedie myslivosti*. Vyd. 1. Praha: Ottovo nakladatelství, 2004, 591 s. ISBN 80-718-1901-8
- 24) ČERVENÝ, J., Myslivec a rys, dva lovci a jedna kořist – srnčí zvěř. *Svět myslivosti*. 2006, roč. 7, č. 3, s. 8-11.
Dostupné z: <http://svetmyslivosti.silvarium.cz/content/view/66/9/>
- 25) DARWIN, CH., *O vzniku druhů přírodním výběrem*. Vyd. 3. Překlad Emil Hadač, Alena Hadačová, Hana Marsault-Rejlková. Praha: Academia, 2007, 579 s. ISBN 978-80-200-1492-4 (Váz.).
- 26) FEJKLOVÁ, P., J. ČERVENÝ, P. KOUBEK, D. BARTOŠOVÁ a L. BUFKA. Poznámky k potravě vlka obecného (*Canis lupus*) v České republice: On diet of the wolf (*Canis lupus*) in the Czech republic. *Lynx*: Praha. 2004, č. 35, s. 27-33. ISSN 0024-7774.
- 27) FINDEJS, J. a K. ŠTĚPÁNSKÝ. *Psi společenských plemen*. Praha: SZN, 1973, 262 s.
- 28) FOGLE, B. a T. MORGAN. *Encyklopedie psů*. Vyd. 3. Praha: Fortuna Print, 1999, 312 s. ISBN 80-861-4427-5.

- 29) GAISLER, J. a J. ZIMA. *Zoologie obratlovců*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Academia, 2007, 692 s. ISBN 978-802-0014-849.
- 30) GAISLER, J.. *Za oponou přírody*. 1. vydání. Ilust. J. DUNGEL. Red. P. JIRÁKOVÁ. Praha: Panorama, 1985, 164 s. ISBN 11-024-85
- 31) HELL, P. *Priechodné hranice pre veľké šelmy: Historické rozšírenie a populačná hustota vlka na Slovensku*. Budapest: PRO Vision Stúdió, 2003
- 32) HELL, P., Rozšírenie a početnosť rysa na Slovensku in PÁL GADÓ, G. a S. PAČENOVSKÝ, *Priechodné hranice pre veľké šelmy*. Budapest: PRO Vision Stúdió, 2003.
- 33) HNUTÍ DUHA. Šelmy.cz: *Biologie medvěda hnědého (potrava, zimní spánek, teritorium, rozmnožování)* [online]. Olomouc, 2012a [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://www.selmy.cz/old/medved/biologie/>
- 34) HNUTÍ DUHA. Šelmy.cz: *Jak se chovat v oblastech s výskytem medvěda* [online]. Olomouc, 2012b [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://www.selmy.cz/medved/jak-se-chovat-v-oblastech-s-vyskytem-medveda/>
- 35) HNUTÍ DUHA. Šelmy.cz: *Rys pardálový na hranici přežití* [online]. Olomouc, 2012c [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://www.selmy.cz/ohrozeni/migracni-koridory/rys-pardalovy/>
- 36) HNUTÍ DUHA. Šelmy.cz: *Video: V Javorníkách se podařilo natočit vzácného rysa ostrovida* [online]. Olomouc, 2012d [cit. 2012-04-10]. Dostupné z: <http://www.selmy.cz/tiskove-zpravy/video-v-javornikach-se-podarilo-natocit-vzacneho-rysa-ostrovida/>
- 37) HNUTÍ DUHA. Šelmy.cz: *Rozšíření medvěda hnědého* [online]. Olomouc, 2012e [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.selmy.cz/medved/rozsireni/>
- 38) HNUTÍ DUHA. Šelmy.cz: *Rozšíření rysa ostrovida* [online]. Olomouc, 2012f [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.selmy.cz/rys-ostrovid/rozsireni/>

- 39) HNUTÍ DUHA. Šelmy.cz: *Rozšíření vlka obecného* [online]. Olomouc, 2012g [cit. 2012-04-03].
Dostupné z: <http://www.selmy.cz/vlk/rozsireni-vlka/>
- 40) CHRÁSKA, M.. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2007, 265 s. ISBN 978-80-247-1369-4.
- 41) JAKUBA, T., J. KOTTTEROVÁ, M. FEJSÁKOVÁ, M. ONDRAŠOVIČ a J. MAREKOVÁ. Prečo spôsobuje domestikácia psa vedcom bolesti hlavy?. *Vesmír*: [obrazová publikace]. Praha: Euromedia Group, 2010, č. 89, s. 676-678.
- 42) KARLSSON J., SJÖSTRÖM M. 2007. Human attitudes towards wolves, a matter of distance. *Biological Conservation*. 137: 610–616. [internet]. [cit. 25. 3. 2012].
Dostupné z: http://www.fws.gov/filedownloads/ftp_region6_upload/2011%20WY%20delisting/Literature%20cited/Karlsson%20and%20Sjostrom%202007.pdf
- 43) KHOLOVÁ, H.. *Historie psiho rodu*. 1. Praha: Práce, 1987, 328 s. Delfin. ISBN 24-007-87.
- 44) KODIAK NATIONAL WILDLIFE REFUGE. *Bear Facts Kodiak National Wildlife Refuge* [online]. 2012 [cit. 2012-02-26].
Dostupné z: http://kodiak.fws.gov/wildlife_bearfacts.htm
- 45) KOMÁREK, J., Hovoříme o zvířatech, Praha: Život a práce, 1940
- 46) KOUBEK, P. a J. ČERVENÝ. The Golden Jackal (*Canis aureus*) – a new mammal species in the Czech Republic: Šakal obecný (*Canis aureus*) – nový druh savce v České republice. *Lynx*: Praha. 2007, č. 38, s. 103-106. ISSN 0024-7774.
- 47) KOUBEK, P., L. NOVOTNÝ a J. ČERVENÝ. Šakal obecný v České republice. *Svět myslivosti*: Měsíčník pro myslivce a přátele přírody [online]. 2008, roč. 9, č. 4 [cit. 2012-02-24].
Dostupné z: <http://svetmyslivosti.silvarium.cz/content/view/1281/>

- 48) KUTAL, M.. *Velké šelmy v českých lesích: Význam přítomnosti vlků, rysů a medvědů z pohledu ochrany přírody a myslivosti*. Hnutí DUHA Olomouc. Olomouc: Tiskárna TiNa, 2007. [cit. 2012-02-24] Dostupné z: <http://www.hnutiduha.cz/olomouc/data/publications/velke-selmy-info.pdf>
- 49) LANG, J., V. KOCIAN a O. PRAVDA. *Zoologie II: pro studující pedagogických fakult*. Praha: SPN, 1965. ISBN 16-911-65.
- 50) LINNELL J. D. C., R. ANDERSEN, Z. ANDERSONE, L. BACIAUSKAS, J. C. BLANCO, L. BOITANI, . BRAINERD, U. BREITENMOSER, I. KOJOLA, O. LIBERG, J. LOE, H. OKARMA, H. C. PEDERSEN, C. PROMBERGER, H. SAND, E. J. SOLBERG, H. VALDMANN & P. WABAKKEN., 2002: *The fear of wolves: A review of wolf attacks on humans*. NINA Norsk institut for naturforskning, Oppdragsmelding, 731: 1–65.
- 51) LIUKKONEN T, S. MYKRÄ, J. BISI, S. KURKI. 2009. Conflicts and compromises in lynx (*Lynx lynx*) conservation and management in Finland. *Wildl. Biol.* 15: 165–174.
- 52) LORENZ, K.. *Život se psem není pod psa: s původními perokresbami autora*. Vyd. 1. Překlad Josef Kosek, Božena Koseková. Ilustrace Konrad Lorenz. Praha: Granit, 1997, 128 s. ISBN 80-858-0557-X.
- 53) MACHALOVÁ, L.. *Velké šelmy v CHKO Beskydy z pohledu místních obyvatel a návštěvníků*. Olomouc, 2011. Diplomová práce. Katedra ekologie a ŽP PřF UP v Olomouci. Vedoucí práce RNDr. Vlastimil Kostkan, Ph.D. Dostupné z: http://theses.cz/id/zwgvnj/DP_Machalova_final.pdf.
- 54) MEANEY, C. a G. P. BEAUVAIS. Species Assessment for Canada Lynx (*Lynx canadensis*) in Wyoming. September 2004. United States Department of the Interior, *Bureau of Land Management*.
- 55) MEJZR, M.. *Pes domácí a okolnosti jeho domestikace*. Praha, 2010. Bakalářská práce. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Katedra biologie a environmentálních studií, Vedoucí práce Ing. Jan Andreska, Ph.D.

- 56) MIKULA, A. *Zvířata a jejich osudy*. Z. HOLEČEK. Praha: Orbis, 1972, 275 s. ISBN 11 – 106 - 72.
- 57) MORELL, V. EVOLUTIONARY BIOLOGY: The Origin of Dogs. *Science* [online]. roč. 276, č. 5319, s. 1647-1648 [cit. 2012-02-25]. ISSN 00368075. DOI: 10.1126/science.276.5319.1647.
Dostupné z: <http://www.sciencemag.org/cgi/doi/10.1126/science.276.5319.1647>
- 58) NAJMANOVÁ, D. a Z. HUMPÁL. *Atlas plemen psů*. Praha: SZN, 1981, 272 s.
- 59) NORTH AMERICAN BEAR CENTER. *Brown / Grizzly Bear Facts* [online]. 2012 [cit. 2012-02-26].
Dostupné z: http://www.bear.org/website/index.php?option=com_content&view=article&id=68:brown--grizzly-bear-facts&catid=21&Itemid=47
- 60) NOWAK, S. a R. MYSLAJEK. Wolves in Poland - distribution, ecology, threats and conservation activities. In: KUTAL, M. a R. RIGG. *Perspectives of wolves in Central Europe*: proceedings from the conference held on 9th April 2008 in Malenovice, Beskydy Mts., Czech Republic. Olomouc: Hnutí Duha, 2008, s. 25-26. ISBN 978-80-254-3778-0.
Dostupné z: http://slovakwildlife.org/pdf/Wolf_conference_2008_proceedings.pdf
- 61) PAČENOVSKÝ, S. a G. P. GADÓ. Prijatie veľkých mäsožravcov verejnosťou. In: GADÓ, György Pál a Samuel PAČENOVSKÝ. *Priechodné hranice pre veľké šelmy*. Budapest: PRO Vision Stúdió, 2003, s. 38-40.
Dostupné z: http://www.selmy.cz/data/Vlky_a_rysi_wwf_2003.pdf#page=36
- 62) PČOLA, Š.. Current status of the bear population in the Slovak Eastern Carpathians. In: *The integrated solution to the problem of nuisance bears (Ursus arctos)*. (2003a). Rigg R. and Baleková K. eds. Conference proceedings, Nová Sedlica, Slovakia 11-12. 4. 2002: 127-130.
- 63) PČOLA, Š., *Terénne skúsenosti na oboch stranách hraníc*: Vlk dravý (*Canis lupus*) a rys ostrovid (*Lynx lynx*) v slovenských Východných Karpatoch. In: GADÓ, György Pál a Samuel PAČENOVSKÝ. *Priechodné hranice pre veľké*

- šelmy. Budapest: PRO Vision Stúdió, 2003b, s. 42-50.
Dostupné z: http://www.selmy.cz/data/Vlky_a_rysi_wwf_2003.pdf#page=36
- 64) PELIKÁN, J., *Základy empirického výzkumu pedagogických jevů*. 2. nezměněné vydání. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1916-3.
- 65) RANDVEER T. 2001. *Estonians and the wolf*. 8 s. Workshop on human dimensions of large carnivores. Siauliai University, Lithuania. [internet]. [cit. 25. 3. 2012].
Dostupný z: <http://www.lcie.org/Docs/HD/Randveer%20wolves%20in%20Estonia.pdf>.
- 66) REICHHOLF, J., *Savci*. Vyd. 2. Překlad Arnošt Kotyk, Helena Mallotová. Ilustrace Fritz Wendler. V Praze: Knižní klub, 2006, 287 s. Průvodce přírodou (Euromedia Group - Knižní klub). ISBN 80-242-1637-X.
- 67) REVENKO, I. A. Brown bear (*Ursus arctos piscator*) reaction to humans on Kamchatka, , Kamchatka Ecology and Environmental Institute, *Int. Conf. Bear Res. and Manage.* 1994, roč. 9, č. 1, s. 107-108.
Dostupné z: http://www.bearbiology.com/fileadmin/tpl/Downloads/URSUS/Vol_9/Revenko_Vol_9.pdf
- 68) RIGG R. a M. ADAMEC *Status, ecology and management of the brown bear (Ursus arctos) in Slovakia*. Slovak Wildlife Society, Liptovský Hrádok. (2007). 128 pp.
- 69) RIGG R., S.FINĎO, M. WECHSELBERGER, M. L. GORMAN, C.SILLERO-ZUBIRI a D. W. MACDONALD. Mitigating carnivore - livestock conflict in Europe: Lessons from Slovakia. *Fauna & Flora International: Oryx*, 2011, 45 (2), 272–280. DOI: 10.1017/S0030605310000074.
Dostupné z: http://www.journals.cambridge.org/abstract_S0030605310000074
- 70) RØSKAFT E., B. HÄNDEL, T. BJERKE a B. P. KALTENBORN. Human attitudes towards large carnivores in Norway. *Wildlife biology*. 2007, č. 13, s. 172-185.
Dostupné z: <http://www.lcie.org/docs/HD/R%C3%B8skraft%20WB%20Large%20carnivore%20attitudes%20in%20Norway.pdf>

- 71) SAVOLAINEN, P., Y. ZHANG, J. LUO, J. LUNDEBERG a T. LEITNER. Genetic Evidence for an East Asian Origin of Domestic Dogs. *Science* [online]. 2002, roč. 298, č. 5598, s. 1610-1613 [cit. 2012-02-27]. ISSN 00368075. DOI: 10.1126/science.1073906.
Dostupné z: <http://www.sciencemag.org/cgi/doi/10.1126/science.1073906>
- 72) ŞELARU N. a O. IONESCU. Stav a manažment hnedého medveďa v Rumunsku. (Status and management of the brown bear in Romania.) In: *Zborník referátov z medzinárodnej konferencie Levice, 12. 03. 2005*. Výskumný ústav živočíšnej výroby, (2005). Nitra: 27-34. (in Slovak.)
- 73) SLOVAK WILDLIFE SOCIETY. Wwww.medvede.sk: *Čo robiť pri stretnutí?* [online]. 2012c [cit. 2012-02-26].
Dostupné z: <http://www.medvede.sk/index.php?action=stretnutie>
- 74) SLOVAK WILDLIFE SOCIETY. Wwww.medvede.sk: *Medvede na Slovensku: Európske populácie* [online]. 2012a [cit. 2012-02-26].
Dostupné z: <http://www.medvede.sk/?action=europa>
- 75) SLOVAK WILDLIFE SOCIETY. Wwww.medvede.sk: *Medvede na Slovensku: Odstrel a ochrana* [online]. 2012b [cit. 2012-02-26].
Dostupné z: <http://www.medvede.sk/index.php?action=lovaochrana>
- 76) SLOVAK WILDLIFE SOCIETY. Wwww.medvede.sk: *Medvede u nás* [online]. 2012d [cit. 2012-02-26]. Dostupné z: <http://www.medvede.sk/?action=udaje>
- 77) SLOVAK WILDLIFE SOCIETY. Wwww.medvede.sk: *Vedecký výskum: Potrava medveďov na Slovensku* [online]. 2012e [cit. 2012-02-26].
Dostupné z: <http://www.medvede.sk/?action=potrava>
- 78) SMITHSONIAN NATIONAL ZOOLOGICAL PARK: North America. *Bobcat* [online]. [cit. 2012-02-21].
Dostupné z: <http://nationalzoo.si.edu/animals/northamerica/facts/bobcatfacts.cfm>
- 79) SOUKUP, J.. Podvedení psi: *O tzv. bojových plemenach bez predsudků*. In: NEZVAL. Česká televize [online]. centrum divadelní a hudební tvorby ČT,

20.4.2003 [cit. 2012-02-28].

Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1106768962-podvedeni-psi/203542152450001/>

- 80) SZABÓ, L., M. HELTAI, J. LANSZKI a E. SZÖCS. An indigenous predator, the golden jackal (*Canis aureus* L. 1758) spreading like an invasive species in hungary. Bulletin USAMV-CN. 2007, 63-64.
- 81) ŠKALOUD, V.. *Liška a větší šelmy: psík mývalovitý, mýval, liška, šakal, medvěd, rys, kočka*. Vyd. v češtině 1. Ilustrace Oldřich Tripes. Praha: Brázda, 2009, 259 s. Naše srstnatá zvěř. ISBN 978-80-209-0372-3.
- 82) TICHÁ, V. a A. HAVLOVÁ. *Bojová plemena psů*. 2005. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/publ_izurnal/_zprava/153116
- 83) TOMAN, A. Návrat evropského tygra. *Příroda: divoká, nespoutaná, živá, křehká, ohrožená*. 2011, č. 13, s. 15-21. ISSN 1803-3318.
- 84) UHLÍKOVÁ J, T. MINÁRIKOVÁ, J. ČERVENÝ. 2008. Rys ostrovid v České republice. *Ochrana přírody*. 63 (2): 21–23.
- 85) UŽÍK P. a M. ADAMCOVÁ – KOCIANOVÁ Zistenie mienky verejnosti a navrhnutie manažmentových opatrení pre veľké šelmy na Slovensku: An investigation of public attitudes toward slovakian large carnivores and their management proposion in Slovakia; 2007, Pp. 230 - 244. In: ADAMEC M., URBAN P. & ADAMCOVA M. (eds.): *Výskum a ochrana cicavcov na Slovensku VIII. Zborník referátov z konferencie* (Zvolen 12. – 13. 10. 2007). Štátna ochrana prírody SR Banská Bystrica, 248 pp.
- 86) VESELOVSKÝ, Z.. *Etologie: biologie chování zvířat*. Vyd. 1. Ilustrace Jan Dungel. Praha: Academia, 2005, 407 s. ISBN 978-80-200-1621-8 (DOTISK: Váz.)
- 87) VILA` C., P. SAVOLAINEN, J. E. MALDONADO, I. R. AMORIM, J. E. RICE, R. L. HONEYCUTT, K. A. CRANDALL, J. LUNDEBERG a R. K. WAYNE. Multiple and Ancient Origins of the Domestic Dog. *Science* [online]. 1997, č. 276, s. 1687-1689, last modified 10 February 1997 [cit. 2012-25-02].

ISSN 1095-9203.

Dostupné z: <http://www.sciencemag.org/content/276/5319/1687.short>

- 88) WECHSELBERGEROVÁ M., RIGG R. & BEŤKOVÁ S. 2005: *An investigation of public opinion about the three species of large carnivores in Slovakia: brown bear (Ursus arctos), wolf (Canis lupus) and lynx (Lynx lynx)*. Liptovský Hradok : SWS, 2005, 89 pp

Právní normy

- 89) Zákon č. 115/2000 Sb., o poskytování náhrad škod způsobených vybranými zvláště chráněnými živočichy
- 90) Zákon č. 449/2001 Sb. o myslivosti
- 91) Zákon č. 543/2002 z. o ochrane prírody a krajiny Slovenské republiky
- 92) Zákon č.114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny České republiky

11.SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ V PŘÍLOHÁCH

Příloha I: HNUTÍ DUHA. Šelmy.cz: Video: *v Javorníkách se podařilo natočit vzácného rysa ostrovida* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.selmy.cz/tiskove-zpravy/video-v-javornikach-se-podarilo-natocit-vzacneho-rysa-ostrovida/>

Příloha II: HNUTÍ DUHA. Šelmy.cz: *Prvního vlka v Bavorsku zachytila fotopast* [online]. Olomouc, 2012 [cit. 2012-04-03]. Dostupné z: <http://www.selmy.cz/clanky/prvniho-vlka-v-bavorsku-zachytila-fotopast/>

Příloha III: SLOVAK WILDLIFE SOCIETY. Wwww.medvede.sk: *Medvede u nás* [online]. 2012 [cit. 2012-03-26]. Dostupné z: <http://www.medvede.sk/?action=udaje>

Příloha IV: HNUTÍ DUHA. Šelmy.cz: *Rozšíření rysa ostrovida* [online]. Olomouc, 2012f [cit. 2012-04-03].

Dostupné z: <http://www.selmy.cz/rys-ostrovid/rozsireni/>

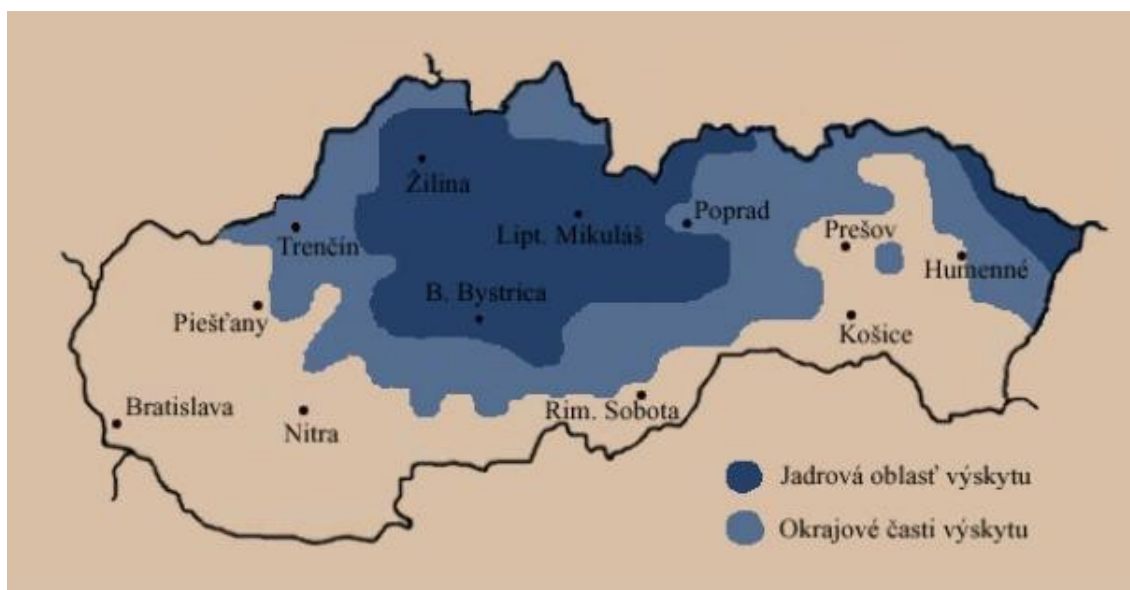
12. PŘÍLOHY

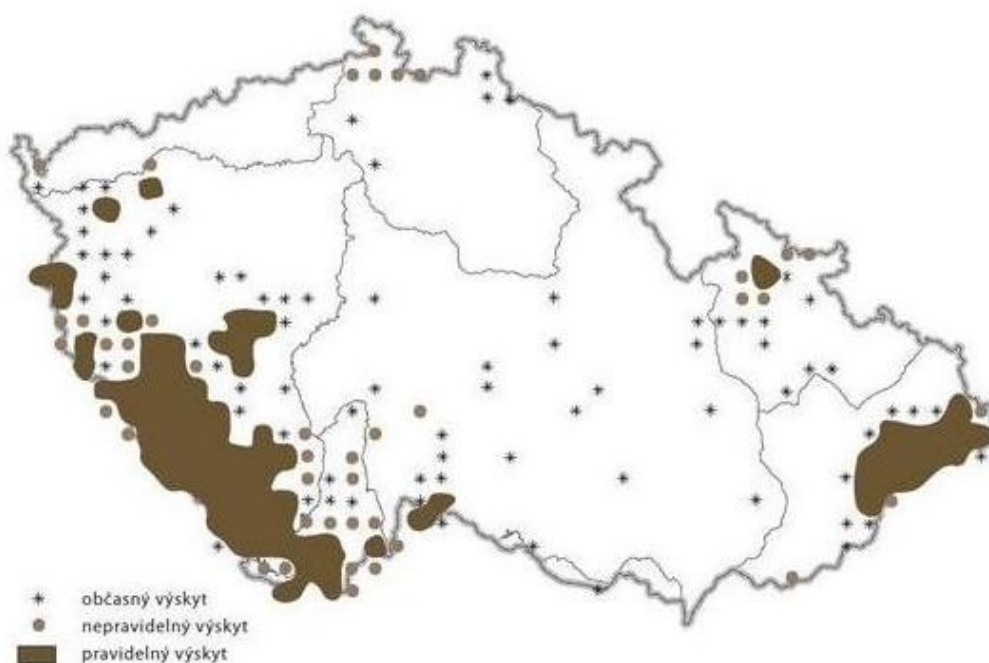
Příloha I. Rys ostrovid (*Lynx lynx*) zachycený fotopastí v CHKO Beskydy, v Javorníkách, březen 2012.

Příloha II. Vlk obecný (*Canis lupus*) zachycený fotopastí v bavorské části Smrčín, prosinec 2011.

Příloha III. Rozšíření medvěda hnědého (*Ursus arctos*) na Slovensku. Vlevo Západokarpatská subpopulace medvěda hnědého, vpravo Východokarpatská subpopulace.

Příloha IV. Rozšíření rysa ostrovida (*Lynx lynx*) v České republice k roku 2005.

Tento dotazník je anonymní a slouží ke zjištění postoje veřejnosti k velkým šelmám (zejména pak k vlku obecnému) a psu domácím.

Úvodní dotazy, prosím, zakroužkujte:

1. pohlaví   chlapec   dívka
2. ročník   8.ZŠ   9.ZŠ   prima SŠ   sekunda SŠ
3. Viděl/a jste někdy v přírodě některou z velkých šelem (medvěd, rys, vlk)?

3a)

medvěd:	ANO	NE
rys:	ANO	NE
vlk:	ANO	NE

3b) Kde jste ji viděl/a? Zakroužkujte, prosím.

Šumava   Jeseníky   Beskydy   jinde- kde?.....

4. Myslíte si, že jsou tyto šelmy člověku nebezpečné? Svoji odpověď, prosím, zdůvodněte.

liška:	ANO	NE	proč: .....
medvěd:	ANO	NE	proč: .....
rys:	ANO	NE	proč: .....
vlk:	ANO	NE	proč: .....
pes:	ANO	NE	proč: .....

5. Jaká je podle Vás funkce vlka v přírodě (ekosystému)? Svoji odpověď, prosím, zdůvodněte.

Zakroužkujte, prosím:

vlk je v přírodě prospěšný   vlk přírodě škodí   vlk nemá pro přírodu žádný význam
nevím

.....
.....
.....

6. Můžete v české přírodě někde potkat vlka?

6a)   ANO   NE

6b) Kde? .....

7. Kterému z těchto plemen psa se podle Vás vlk nejvíce podobá? Prosím, zakroužkujte maximálně tři odpovědi.

aljašský malamut	československý vlčák	dobrman
irský setr	irský vlkodav	labradorský retrívr
německý ovčák	německá doga	sibiřský husky

8. Měl/a jste někdy, nebo máte momentálně psa?

Zakroužkujte, prosím:

ANO, měl/a jsem   ANO, momentálně mám psa   NE, nikdy jsem psa neměl/a
(přejděte, prosím, na otázku č. 9.)

- 8a) Víte, k jakému účelu a v jaké době byl Váš pes (jeho plemeno) původně vyšlechtěn?

.....

- 8b) Používáte svého psa k tomu, k čemu byl původně vyšlechtěn (pasevctví, lovecké účely, policejní účely, jiné účely...)?

ANO   NE   ČÁSTEČNĚ

9. Máte raději velká nebo malá plemena psů? Zakroužkujte, prosím.

Mám raději velká plemena psů

(typově jako: aljašský malamut, dobrman, německý ovčák, rhodeský ridgeback, sibiřský husky, výmarský ohař, atd.)

Mám raději malá plemena psů

(př.: bišonek, čivava, Jack Russell terrier, dlouhosrstý jezevčík, pudl, yorkšírský teriér,...)

10. Která plemena psů podle Vás patří mezi tzv. bojová plemena psů?

.....
.....

11. Víte, z jakého zvířete psi pocházejí?

.....

12. Víte, kolik je v dnešní době uznáváno plemen psů? Prosím, zakroužkujte:

50   100   150   200   více než 250

13. Víte, jaký je z pohledu člověka- chovatele rozdíl mezi pojmy domestikace a ochocení?

.....
.....

*Děkuji Vám za Váš čas a ochotu vyplnit tento dotazník.
Martin Mejzr, student Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy v Praze.*

Příloha V. Dotazník pro žáky ZŠ a studenty SŠ.